

THE RABBINICAL
COUNCIL OF AMERICA *in partnership with*
50th Annual Convention

Yeshiva University
CENTER FOR THE JEWISH FUTURE

Hosted by CONGREGATION BNAI YESHURUN, Teaneck, NJ • May 4 – 7, 2009

הלכה וקבלה Halakhah ve-Kabbalah

Rabbi Jacob J. Schacter

Rabbi Isaac Elchanan
Theological Seminary

Legacy Heritage Fund
RABBINIC ENRICHMENT INITIATIVE

A PROJECT OF YESHIVA UNIVERSITY'S
Center for the
Jewish Future

LEGACY
HERITAGE
FUND
LIMITED

SUPPORT FOR THE LEGACY HERITAGE FUND RABBINIC ENRICHMENT INITIATIVE HAS BEEN GENEROUSLY PROVIDED
BY LEGACY HERITAGE FUND LIMITED.

THE USES AND ABUSES OF KABBALAH

Jacob J. Schacter

Rabbinical Council of America Convention

May 9, 2006

Howard Adelman, "Custom, Law and Gender: Levirate Union among Ashkenazim and Sephardim in Italy after the Expulsion from Spain," in Raymond B. Waddington and Arthur H. Williamson, eds., *The Expulsion of the Jews: 1492 and After* (New York, 1994), 107-25.

Moshe Idel, *Hasidism: Between Ecstasy and Magic* (Albany, 1995), 33-43.

Jacob Katz, "Post-Zoharic Relations Between Halakhah and Kabbalah," in Bernard Dov Cooperman, ed., *Jewish Thought in the Sixteenth Century* (Cambridge, 1983), 283-307.

_____, "Halakhah and Kabbalah as Competing Disciplines of Study," in Arthur Green, ed., *Jewish Spirituality: From the Sixteenth-Century Revival to the Present* (New York, 1987), 34-63.

Meir Sendor, "The Rule for the Admissibility of Kabbalah in Halakhah," in Jay Harris, ed., *Be'erot Yitzhak: Studies in Memory of Isadore Twersky* (Cambridge, 2005), 269-84.

Isadore Twersky, "Religion and Law," in S. D. Goitein, ed., *Religion in a Religious Age* (Cambridge, 1974), 69-82.

משה אידל, "לתולדות האיסור ללמוד קבלה לפני גיל ארבעים," *AJSReview* 5 (1980), 1-20.

רחל אליאור, "המאבק על מעמדה של הקבלה במאה הט"ז," מחקרי ירושלים במחשבת ישראל א' (תשמ"א), עמ' 177-190.

אהרן ארנד, "יחסי חכמי דורנו ללימוד הקבלה," מחניים ו' (תשנ"ד), עמ' 230-37.

יעקב כ"ץ, "תפילין של חול המועד – חילוקי דעות ומחלוקות ציבוריות בהשפעת הקבלה," דברי הקונגרס העולמי השביעי למדעי היהדות, מחקרים בתלמוד הלכה ומדרש (ירושלים, תשמ"א), עמ' 191-213.

יעקב כ"ץ, הלכה וקבלה (ירושלים, תשמ"ו).

(ו) וא"ל שלש ברכות חשובות כאחת ובכ"ל מקום שטעה בהן חוזר לראש. נסוף פרק אין עומדין (לד.) אמר רב הונא טעה בג' ראשונות חוזר לראש באלמנעיות חוזר לאתה חוון באלמנעיות חוזר לעבודה וכו' אפי' אמר אלמנעיות אין להם סדר ומשמע דבראשונות ואלמנעיות ליכא פלוגמא וכן פסקו כל הפוסקים. וכמו המרדכי נסוף פרק אין עומדין (סי' ק) וטעמא שכיון שכולן שצמ הן כחלם נצרכה למו':

קטו א ברכה רביעית אתה חונן ומה ראו לומר בינה אחר קדושה וכו'. הכי איכא ז"ל דמגילה (דף י"ז): ואיכא לתמוה כיון דכל הנכרות שקצצו לאחר הבינה הן על הסדר וזו אחר זו וכדמסיק התם ומצינו ג"כ רבינו בסמיננים הנאים ובינה אחתה דעבד השואל פרס מרבו היא א"כ ליכא קושיא מה ראו לומר בינה אחר קדושה כיון דלא הייתה הכוונה שמהל לאמר קדושה אלא דממילא היא אחר הקדושה כיון שהיא התחלת אלמנעיות וכולן נרביין להיות סדורין אחר בינה זו אחר זו ויש לומר דקשיא להו באלמנעיות דבינה דאינו נלשון שאלה כשאר הנכרות שאלתיה השיצנו סלה לנו ראה צעניינו רפאנו וכן כולן אלא מתחיל נלשון שצמ אתה חונן לאדם דעת כמו אתה קדוש וכו' צעל כרחק דטעמו לקשר בקשמו ושאלתו חנו מאתך דעה ובינה והשכל לצרכה קדושה וטעמו לומר כיון דאתה קדוש ושמן קדוש וכו' ככלל זה

יום שאומר אותו שלש פעמים בכל יום ועכשיו אם היה מסופק אין צריך לחזור וראיתו מפרק כיצד הרגל (בבא קמא כד.) דאמר גבי שור המועד [ג] ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן הכא נמי כיון דאחר שלשים יום אם הוא מסופק אין צריך לחזור כל שכן תשעים פעמים ביום אחד וה"ר פרץ ז"ל כתב לא חזינא לרבנן קשישי דצרפת דעבדי הכי שאין הנדרון דומה לראיה דהתם טעמא משום שהוחזק ליגח ואם הוחזק בשלש רחוקות כל שכן בשלש קרובות אבל גשם שנתקן בתפלה (ס) והדבר תלוי בהרגל לשונו לא אמרינן הכי. ואדוני אבי הרא"ש ז"ל היה נוטה לסברת ה"ר מאיר מרוטנבורק. ברכה שלישית אתה קדוש ובה ארבע עשרה תיבות כנגד ארבע עשרה תיבות שבפסוק (ישעיה ו ג) וקרא זה אל זה ואמר וחותם ברוך אתה יי' האל הקדוש חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים שחותם המלך הקדוש כאשר יתבאר במקומו (סי' תקפב) בעזרת השם: (ו) ואלו שלש ברכות חשובות כאחת ובכל מקום שטעה בה חוזר לראש לא שנא יחיד ולא שנא ציבור:

סימן קטו

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] ברכה רביעית והקשר שיש לה עם שלפניה ומנין חיבותיה ולמה נתקנה ראש לאמצעיות ולמה מבדילין בה במוצאי שבת: ברכה חמישית וששית ושביעית והקשר שיש להן זו עם זו:

א ברכה רביעית אתה חונן ומה ראו לומר בינה אחר קדושה דכתיב (ישעיה כט כי בראותו ילדיו וגו' עד והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו שאתה חונן לאדם דעת וכו' דזה נמשך מזה ולכן אשאל חנו מאתך דעה וכו' והשתא קשיא ליה לתלמודא דמה ראו לומר בינה אחר קדושה דמנא לן דבינה נמשכת מקדושתו יתנך: וע"ז דרך זה נרין ליישב הא דקאמר התם וכיון שצאת תפילה צאת עבודה וכו' וכתבו רבינו לקמן בריש סימן ק"כ דלכאורה לא אינטריך להך טעמא דהא שלש אלמנעיות דומות לעבד שקבל פרס וכו' והוצרכו להיות סדורות

פרישה

(יט) והדבר תלוי בהרגל לשונו וכו'. כתב ר"ד אטורסה הטעם של ה"ר משום דשמי גשם שהדבר תלוי בהרגל לשונו ואף על פי שהרגל לשונו לומר מתחלת אתה גבור עד משיב הרוח לבדו צלל נצרכה ראשונה דמגן לא הוי חזקת הרגל כשמתחיל להתפלל בסדר נצרכה מגן ואחר כך אתה גבור ומהר"י [אטורס] ז"ל כתב שטעמו של ה"ר משום דלא דמי דהתם שהוא לטעם רע שזה השור הוא נגסן הנה כשיעשה הנגיחות נקירבו מורה שהוטעם

דרישה

[ג] ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן. יש מקשים הלא זהו דברי רבי מאיר בפרק ב' דב"ק ריש דף כ"ד ופליגי ר' יהודה ור' יוסי עליה ופסק שם הגמרא וכל הפוסקים כוותיה דר' יוסי דנימוקו עמו דדוקא ג' פעמים בג' ימים נעשה מועד ולא בג' פעמים ביום אחד ואם כן מאי ראיא מביא מסברת רבי מאיר ואנן לא קיימא לן הכי. ונראה לע"ד דלא קשה מידי דרשם בכרייתא השיבו לדברי ר' מאיר הנ"ל ז"ל א"ל זבה תוכיח שריחקה ראייתה טמאה קרבה ראייתה טהורה פירוש ג' ראיות בג' ימים טמאה שבעה ימים קרבה ראייתה ביום אחד טהורה מטומאת שבעה אלא ששומרת יום כנגד יום א"ל ר' מאיר הרי הוא אומר וזאת תהיה טומאתו בזובו תלה הכתוב את הזבה בימים וכו' וכתבו שם התוספות (ר"ה הרי) ואם תאמר וכל שכן השתא דאיכא למימר תוכיח דמיטע קרא בהדיא ו"ל דהכי קאמר דהתם גלי קרא וכו' וגזירת הכתוב דבג' ימים היא זבה אפילו יבוא אליהו ויאמר ודאי לא תראה עוד עכ"ל נמצא דלא פליגי ר' יהודה ור' יוסי אסברת רבי מאיר ולומר דלא כל שכן הוא אלא שמתברא להו למימר דמאחר דגלי קרא דנעשה מועד בג' ימים כמו שאיתא שם בגמרא דיליף לה מדכתיב תמול תמול שלשום ולא ישמרנו שג' ימים דוקא אלא שר"מ סבירא ליה אם גלי

זו זה בקנין מה שאין כן אילו היה עשה אותם בהתקפה שיש לנו לומר ככל אחד מהן מקרה הוא אבל כאן הדבר תלוי בהרגל לשונו והלשון אינו מורגל כל כך כשיעשה דבר אחד בקירוב והרא"ש נוטה לסברת הר"מ ונראה כדבריו שהרי הרגל הלשון אינו אלא מזד הטעם המורגל בחדש והרי הוא כמו שור נגס עכ"ל ועיין מה שכתבתי בדרישה: (יט) וא"ל שלשה ברכות חשובות כאחת. כיון שכולן שצמ הן:

קרא כריחק נגיחותיו כל שכן שיעשה מועד ביום אחד דקירב נגיחותיו ועל זה קאמרי הרי זבה תוכיח ששם אתה מודה לן שג' ימים דוקא ולא נעשית זבה גדולה בראיית ג' פעמים ביום אחד ועל כרחין צריך לומר גזירת הכתוב כך הוא הכי נמי נימא גבי שור ור"מ השיב להם ששם גילה התורה שדוקא קאמר ולא גילה גבי שור ור"י לא סבירא ליה זה אבל הכל מודים דכל שכן הוא ולא פליגי בסברא ואם כן מייתי שפיר ראייה: ואין להקשות מהא דת"ר בפרק סדר תעניות אלו דף כ"א ע"א עיר המוציאה אלף וחמש מאות רגלי ויצאו הימנה ט' מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר ביום אחד או בד' ימים אין זה דבר וכן בעיר שיוצאת ה' מאות ויצאו ממנה ג' מתים בג' ימים זה אחר זה הרי זה דבר ביום אחד או בד' ימים אין זה דבר והביאו בטור לקמן בסיומן תקועו עינין שם ופירש רש"י והר"ן (ח. ד"ה גמח) דאקראי בעלמא הוא. דרוקרות עיר המוציאה ה' מאות רגלי היא ויצאו ממנה ג' מתים ביום אחד גזר רב נחמן בר רב חסדא תענית א"ל רב נחמן בר יצחק כמאן כר' מאיר דאמר ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן ע"כ המימרא. ומזה שמע מינה דסבירא ליה דלא קיימא לן כוותיה דעבד עובדא לפי סברת ר"מ אלא כהכרייתא דאתא כרבי יהודה ואם כן הדרא

זו אחר זו עבודה ואחר כך הודאה ואחר כך צרכת כהנים ואחר כך שים שלום אם כן ליכא קושיא מה ענין עבודה לתפילה אלא צעל כרחק דכיון דהתחלת צרכת רצה אינה עבודה לחוד אלא בתפילה ועבודה שהרי אומר רצה צעמן ישראל ונתפילתם והשז עבודה וכו' וקשיא דכזר אסתלק מהשאלה על התפילה צרכת שומע תפילה בסוף אמצעות ולאיה לורך חוזר ומזכיר כאן תפילה צעל כרחק לריך לומר דהטעם לומר כיון שצאת תפילה א"כ יש לנו לשאול על העבודה דזה נמשך מזה ועל כן שצאת תפילה צאת עבודה וכו' :

ומה ראו לומר תשובה אחר בינה דכתיב השמן לב העם הזה וגו'. גם זה ע"ס: ומ"ש ויש בה מ"ו תיבות וכו'. הס דברי עלמו ב: ומ"ש ומן הארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכו'. כלומר שצעה רקיעים יש צנייהם שזה איריים ומן הארץ ועד רקיע תחמן

וסמך ליה וידעו תועי רוח בינה. ויש בה שבע עשרה תיבות כמנין תיבות שבפסוק (שמות כח ג) ואתה תדבר אל כל חכמי לב. ומשום שמותר האדם מן הבהמה הוא הבינה והשכל קבעוה ראש לאמצעות. ירושלמי (ברכות פ"ה ה"ב) אם אין בינה אין תפלה. ומבדילין בה במוצאי שבת ויום טוב משום א שהיא חכמה שמה שהאדם מבדיל בין דבר לדבר חכמה היא לו לכן קבעוה בברכת חכמה. ודין הבדלה וטעותה יתבאר בסדר מוצאי שבת בעזרת השם. חמישית השיבנו ומה ראו לומר תשובה אחר בינה דכתיב (ישעיה ו י) השמן לב העם הזה ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יכין (6) ושב ורפא לו. הרי שהבינה מביאה לידי תשובה. ויש בה חמש עשרה תיבות כנגד חמש עשרה תיבות שבפסוק (ישעיה נה ז) יעזוב רשע דרכו וגו' וכן [6] בפסוק (יחזקאל יח כז) ובשוב רשע וגו' וכן בפסוק (ישעיה ו יג) ועוד בה עשיריה וגו'.

ב ו"מ"ש ומשום שמותר האדם וכו'. ונראה שמה שכתב רמנו עוד טעם שני לקצעות צרכת אמה חונן ראש לאמצעות הוא מדליתא צפרק אין עומדין (דף ל"ג.) א"ר אמי גדולה דעה שניתנה בתחלת צרכת של חול ומפרש רבינו זה דהכי קאמר כיון שמותר האדם מן הבהמה הוא הבינה והשכל אם כן דבר גדול הוא הבינה והשכל ולכן קבעוה ראש לאמצעות דצרכות של חול:

הזו ואזניו הכבד ועיניו השע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יכין (6) ושב ורפא לו. הרי שהבינה מביאה לידי תשובה. ויש בה חמש עשרה תיבות כנגד חמש עשרה תיבות שבפסוק (ישעיה נה ז) יעזוב רשע דרכו וגו' וכן [6] בפסוק (יחזקאל יח כז) ובשוב רשע וגו' וכן בפסוק (ישעיה ו יג) ועוד בה עשיריה וגו'.

וגדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד. [ומן הארץ עד כסא הכבוד שבעה רקיעים ד] ומן הארץ לרקיע מהלך חמש מאות שנה. ועביו של רקיע מהלך

ג ו"מ"ש ויש בה מ"ו תיבות כנגד מ"ו תיבות שבפסוק יעזוב רשע דרכו וכן בפסוק ועוד בה עשיריה. כן לריך להיות. ומה שכתבו במקטת ספרים וכן בפסוק וכסוב רשע לריך למקו כי אין בפסוק זה כי אם טעם תיבות וגם

בפסוקים המדויקים ליתיה ג: ומ"ש גדולה תשובה וכו' עד הרי מ"ו. פירוש למעלה מרקיע העליון עד כסא הכבוד גם כן מהלך מ"ק הרי ט"ו פעמים מ"ק ונראה דהיינו דיסד הפייט נמוסף דראש השנה (נקדשה) כף רגל חמש מאות חמש עשרה לכתב על שם ורגליהם רגל ישראל (יחזקאל א ז) כי ישראל הוא אמות ש"ר י"ה כלומר ט"ו פעמים מ"ק מן הארץ ועד כסא הכבוד ומן הרקיע העליון עד כסא הכבוד הן רגלי המות גם כן מהלך מ"ק שנה וגדולה משונה שמגעת עד כסא הכבוד למעלה מט"ו מ"ק:

פרישה

קטו (6) ושב ורפא לו. אין ללמוד מכאן סמיכה לרפואה שזה איירי צרפואת הנפש:

דרישה

לוקח וכו' עד ולר"מ דאמר ריחק נגיחותיו [וכו'] לא כל שכן אכלה תלתא פירי בחד יומא כגון תאנה ליהוי חזקה ופירש רש"י תאנה אינה מתכשלת יחד ויש שאינה מבושלת שחרית ולערב היא ראויה ומשני דומיא דשור המועד דבעידנא דאיתא להאי נגיחה ליתא להאי נגיחה הכא נמי בעידנא דאיתא להאי פירא ליתא להאי פירא ע"כ והנה משם גם כן משמע דר"מ לחוד הוא דסבירא ליה האי כל שכן ובר פלוגתיה דפליג עליה בשור הוא הדין דפליג עליה בעלמא כגון גבי חזקה אף על גב דאין שייך שם גזירת הכתוב: י"ח דהכי קאמר התם ולר"מ דגילה סברא זו בשור הכי נמי נימא בחזקה ולא בא לומר דוקא לר' מאיר ולא לבר פלוגתיה אלא משום דהוא דיבר מהאי כל שכן וזהו שכתב רש"י בפירושו ז"ל כלומר לר' יהודה דאמר בב"ק (כג:) כל שהעידו בו ג' ימים איכא למימר הכא נמי ג' שנים דומיא דג' ימים אלא לר"מ דאמר התם וכו' הרי לנו שכתב כלומר וכו' משום דכולה פלוגתא הוא דוקא לענין שור ולא לשאר דברים אלא כלומר בשלמא אי לא אשמועינן ר"מ שם האי סברא לא הוה קשה לן מידי דהוה אזלינן בתר דברי ר' יהודה בכל ענין אבל השתא דאשמועינן ר"מ האי סברא קשה אליבא דכולי עלמא וק"ל:

קושיא לדוכתה מה היתה סברת מהר"מ דאזיל בשיטת ר"מ דהא לפי מה שתירצתי דהכל מודים דכל שכן הוא ולא פליגי כי אם בנגיחה משום דס"ל דגזירת הכתוב הוא אם כן גם בענין דבר הוה להו הודות לסברת ר"מ: ונראה לע"ד דאדרבה איכא למימר דשאני התם בדבר דגם ר"מ מודה דבענין דוקא ג' ימים דאין זה ענין לכל שכן שלו דבשלמא בנגיחה שהוא תולה בטבע השור שאינו שנגחן ומזיק הוא אתי שפיר הכל שכן מה שאין כן בדבר התלוי בעיפוש האויר בר מינן דאם היום הוא שינוי אויר דילמא למחר וליומא אחרא לא יהיה כן ומה שאמר לו כמאן כר"מ ולא אמר לו הלא גם ר"מ סבירא ליה הכי דהכל מדברי רב נחמן בר יצחק הוא דתמה וא"ל כמאן כר"מ וזה היה עיקר תמיהתו וכי שייך סברת ר"מ בכאן ואם היה שייך סברתו כאן לא היה מתמה כלל דעשה כד"מ דהא כבר כתבתי דגם ר' יהודה מודה לסברתו: גם אין להקשות מהא דאמרין בריש פרק חזקת הבתים (כת.) ז"ל א"ר יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים מנין לחזקה ג' שנים משור המועד מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות נפקא ליה מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד הכא נמי כיון דאכלה ג' שנים נפקא לה מרשות מוכר וקיימא ברשות

חדושי הגהות

קטו [6] הב"ח כתב דטעות סופר יש כאן דנפסוק וכסוב רשע מרשעתו אין זו אלא טעשה תיבות ולכן לריך למחוק פסוק זה מן הספר ע"כ. נראה שכונתו על פסוק (יחזקאל ל"ג יט) וקודם לזה (שם י"ח ט) כסוב גם כן וכסוב רשע וכו' אך גם זה לא נמיישע עדיין דאין זו אלא י"ב תיבות. ולולא דמסתפינא הוה אמינא דכונת הטור אפסוק (שם י"ח ט) והרשע כי ישזו והא דנקט וכסוב רשע יש לומר כמו שכתב הב"י לקמן סימן תקפ"ב (ד"ה ומ"ש ו"ה) עיין שם ואף על גב דיש בו יותר מט"ו תיבות יש לומר כמו שכתב מהר"ל"ם לקמן סימן תקפ"ב (א"ח ט) דמשיב אל נפשו למלה אחת כיון שמקופת נמקף אף הכל נמי נימא דמשיב המיטות המוקפות נמקף למלה אחת ונמלא מכוון בו ט"ו תיבות כן נראה לענ"ד לקיים גירסת הספרים שלפנינו:

הגהות והערות

ובמקצתם הנוסח "ובשוב רשע מדרכו" וצ"ע. ועיין חדושי הגהות. וראה זה מצאתי במחזור ויטרי הלכות ראש השנה סי' שכח שכתב "מצינו בזכירה חיים דאתמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה צדק לא תזכרנה לו הרעות אשר עשה בצדקו אשר עשה יחיה". והנה בפסוק זה יש מ"ו תיבות, ואם שכבר כתב המגיה שם שלא נמצא פסוק בצורה זו בתנ"ך. עכ"פ נראה שכונת הטור לפסוק זה שהעתיקו הקדמונים חסידיו אשכנז. ועיין בטור סימן תקפ"ב שכתב ג"כ שבחיים נופל לשון זכירה והביא פסוק ובשוב רשע מרשעתו וגו' בנוסח אחר וגם שם נתקשו בו המפרשים עיי"ש: דן המוקף בסוגריים הוספנו עפ"י דפסי מנטובה ושלוניקי:

קטו א] בכמה דפוסים קדמונים "מתוך שהיא חכמה": ב] כלומר שאינו מדברי הגמרא, אבל אין כונתו שזה חידושו של רבינו הטור כי נראה פשוט שכל מה שכתב הטור בסימנים אלו ממנין התיבות שבכל ברכה והפסוקים שנגדם הכל מדברי אחיו ה"ר יחיאל בשם חסידיו אשכנז וכמ"ש רבינו בסימן ק"ג דורשי רשומות הם חסידיו אשכנז אשר היו שוקלין וסופרין מספר מנין תיבות התפלות והברכות וכנגד מה נתקנו וכו' וכן מצאתי ליעב"ץ בבליא אורב שבסודרו (תיא.) שהביא הכל בשם ר' יחיאל: ג] וכן הגיה המהרש"ל בביאורו לטור וכן כתב הרדב"ז ח"א סי' ו' והביאו בכנסת הגדולה. אבל בדפוסים הקדמונים ובכתה"י שראיתי איתא.

ה. צ"י וד"ה (דע) (1) מההיא דנכרות (סס):
 ו. הרא"ש בהלכות ציצית (ה"ק, סימן ט):
 כד א. מנחות מ"א (ע"א, מדרש ה"ק רמו חמקה, סמ"ג עשין טו):
 ב. טור (מדרש וסמ"ג סס):
 כ*. טור:
 ג. צ"י סימן ט' וד"ה ומחוק ונכס נמוקי יוסף (ה"ק, יב א ד"ה ונכס) כס הרעב"א:
 ד. טור:
 ה. הגהות מיימוני פרק ג' (ציצית אה פ) כס שחר טוב (ההלים, בענין לה אה פ) והמדעי כסוף פרק ג' לסוכה (רמו סמ"ג):
 ה. ארומות חיים (הגלות ציצית סימן לנ) כס רב משה גאון (נכס רב ענינו יונה (ספר הראש ו. סמ"ק (סימן כה) ורבינו יונה (ספר הראש מהדורות אשכול עמוד קסה) ורבי"ש (סימן סמו) כס רב ר' פרץ כהן (והמהני סימן לט):
 ו. טור כס ענין העשור (ציצית ענין ג ס"ג):
 ת. הר"מ מירקנט סוף פרשת שלח לך:
 ט. כן שמע הב"י (סוף ד"ה כמח):
 י. מנחות מ"ג (ע"ב) ס:
 כ. שם עמרל:

גופו. (1) וכן משמע סימן י' סעיף ו', ע"ש וצ"י (יד, א ד"ה והרמב"ם). ועיין סוכה דף ל"ג (ע"א). ובתוספות נכרות דף י"ח (ע"א ד"ה למחר) כתבו וז"ל טלית של ממים, יש לקשר ולהדקס מוך הכנף, אם הם חייבים ציצית הרי יש להם ציצית, ואם לאו הרי הם מכוסין, עכ"ל. משמע דאף על פי שהם קשורים, לא נמנעל מלות ציצית. אפשר דקשור ב' זה בזה שאני: ב שנוהגים. משמע במקום שאין נוהגין להסיר, אין קפידא אם הכתמים לובשים ציצית, ולריך עיין דהרי צורה דעה סימן ש"א (סעיף ב) כתב שמשמין ציצית בטלית של ממים, ואפילו הכי פסק כאן, דאסור ליינס לבית הקברות, או לד' אמות של מת ציצית, והיינו כקצלה הראשונה שכתב הרא"ש (ה"ק ציצית סימן ט), ולמה כתב כאן ציפור. ויש לחלק, אבל אין לו עיקר בפוסקים, וז"ע:

ג. ה' הנכנס תוך ארבע אמות * של מת או של קבר דינו כנכנס לבית הקברות:
 ד. [1] במקום ב שנוהגים להסיר ציצית מטלית המת בבית אם הכתמים לובשים ציצית איבא למיחש בהו משום (2) לועג לרש:

סימון כד

הנהגת לבישת הציצית ושכרה ועונשה.

ובו ששה סעיפים:

א. אם אין אדם לובש טלית בת ארבע כנפות אינו חייב בציצית וטוב (3) * ונכון להיות כל אדם זהיר ללבוש טלית קטן כל היום (2) כדי שיוכר המצות (4) * בכל רגע (2) * ועל כן יש בו חמשה קשרים כנגד חמשה חומשי תורה (5) * וארבעה כנפים שבכל צד שיפנה יזכור: (7) * (8) * ונכון ללבושו על המלבושים: (9) * לפחות יזהר שיהיה לבוש ציצית בשעת התפלה:

ב. [1] מצוה א לאחוזו הציצית (8) * ביד שמאלית כנגד לבו בשעת קריאת שמע רמו לרבר (דברים, ה, ו) והיו הרברים האלה וגו' על לבבך (10):

ג. [1] טוב להסתכל בציצית בשעת עטיפה כשמברך:

ד. [1] יש נוהגים להסתכל בציציות כשמגיעים לוראיתם אותן ולידתן אותם (2) * על העינים ומנהג יפה הוא וחיובי מצוה: הגה (6) * גם נוהגים קצת לנשק הציצית בשעה שרואה צם והכל הוא מצוה מזה:

ה. כשמסתכל בציצית מסתכל בשני ציציות שלפניו שיש בהם עשרה קשרים רמו ב (2) * להיות * וגם יש בהם י"ו חומים ועשרה קשרים עולים כ"ו כשם ההוריה:

ו. [1] גדול עונש המבטל מצות ציצית (2) * ועליו נאמר (איוב לה, ג) לאחוז בכנפות הארץ וגו': (7) * (8) * הוזהר במצות ציצית זוכה ורואה פני שכניה:

ערך לחם למהריק"ש

כד סעיף ג: על העינים. וגם נוהגים לנשק:

ציונים לרמ"א

כד (6) * דרכי משה סוף הסימן 11:

ביאור הגר"א

[1] וסעיף ג הנכנס בו, גמרא שם (ברכות יח, א) התם תוך כו', דאמר מר כו', ומדקאמר התם כו', משמע דארבע אמות של קברות אסור ג"כ. ועיין מ"א סימן מ"ה ס"ק א': [2] וסעיף דן במקום בו, מנחות מ"א א', בההיא שעתא כו'. וכתבו תוספות בכבא בתרא ע"ד א' וד"ה פסקו, ובפסחים מ' ב' וד"ה אבל, ובנדה ס"א ב' וד"ה אבל, דמכאן ראייה דיש ציצית למתים, וכן הוא במדרש (ספרי וטא, שלח טו, ל) * ודחקו למצוא טעם למנהגם שהיו מסירין, עיין שם ושם. וכתבו ואע"ג דאמרנו בריש פרק ג' דברכות שם (יח א) דליה כו', אע"ג דיש להן ציצית, מ"מ איכא לועג לרש הואיל שהן פטורין מן המצות, כמו שכתוב בפרק ב' דשבת למ"ד א', וכן כתב הרא"ש במנחות שם (ה"ק, ציצית סימן ט). וכתב ויש מפרשים שהוא שעתא כשמוליכין אותו לקבר ויניח ליה משום דאיכא לועג לרש, שהמכתפין אותו יש להם ציצית, והוא אין לו. וכשמשימין אותו בקבר או מסירין אותו, וכן כתב בטור יורה דעה סימן שני' א' כשם הר"ה (בעל המאור מועד קטן טו, א ד"ה אבא שאול, ועל פי זה כתב כאן הרש"ע במקום כו', ודבריו צ"ע, חדא דלא קיימא לן כהאי פירוש, כמו שכתב בטור שם בשם הרמב"ן (תורת האדם, ענין ההוצאה) דאין בזה שום ספק, אלא קוברין בטלית שיש בו ציצית, וכן פסק בשו"ע שם (סעיף ב). ועוד דלהאי פירוש אם יש ציצית למתים, אז אין אסור בציצית, ולמנהגינו אין אסור כלל, וסותר לכל הנוכר לעיל. וכן כתב מ"א (ס"ק ב):

הגהות רעק"א

נפסק ונקרע יומר מכלי ענינה לא מהני לקשור מוט דהוי מעשה ולא מן העשו עי"ש. ועיין בהרא"ד בהלכות ממים (פרק ד הלכה ג) כיון דהאגרי פסול וצריך להתיים מקרי גרוע, כימעי דסכרתו כדברי מג"א:
 כד א' (ש"ע ז"א) ונכון לציצית כ"א אדם וכו', עיין מוספות פסחים ק"ג (ע"ג ד"ה ואין: ב) (שם) ונכון לציצית ע"א המלבושים. עיין לעיל סימן ט' מגמ"א ס"ק י"ג:

עשרת זקנים

כד א' [א] וארבעה כנפים שבכל צד שיפנה יזכור, הגה על זה, פירוש ד' כנפות נגד פינות עולם, תכלת דומה לים, וים לרקיע, ורקיע לכסא הכבוד, וזה הוא כוונתו דרד"ק ביה דיני נפשות, וזה הוא רצועה דאב לוקח ביה ברא, כן כתב הוזהר בפרשת שלח לך (קט"ה, א). לפי זה צריך לומר להתעטף בציצית כפתח תחת הבה, להורות על עיקר הציצית שהיא תפיל תכלת, בכל עת יהיו בגדין לבנים (קלח ט, ט), וזו מצוה ציצית, והוזהר בה זוכה ורואה פני השכינה. ע"ש, וד"ה ציצית לציץ:

דיש להן ציצית, מ"מ איכא לועג לרש הואיל שהן פטורין מן המצות, כמו שכתוב בפרק ב' דשבת למ"ד א', וכן כתב הרא"ש במנחות שם (ה"ק, ציצית סימן ט). וכתב ויש מפרשים שהוא שעתא כשמוליכין אותו לקבר ויניח ליה משום דאיכא לועג לרש, שהמכתפין אותו יש להם ציצית, והוא אין לו. וכשמשימין אותו בקבר או מסירין אותו, וכן כתב בטור יורה דעה סימן שני' א' כשם הר"ה (בעל המאור מועד קטן טו, א ד"ה אבא שאול, ועל פי זה כתב כאן הרש"ע במקום כו', ודבריו צ"ע, חדא דלא קיימא לן כהאי פירוש, כמו שכתב בטור שם בשם הרמב"ן (תורת האדם, ענין ההוצאה) דאין בזה שום ספק, אלא קוברין בטלית שיש בו ציצית, וכן פסק בשו"ע שם (סעיף ב). ועוד דלהאי פירוש אם יש ציצית למתים, אז אין אסור בציצית, ולמנהגינו אין אסור כלל, וסותר לכל הנוכר לעיל. וכן כתב מ"א (ס"ק ב):

כד [א] וסעיף א' ונכון כו', שם (מנחות מא, א) הכי קאמר טעדיקי כו', ובסוף פרק קמא דטרוטה י"ד א', מפני מה נתאזהר כו', ועיין תוספות פרק ערבי פסחים ק"ג ב' ד"ה ואין כו', אי נמי כו', וכן כתב הרב רבינו יונה בספר היראה (מהדורות אשכול עמוד קסב) וזה לשונו שם ויהיה לו טלית קטן וילבשו מתחת למדיו, כי עיקר מצות ציצית ללבשו תמיד, כי לזכרון המצות ניתנו, ולמען לא יתור אדם אחר שרירות לבו ואתרי מראה עיניו כו', רצונו לומר כמו שכתוב (במכיר טו, לט) וראיתם כו', ולא תתורו כו': [ב] כדו כו', כמו שכתוב במנחות מ"ג ב' וראיתם כו', ראייה מביאה לידי זכירה כו': [ג] יעל כן יש כו', טור: [ד] ונכון כו', כמו שכתוב לעיל לעיל סימן ח' סעיף י"א: [ה] לפחות כו', רמב"ם (ציצית ג, יא) וטור, ואע"ג דמדינתא אין צריך, ועיין תוספות דברכות י"ד ב' ד"ה ומניח כו', ועיין זוהר חלק ג' (במדבר) (ק"כ"ב) (ק"כ, ב): [ו] וסעיף ג מצוה כו', בפסיקתא (2) * והובא בילקוט תהלים (רמז) חשכ"ג, ובמדרש שוחר טוב (בוכה) תהלים לה, ב) כל עצמותי תאמרנה כו', אמר דוד לפני הקב"ה אני אשכחך ככל אכרזי ומקיים בהם מצות כו', בתורה אני משים הציצית נגד הלב כל זמן שאני קורא קריאת שמע שנאמר (דברים, ה, ו) והיו הדברים האלה כו' על לבבך כו', יד שמאלית כה אני קושר תפילין של יד, ובה אני אחוז הציצית בזמן ק"ש, ובמדרש סוף פרק ג' דסוכה (רמז) וסמ"ג בשם הירושלמי לא סוף דבר כו', כמו שכתבתי לעיל סימן ח' סעיף ד' (סימן י, ו) וסוף סימן י"ז (סימן י, ו) וסעיף ג: טוב כו', כמו שכתוב (במדבר טו, לט) וראיתם כו', וכמו שכתבתי לעיל לעיל סימן ח' (סימן א), וכמו שכתוב בפסיקתא שם (הנכר לעיל ס"ק ו) בעיני וראיתם אותו: [ח] וסעיף ד' יש כו', כנוכר לעיל לעיל סימן ז', ולכן נקרא ציצית כמו שכתוב (שיר השירים א, ט) מציען כו', וכן הוא ברע"א מהימנא (וזהו חלק ג') (במדבר) קע"ה א' ע"ש, וכמו שכתוב בסוף פרק ג' דראש השנה (כס א) אלא בזמן שישאל מסתכלים כו': [ט] וסעיף ז' ד"ה כו', מ"ד א', בברכות מ"ז ב' סוטה כ"ב א', שבת ל"ב ב', פסחים ק"ג ב': [י] ועיין כו', ספרי פרשת שלח (במדבר פסוק קטו) וכל המבטל מצות ציצית עליו כו': [יא] הוזהר, (מנחות)

מו א. ברכות פ"א
ב. לפירוש הרמב"ם
[מפלה ג' ו' י']

צינונים לרמ"א

מי א. ב"ר [ד"ה וכן]
בשם הרא"ה [פסקה]
הלי"ם ברכות פ"ט עמוד
קפ"ה:

הגהות והערות

- א. ספרדיות אמ"ד
מכ"א ואל"ן הי"ט
"כשע"ה":
- ב. אשר נתן לשמי כ"י.
על לשון המקרא (לידו לה)
לו או מי נתן לשמי מנה:
(ד"קיים בנוסחי התפלה
והברכות מהגרי"א)
- ג. במהדורות ויניליה
ע"ה הוספו בלא "פירוש"
המנוגל. ובשאר הדפוסים
למא:
- ד. בדשון טעם על פי סוד:
(ד"קיים בנוסחי התפלה
והברכות מהגרי"א)
- ה. וכן הוא גמרא
(ברכות פ, ב):
- ו. (ד"קיים בנוסחי התפלה
והברכות מהגרי"א)
- ז. עיני עברי משנה
ס"ק א שהי"ם כן מלשון
הפסוק, ובי"ם דבריו
הוא דנפ"ה ונמ"ה כתיב
להדיא לומר קודם שיכנס.
ועין משה"ש דדיק לשון
הקרא "אט"א":
- ח. תיקון פס"א ע"פ
הטעם באטוידהס:
- ט. גת"פ
אמ"ד ת"פ:
- י. בבי"ו שם ס"ק א כתב,
ועין סימן ו' א' ל"ך לנ"ך
מיד אחר הנוגלה לו להמתין
עד שיבא לבית הכנסת,
ובסימן ו' כתב הפמ"ג
ממשי"ו א"ה ה' עניני זה:
י' ובבי"ו ד"ה י"ו וכו'
משמע דקן נמי שיטת
הרא"ה, ועיין הערה ט':
- יא. בי"ב
מזהירות הקלאק ע"פ
כתב בשם הרא"ה, ממהדורות
ויניליה של"ג כתב בשם
הרא"ה, ומזהירות אמ"ד
הוא דפוסים שלפניו. ועין

מו א. קודם ט"ו לבית הכנסת יאמר ואני נרוז חסדך [מהלי"ם
ה. ת] וכו', ובכניסתו יאמר צדק אלהים נהלך ברגש [שם נה
טון] (כתב"ש ע"ה הכוונה ענין בית הכנסת). קודם תפילת שחרית יקבל
עליו מלות עשה של וזהבתי לרשעך כמון [ה"ס ספר הכוונות ד"ה
כשהיו]: א בשיניה ידיו. פירוש

סימן מו

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות. וכו' ט' סעיפים:

א. [א] בשיניה יאמר אלהי [א] נשמה
וכו': בשמוע קול התרגול יברך [א] הנותן
לשבויה [א] בינה: [ב] בשלובש יברך מלביש ערומים:

א. [א] בשיניה [א] ידיו על [א] עיניו יברך פוקח עורים:

כשישב יברך מתיר אסורים: בשווקה יברך וזקק כפופים:

בשיניה רגליו בארץ יברך רוקע הארץ על המים: בשנועל

מנעליו יברך שעשה לי ב [א] כל צרכי [א]: בשיהלך יברך

ג [א] המבין מצעדי [א] נבר: בשיחגור חגורו יברך

[ב] אוזר ישראל בנבורה: הנה [ב] או לונש האננט

המפסיק בין לנו לערוה: כשמישים בובע או מצנפת בראשו

[ד] יברך עובר ישראל בתמארה: בשיטול ידיו יברך על

נטיילת ידים: כשירחץ פניו יברך המעביר שנה מעיני וכו' [א] ברוך

אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל: [א] ואין לענות אמן אחר המעביר שנה מעיני

עד שיחתום הגומל חסדים טובים לעמו ישראל ה' שהכל ברכה אחת היא:

מו א. (א) ידיו על עיניו. קשה, מדחשיז אח"כ כי משי ידיה
משמע דלכן עדיין לא נטל ידיו, והא אז אסור ליגע בעיניו
כמו שכתוב בסימן ד' סעיף ג'. וז"ל דלא נקט על הסדר. עוד
י"ל דלכן מירי שמיני ידיו על עיניו אחר שישים מלבוש על ידו,
ודרך המלבוש הוא מניח ידו. וגם
מדברי רמ"א סוף סימן מ"ו [סעיף
ג] משמע שכל אלו נאמרו על
הסדר: (ב) אוזר ישראל
בגבורה. הוזר ישראל צנכרה זו
וכן נעוטר ישראל, מה שאין כן
באחרות. הטעם, שהשאר הן
להנאה העולם שהכל שזין צהס,
מה שאין כן צאלו שנים הם צישראל
למוד, משום לניעות. דמגורה היא
משום שלא יבא לצו רואה את
הערוה כמו שכתב צ"י [ד"ה וכן].
וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

ודרך המלבוש הוא מניח ידו. וגם
מדברי רמ"א סוף סימן מ"ו [סעיף
ג] משמע שכל אלו נאמרו על
הסדר: (ב) אוזר ישראל
בגבורה. הוזר ישראל צנכרה זו
וכן נעוטר ישראל, מה שאין כן
באחרות. הטעם, שהשאר הן
להנאה העולם שהכל שזין צהס,
מה שאין כן צאלו שנים הם צישראל
למוד, משום לניעות. דמגורה היא
משום שלא יבא לצו רואה את
הערוה כמו שכתב צ"י [ד"ה וכן].
וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

סימן מו

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות. וכו' ט' סעיפים:

א. [א] בשיניה יאמר אלהי [א] נשמה
וכו': בשמוע קול התרגול יברך [א] הנותן
לשבויה [א] בינה: [ב] בשלובש יברך מלביש ערומים:

א. [א] בשיניה [א] ידיו על [א] עיניו יברך פוקח עורים:

כשישב יברך מתיר אסורים: בשווקה יברך וזקק כפופים:

בשיניה רגליו בארץ יברך רוקע הארץ על המים: בשנועל

מנעליו יברך שעשה לי ב [א] כל צרכי [א]: בשיהלך יברך

ג [א] המבין מצעדי [א] נבר: בשיחגור חגורו יברך

[ב] אוזר ישראל בנבורה: הנה [ב] או לונש האננט

המפסיק בין לנו לערוה: כשמישים בובע או מצנפת בראשו

[ד] יברך עובר ישראל בתמארה: בשיטול ידיו יברך על

נטיילת ידים: כשירחץ פניו יברך המעביר שנה מעיני וכו' [א] ברוך

אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל: [א] ואין לענות אמן אחר המעביר שנה מעיני

עד שיחתום הגומל חסדים טובים לעמו ישראל ה' שהכל ברכה אחת היא:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

וכונע הוא משום לניעות כדאימא
בשנת פרק מי שהחשיך [קטו, ב]
כפי ראשן מפני אימא דמרכ:

מצינו

מו א. קודם כוואו לבית הכנסת יאמר ואני נרוז חסדך [מהלי"ם
הוא לשון עתיר, לכן צ"ל הפסוק טרם כניסתו: מצות עשה ש' ואהבת
כו'. דאם יש ח"ו פירוד לבבות גורם שח"ו אין התאחדות נפשותיהן של
ישראל למעלה, אך כשכל א' מאישי ישראל מקבל עליו לקיים מצות עשה
של ואהבת כו', וע"י אהבתן זה לזה יתאחדו גופותיהן למטה, וגורם
התאחדות ודבקות נפשותיהן למעלה, וע"י זה גם תפלותיהן מתאחדות.
ואז בהיות תפלתן של כל ישראל כלולות יחד אז היא רצויה לפניו יתברך:
[פ"ק ב] ב' צרכי. ר"ל, קמ"ץ תחת הצדיק וחיר"ק תחת הכ"ף, שהוא
לשון יחיד: דהא איתא בפיר דקאי כו'. דגם הטור סבירא ליה כמו שכתב
הרב ב"י סעיף ח' דבבכרה שלא נתחייב אינו מברך. אמנם חילק ביניהם
דו"ל, וכל ברכות שהן על סדר העולם והנהגתו כגון אלקי נשמה והנותן
לשכוי ורוקע הארץ על המים והמכין מצעדי גבר, אין לחסר מהן, אפילו
לא שמע קול תרגול או לא הלך כו', אבל אותן שהן על הנאותיו לא
יברך אם לא נהנה, כגון ששוכב על מטתו ואינו לא לובש ולא אוזר ולא
עוטף, אין לו לברך, עכ"ל. ומדלא כלל הטור כרישא בברכות שהן על
סדר העולם גם ברכת כל צרכי, משמע שכל צרכי הוא בא על הנאותיו.

13

תשובות אלו מצאתי מדודי הרב המובהק כה"ר יצחק קארו זלה"ה והעתק פה אצל תשובות

שאלה

יבמה שתפסה כל נכסי בעלה ואומרת שאינה רוצה להוציא הנכסים מידה עד שיחלוץ היבם ואז תעשה חשבון עמו ממה שהיא צריכה לגבות מהנכסים ההם בעד כתובתה עם התוספת והיבם אומר שאינו רוצה לחלוץ אלא ליבם ותובע מב"ד שיוציאו הנכסים מידה עד שיחברר הדין מה דינו אם יוציאו כ"ד הנכסים מיד האשה אם לאו ואת"ל שיוציאו מידה אם ישימו אותם ביד שלישי עד שיחברר הדין או אם יתנו הנכסים ביד היורשים:

תשובה זה הדין תלוי בדין איסור והיתר והוא אם מצות יבום קודמת למצות חליצה או אם מצות חליצה קודמת למצות יבום שאם מצות יבום קודמת יוציאו הנכסים מידה אחר שלא הגיע זמן גביית כתובתה ותוספת עד שתחלוץ שדבר פשוט הוא בעל חוב שלא הגיע זמנו לגבות ותפס מנכסי הלוה יוציאו מידו שכל עוד שלא הגיע זמנו לגבות אינו חייב לו כלום וכ"ש אשת איש שתפסה כתובה והתוספת קודם שתתאלמ' או תתגרש שיוציאו מידה לפי שלא הגיע זמנה לגבות ואולי לעול' לא יגיע שאולי תמות בחיי בעלה וכן היבמה שתפסה בחיי היבם ואם כן נאמר דאליבא דמאן דאמר שמצות יבום קודם יוציאו הנכסים מידה וגם יתנום ביד היורשים ואם כן צריך שנדע אם הלכה כמא' דאמר מצות יבום קודם למצות חליצה או מצות חליצה קודמת למצות יבום ולפי דעתי דהלכה כמא' דאמר מצות יבום קודמת בראיות רבות הראיה הראשונה למצות יבום קודמת למצות חליצה היא שאחר שהיא מחלוקת בין התנאים והאמוראים והפוסקים אם מצות יבום קודם למצות חליצה ולא אפסיקא הלכתא כאחד מהם וראינו חכמי הקבלה שסברתם שמצות יבום קודם למצות חליצה א"כ ראוי לפסוק הלכה כהם והשכל גזור כן שאם חכמי הקבלה פסקו הלכה הפך פסק התלמוד יפסוק הדין כתלמוד ערוך שבידנו אבל אחר שלא נפסקה הלכה בתלמוד וגם כל הפוסקים לא פסקו הלכה כמי אלא איש לדרכו פנו ויש הכרעה בקבלה כאח' מהם ההכרעה היא לחכמי הקבלה וכן מקובלני מרבתי וראיה שהרי בחול המועד יש מחלו' אם נניח תפילין אם לא ולא אפסיקא הלכה כמי ואחר שמצאו חכמי ספרד מאמר במדרש הזוהר שמצות תפילין אינה נוהגת בח"ה ושאסור להניחם לא הניחום עוד בח"ה ועוד שבכל ספרד נוהגים בכל הדינים ובכל ענייני איסור והיתר כסברת הרא"ש והוא היה מניחם ומברך עליהם ומשעה שמצאו המאמר ההוא לא הניחום עוד כל החכמים וכל הקהלות אין גם אחד וכ"ש בדבר דלא אפסיקא הלכתא אלא זה אומר בכה וזה אומר בכה שנכריע כחכמי הקבלה וראיה שחכמי הקבלה סברת' שמצו' יבום קודם למצות חליצה שכתבו שמצות היבום תועלת גדולה לנפש המת כי תגדל הנאת הנפש כשהיא מתגלגלת כמי שהוא קרובה למשפחה יותר לפי שיש לו שייכות גדול עמו וטעם החליצה כי כשאין היבם רוצה ליבם נחשב לו לאכזריו' שהרי אינו רוצה לתועלת נפש אחיו והראוי בזה שתחלוץ לו היבמה נעלו מעל רגלו לסימן ורמז שהוא מסתלק ונשמט מן האחווה וזהו לשון וחלצה נעלו מלשון חלץ מהם ולשון נעלו לשון שהו' נועל דלת בפני נפש אחיו המת ואמר מעל רגלו לפי שהרגל סיב' ההליכה וכן זה סיבה שתלך נפש אחיו המת למשפח' אחרת וענין וירקה כי הרקיקה הנמאסת המתגלגל מן הגוף דרך חוט השדרה שהנפש מתלבשת ומתעטפת בו ולכן הצריכו חכמי האמת ז"ל להיות הרוק תפל קודם שתאכל היבמה כדי שלא יהא מצד האכילה אלא מן הליחות שבגופה מעין אותו דבר הנמאס הבא מלחות הגוף א' והיה היבם אכזרי ונמאס בעיני הבריות באשר לא יחפרץ ליבם ועל כן ראוי שיקרא בישראל בשם הזה בית חלוץ הנעל ועוד צותה התורה וירקה בפניו כדי לבזותו כמו לדבר מאוס ובזוי מאד כדרך המריב עם חבירו ורוקק בפניו כדי לבזותו ולהמאסו והענין כי הענין הזה חסד הקב"ה על ישראל כדי שיזכו כל הנפשות לאור באור העליון כמ"ש חכמים ע"ה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא וזה הענין מפורש בדברי אליהו שאמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים אמר הכתוב פעמים שלש עם גבר היא מאירה באור החיים אשר על פני האדמה כדי להשיבה מני שחת ומפורש ג"כ מפי הב"ה בעצמו שאמר לאיוב וקיים

ונקראים תפילין משון פליצה שהן אות ועדות לכל רואינו : ונקראים תפילין משון פליצה וכו'. פירוש תפילין לשון יכוח וכו'. כן כתב הראש"ש בראש הלכות תפילין (סי' ז ד"ה ח"ר לטעמת):
 (ג) ויניח ש"י יד תחלה. בסוף פרק הקומץ (לו). מנה כשהוא עס שהם עדות והוכחה שהשם נקרא עלינו ויראים מאתנו וכדאמר מניח מניח של יד תחלה ואח"כ מניח של ראש וטעמא משום רבי אליעזר (מנחות לה): וראו כל עמי הארץ כי שם יי נקרא עליך וגו' אלו תפילין שבראש וכן כתבו

דכתיב וקשרתם לאות על ירך והדר והיו לטוטפות בין עיניך ובסימן כ"ח (ד"ה ויניח) יתבאר שאפילו פגע בשל ראש תחלה יסלקנו ויניח של יד תחלה:

ה ויברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין ואח"כ ש"י ראש ויברך ע"י מצות תפילין. בסוף פרק הקומץ (סג) אמר רב חסדא סח בין תפלה לתפלה חוזר ומברך סח אין לא סח לא והא שלח רב חייא בריה דרב הונא משמיה דרבי יוחנן על תפלה של יד אומר אשר קדשנו במצותיו וזונו להניח תפילין ועל תפלה של ראש אומר אשר קדשנו במצותיו וזונו על מצות תפילין אבי ורבא דאמרי תרווייהו לא סח מברך אחת סח מברך שתיים ופירש רש"י סח מברך שתיים כדשלת רב חייא לא סח אין מברך אלא על של יד בלבד וכן נראה שהוא דעת הר"ף וכן פסק הרמב"ם (תפילין פ"ד ה"ה) אלא

התוספות (מנחות לו. ד"ה לא סח) כתבו שר"ת פירש לא סח מברך אחת על של ראש על מצות תפילין סח מברך שתיים על של ראש ע"כ ולא כדברי ר"ת ולא כדברי המפרשים לא סח מברך אחת כלומר יולא בצרכה שברך סמ"ג (עשין כז קה ע"ג) שאלא בלמדנו (מנחות ס"פ ג) כדברי ר"ת ולא כדברי המפרשים לא סח מברך אחת כלומר יולא בצרכה שברך על של יד אע"פ שיצונו בירושלמי (בבבא מציעא פ"ג ה"ג) תלמוד שלנו עיקר ע"כ וכן כתב הראש"ש (ה"ל תפילין סי' יד) דכדברי ר"ת מסתבר שעיקר תיקון הברכות כך היתה בתחלת הנחתה תיקנו לברך להניח וקאי נמי על של ראש וכשמניח של ראש מברך על מצות שזו היא גמר המצוה הילכך אם סח והסיח דעתו צריך לחזור ולברך גם להניח וכן אם מניח תפילין של ראש לבדו יברך שתיים וכתב שרוב הגאונים על מצות:

התוספות (מנחות לו. ד"ה לא סח) כתבו שר"ת פירש לא סח מברך אחת על של ראש על מצות תפילין סח מברך שתיים על של ראש ע"כ ולא כדברי ר"ת ולא כדברי המפרשים לא סח מברך אחת כלומר יולא בצרכה שברך סמ"ג (עשין כז קה ע"ג) שאלא בלמדנו (מנחות ס"פ ג) כדברי ר"ת ולא כדברי המפרשים לא סח מברך אחת כלומר יולא בצרכה שברך על של יד אע"פ שיצונו בירושלמי (בבבא מציעא פ"ג ה"ג) תלמוד שלנו עיקר ע"כ וכן כתב הראש"ש (ה"ל תפילין סי' יד) דכדברי ר"ת מסתבר שעיקר תיקון הברכות כך היתה בתחלת הנחתה תיקנו לברך להניח וקאי נמי על של ראש וכשמניח של ראש מברך על מצות שזו היא גמר המצוה הילכך אם סח והסיח דעתו צריך לחזור ולברך גם להניח וכן אם מניח תפילין של ראש לבדו יברך שתיים וכתב שרוב הגאונים על מצות:

פרישה

הטורים פרשת כי (תלם) [תבא] (דברים כח י) ויש מפרשים כי וראו כל עמי הארץ וכו' אינו שייך כי אם בשי"ן שבראש שהיא נראית לעין כל והיא לאות גדול מה שאין כן באלות יו"ד של תפילין של יד שאינה נראית דכתיב והיה לך לאות ולא לאחרים לאות דלקמן סימן כ"ז (ב"י שם ד"ה גרסינן) בשם ר"ן: (י) שצונו המקום להניח ארבע פרשיות. דכתיב (שמות יג ט) והיה לך לאות על ירך: (יא) ויניח ש"י יד תחלה. בסוף פרק הקומץ מנה כשהוא מניח מניח של יד תחלה דכתיב וקשרתם לאות על ירך והדר והיו לטוטפות בין עיניך ובסימן כ"ח: (יב) ויברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין. פירוש והיא קאי גם כן אש"ל ראש אלא צעור דבשל ראש יש ד' בתים ושינין והיא גמר מצוה הוסיפו עליה עוד ברכה על מצות תוספות פרק הרוואה. ולפי זה ברכת להניח שייכא על התחלה שמתחיל לעשות המצוה ועל של ראש שהיא סוף המצוה שייך ברכת על מצות ושייכה שייכה להדדי ועיין בדרישה:

דרישה

בהלכות קטנות שלו ור"ת ז"ל פירש לא סח מברך אחת על של ראש על מצות תפילין סח מברך שתיים על של ראש וכן בשימושא רבא דתפילין וכן מסתבר דאי נתקן ברכת על מצות על של ראש כשהוא מניחו בלא של יד למה לא יברך נמי אותה ברכה כשהוא מניחו עם של יד ואם תאמר ברכת להניח שברך על של יד פוטר של ראש אם כן יברך נמי להניח כשהוא מניח של ראש ולמה תיקנו ברכה אחרת אלא מסתבר שהניח שיקון הברכות כן היתה בתחלת הנחתם תיקנו לברך להניח וקאי נמי על של ראש וכשמניח של ראש מברך על מצות שזו היא גמר המצוה הילכך אם סח והסיח דעתו צריך לחזור ולברך גם להניח

הגהות והערות

ין אין לשון זה מכוון היטב שהרי הפלילים דיינים הם ולא עדים אבל ענין פלילה הוא כמו מחשבה ומוזה נקראו הדיינים פלילים שהם בעלי מחשבה ועיין לשפוט בצדק ונקראו ע"ש כך הטוטפות תפילין להיתקן מונחים על המוח מקום המחשבה. (מור וקציעה):

התורה עמ' קנז) שפסק כן ודלא כהסכמת ז"י דאוסר וכך נראה עיקר יקראו והאחרים ימנעו ומחמת הנושה יתנו לז ללמוד הפרשה אלא נראה הטעם לפי שאין הכל בקיאים בטעמי הקריאה ואין הניצור יואים בקריאתו והוא צעניו כיודע ואם לא יקראוהו אחי לאינצוי עם שליח ניצור לכן התקינו שיקרא שליח ניצור וכו' עד ולא מסתבר שיצרך על קריאת שליח ניצור. וגם הר"ן כתב בפרק הקורא את המגילה עומד (י"ט סעי"ג) גבי שמונה פסוקים יחיד קורא אותם שמה שנהגו עכשיו ששליח ניצור קורא בקול רם אפשר שהנהיגו כן כדי שלא לבייש מי שאינו בקי לקרות גדקדוק הקריאה: ומ"ש רבינו ופיהו אם יודע לקרות כשמקריין אותו שפיר דמי. כן כתב הרא"ש בתשובה כלל

אלא אחד קורא אותו שעולה ואין שליח צבור קורא עמו. ומה שנהגו האידינא ששליח צבור קורא פירש אדוני אבי הרא"ש ז"ל לפי שאין הכל בקיאים בטעמי קריאה ואין הציבור יוצאין בקריאתו והוא בעיניו כיודע ואם לא יקראוהו אחי לאינצוי עם שליח צבור שהוא בקי בקריאה. ומכל מקום גם העומד לקרות יקרא בנחת עם שליח צבור [ב] שלא תהא ברכתו לבטלה. והא דאמרינן שלא יקראו שנים פירוש בקול רם דטעמא [א] משום דתרי קלי לא משתמע. ומי שאינו יודע לקרות אינו ראוי שיקראוהו ש"צ (י) והוא ברכה לבטלה ולא מסתבר שיצרך על קריאת ש"צ עד כאן. (י) ומיהו אם יודע לקרות כשמקריין אותו שמעתי ממנו [ג] דשפיר דמי:

ג' (ס"י י"ט) אם קורא עם החזן יודע להצין ולחנך האומיות ולקרותם עם החזן מיקרי שפיר קריאה אצל שיצרך הוא על מה שהחזן קורא והוא לא יקרא כלל לא יתכן עכ"ל והטעם מפני שצריך שידע לקרות מתוך הכתב מה שמקריין אותו שאסור לקרות בתורה אפילו אות אחת שלא מן הכתב וכמו שכתב רבינו ירוחם (נ"ג ח"ג כ"ג) בשם תשובת הרשב"א (ח"ז ס"י ספ"א) וכן כתב בשבלי הלקט (ס"י לו) וכן משמע מדברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות תפילה (ה"ח) שכתב שאסור לקרות שלא מן הכתב אפילו תיבה אחת וכן נראה (מהיהא) [ד] מלשון תשובת הרא"ש שכתבתי וכן כתב הריב"ש בתשובה (ס"י רד) והביא ראיה לדבר וכן כתב מהר"י [ה] חצי"ז ז"ל ודלא כדכתב נמוקי יוסף (מגילה כד. ד"ה ר' יהודה) בשם ספר האשכול (ח"ג עמ' 69) דהא דתנן בפרק הקורא את המגילה עומד סומא אינו קורא בתורה [ה] היינו לומר דאינו קורא על פה אצל אוקומי אינש אחרינא שפומת ורואה והסומא מצרך ועומד בלדו שפיר דמי והכי מצי עביד חתן סומא עכ"ל וכן מלמדי בשם ספר אגודה דסומא כהן קורא בתורה ואין לסמוך על דברייהם נגד כל הני רבונא (א). וכבר כתבתי בסיומן קל"ט (נראה) בשם רבינו סעדיה שאם הם צריכים לזה האיש שאינו יודע לקרות שיעלה לפי שהוא כהן או לוי ואין שם אחר וזולתו יראה שליח ניצור אם כשיקרא לו מלה במלה יכול לאמר יוכל לקרות ואם לאו לא יעלה ע"כ וא"ת למה יעריחו עצמם הניצור צדק ימחול כהן זה על כבודו לישראל גדול ומופלג. בתכמה שיכול למחול על כבודו לאיש כזה כמו שנתבאר בסיומן קל"ה (ק"ט. ד"ה ומ"ש רבינו) וי"ל דמיירי כשאין שם אדם גדול ומופלג בתכמה אי נמי כשאין כהן זה רוצה למחול על כבודו עסקינן וכן צריך לומר על כרחק צלוי שאינו יודע לקרות דקאמר דבשאינו רוצה למחול על כבודו לכהן מיירי שאם לא כן יקרא הכהן פעמים ולמה נטרט לקרות לוי שאינו יודע אלא ודאי כדלמרתן. ומיהו יש לדחות דכל היכא דליכא לוי ואפשר ציה עדיף טפי מקריאת כהן פעמים וכן כל היכא דאפשר בקריאת כהן עצמו עדיף משמחול כבודו לגדול ומופלג בתכמה. ואפשר דבשבתות וימים טובים מיירי שאינו יכול הכהן למחול על כבודו ולדין אפילו בשני וחמישי נמי לא כמו שנתבאר בסיומן קל"ה (ק"ב. ד"ה וינראה): ומתוך לשון הרא"ש שכתב רבינו יצחק לך שצריך העולה לקרות בנחת עם שליח ניצור כדי שלא תהא ברכתו לבטלה. וכן כתבו התוספות בסוף פרק קמא דבבא בתרא (טו. ד"ה שמה פסוקים).

דרכי משה

(א) ובמהרי"ט (הלי קריאת התורה) כתב דנוהגין לקרות סומא לספר תורה ולי נראין דברי ב"י *:

פרישה

דכתב לחנך האומיות לאפוקי סומא דאף שידוע לומר מלה במלה אחר החזן המקרא אותו מכל מקום אינו קורא מתוך הכתב מה שמקריין אותו שאסור לקרות בתורה אפילו אות אחת שלא מן הכתב וכמו שכתב רבינו ירוחם בשם תשובת הרשב"א וכן כתב בשבלי הלקט: (י) ופיהו אם הוא יודע לקרות כשמקריין. נראה דדוקא לקרות מתוך הספר קאמר וכן דקדק לשון תשובת הרא"ש

משום דתרי קלי לא משתמע וכו'. עיין בדרישה: (י) והוא ברכה פ"ב פ"ה וכו'. והטעם מפני שצריך שידע לקרות מתוך הכתב מה שמקריין אותו שאסור לקרות בתורה אפילו אות אחת שלא מן הכתב וכמו שכתב רבינו ירוחם בשם תשובת הרשב"א וכן כתב בשבלי הלקט: (י) ופיהו אם הוא יודע לקרות כשמקריין. נראה דדוקא לקרות מתוך הספר קאמר וכן דקדק לשון תשובת הרא"ש

דרישה

העולה בנחת בענין שלא ישמיע לאזניו עכ"ל ב"י ותמה אני על הב"י דהוהר מדמה הקריאה לתפלה ובתפלה פסק ב"י לעיל בסיומן ק"א [ו] דצריך להשמיע לאזניו ובקריאה פוסק דלא ישמיע לאזניו וגם בתפלה כתב הב"י כאן בפשיטות דלא ישמיע לאזניו וזה ליתא. גם לשון הוהר דכתב ז"ל אי היהא צלוחא אשתמעית לאודניא דבר נש לית מאן דציית לה לעילא נראה לי דרצונו לומר לאודניא דבר נש אחרינא וזולת המתפלל וכדמשמע סיוס לשונו בר מאן דשמע בקדמיתא דמשמע כיון שהשמיע תפילתו לאחרים תו לא יפנו למעלה לתפילתו ויעיל לזה שהשמיע לו תפילתו

[א] משום דתרי קלי לא משתמע. כתב ב"י ומשמע מתוך דברי הרא"ש דצריך העולה לקרא בנחת עם השליח צבור כדי שלא תהא ברכתו לבטלה וכן כתבו התוספות סוף פרק קמא דב"ב ור"י אבובב כתב שמעתי שכתוב בספר הוהר שאין לקרות כלל אלא אחד וראוי לחוש לדבריו אם האמת הוא כך שאני לא ראיתי כתוב אלא ששמעתי עכ"ל ואני זכיתי למוצאו והוא בפרשת ויקהל וכתב לבסוף ומיהו אפשר דאפילו לדברי הוהר רשאי לקרות עם השליח צבור והוא שלא ישמיע לאזניו וכן משמע מלשון הוהר וכן ראוי לעשות לקרות

חדושי הגהות

[א] וב"ב לקמן בסיומן ומי שאינו יודע לקרות אינו ראוי שיקראוהו שליח ניצור והוא ברכה לבטלה אע"ג דקיימא לן ראש השנה (כט). כל הנכרות אע"פ שיא מוטיא נראה דשאני הכא דלא הו מנות עשה כשופר ולולב ומגילה שהוא מנות על האדם ויבין שכל ישראל ערבים זה לזה אם כן חוצת מצדו מוטל עליו לכן יכול להוטיא מה שאין כן כאן שאינו מנות על האדם כי לא מיקן עורא לקרות ניצור רק למנוה מן המוציא (מהר"ט):

[א] משום דתרי קלי לא משתמע. כתב ב"י ומשמע מתוך דברי הרא"ש דצריך העולה לקרא בנחת עם השליח צבור כדי שלא תהא ברכתו לבטלה וכן כתבו התוספות סוף פרק קמא דב"ב ור"י אבובב כתב שמעתי שכתוב בספר הוהר שאין לקרות כלל אלא אחד וראוי לחוש לדבריו אם האמת הוא כך שאני לא ראיתי כתוב אלא ששמעתי עכ"ל ואני זכיתי למוצאו והוא בפרשת ויקהל וכתב לבסוף ומיהו אפשר דאפילו לדברי הוהר רשאי לקרות עם השליח צבור והוא שלא ישמיע לאזניו וכן משמע מלשון הוהר וכן ראוי לעשות לקרות

הגהות והערות

[ג] ב"ב בדפוסים קדמונים (חזן מפיכ"י די שאקו ושונציו) וכתב"י אבל בדפוס"ר ב"ב ובדפוסים שלפנינו תיבות "שמעתי ממנו" ליתא וכן מבי" נראה שלא היתה כתובה בטור שלפניו: [ד] בבו"ק מחק תיבה זו: [ה] לפיכך במשנה דף כד ע"א ליתא רק ברי"ף (ט"ו ע"א) והב"ח בהגהותיו מחקו. וכן כתב בחרושי אנשי שם. אבל בתחומא תולדות אות ז איתא כגירסת הרי"ף וכ"כ במלאכת שלמה על המשניות שהחכם ה"ר סולימאן הגיה במשנה שלו כגירסת הרי"ף ועיין שאילת יעבץ ח"א ס"י עה שהאר"ך ברין זה: [ה*] עיין הגהות והערות ס"י קלה אות ה*: [ו] פ"ב. ד"ה ומ"ש י"א. ועיין בדק הבית שם שראוי לחוש לדברי הוהר:

[ג] ב"ב בדפוסים קדמונים (חזן מפיכ"י די שאקו ושונציו) וכתב"י אבל בדפוס"ר ב"ב ובדפוסים שלפנינו תיבות "שמעתי ממנו" ליתא וכן מבי" נראה שלא היתה כתובה בטור שלפניו: [ד] בבו"ק מחק תיבה זו: [ה] לפיכך במשנה דף כד ע"א ליתא רק ברי"ף (ט"ו ע"א) והב"ח בהגהותיו מחקו. וכן כתב בחרושי אנשי שם. אבל בתחומא תולדות אות ז איתא כגירסת הרי"ף וכ"כ במלאכת שלמה על המשניות שהחכם ה"ר סולימאן הגיה במשנה שלו כגירסת הרי"ף ועיין שאילת יעבץ ח"א ס"י עה שהאר"ך ברין זה: [ה*] עיין הגהות והערות ס"י קלה אות ה*: [ו] פ"ב. ד"ה ומ"ש י"א. ועיין בדק הבית שם שראוי לחוש לדברי הוהר:

ורבינו הגדול מהר"י אבובץ ו"ל כתב שמעתי שכתוב בספר הזוהר שאין לקרות כלל אלא אחד וראוי לחוש לדבריו אם האמת הוא כך שאני לא ראיתי כתוב אלא שמעתי עכ"ל ואני הכותב זכיתי למואלו והוא בפרשת ויקהל (דו) וז"ל ואסיר למיקרי באורייתא בר חד בלחודו ושחקין ושמעין מלה מפומיה כאלו קבלין לה האי שעתא מטורא דסיני ומאן דקרי באורייתא ליהויה חד קאים עליה ושחקי דלא יסתכח בר דיבור חד בלחודו לא תרין ליבורים לשון הקודש חד וחד הוא לא תרין ואי תרין משתכחין בס"ת גריעותא דרוא דמהימנותא איהו וגריעו דיקרא דאורייתא. וקודם לזה (כג) כתוב אי הויה ללותא אשתמעט לאודיני דבר נש לית מאן דזיית לה לעילא ולית דזייתין ליה אחרין בר מאן דשמע בקדמיתא בגין כך צעי לאסתמרא דלא ישמעון לההיא ללותא בני נשא ותו דמילתא דלותא אסתחדא בעלמא עילאה ומלה דעלמא עילאה לא איצטרין למישמע כגוונא דא מאן דקרי בספרא דאורייתא חד קארי וחד ליטמוק ואי תרי קראין באורייתא גרעי מהימנותא לעילא ע"כ וכיון דלדברי הזוהר אסור לקרות אלא אחד לצד ועכשיו שנהגו ששליש ליבור הוא הקורא העולה אסור לקרות אע"פ שלדברי הפוסקים צריך לקרות ואם לא יקרא כתבו דהוי ברכה לצטלה מאחר שלא נזכר זה בתלמוד נהדיא לא שנקינן דברי הזוהר מפני דברי הפוסקים ועוד דהא איכא למימר דכל שהעולה שומע מה ששליש ליבור קורא ומכוין לצד לדבריו הרי הוא כקורא דשומע כעונה (סוכה נח): הילכך צריך לזהר העולה מלקרות עם שליח ליבור ומיהו אפשר שאפילו לדברי הזוהר ראוי לקרות והוא שלא ישמע לאזניו וכן משמע מהלשון השני שכתבתי דמדמה ליה לתפלה שאסור להשמיע לאזניו ואע"פ שבלשון הראשון שכתבתי לא הזכיר אלא דיבור אפשר דכל שאינו משמיע לאזניו לא קרי ליה דיבור וכן ראוי לעשות לקרות העולה בנחת צענין שלא ישמע לאזניו (ב): בני רומניא

נוהגים שהעולה הוא קורא בקול רם כדין התלמוד וכדי שלא לבייש את מי שאינו צקי בדקדוק הקריאה מעמידין מקרא אחד אלא העולה והמקרא אומר כל תיבה ותיבה תחלה ואח"כ אומרה הקורא יש סמך למהג זה ממאי דפירש רש"י בפרק קמא דשבת (יג): אהא דמניא וז' אצל מסדר הוא ראשי פרשיותו שמתוך שראש הפרשה שגורה צפוי הוא נזכר בצולה למחר ומסייע את שצעה הקורים נקודה וטעמיה בלחש ע"כ. ואע"פ שהנוהגים מנהג זה המקרא אומר התיבה בקול רם נראה ללא דמי למאי דאמרין לא יקראו שנים בקול רם דהתם שניהם מויליין התיבה מפייהם צנת אחת אצל הם כשהמקרא אומר התיבה העולה שותק וכשהעולה חוזר ואומר אותה המקרא שותק ועלולס אין שם אלא קול אחד לצד מהאי טעמא אפשר שאפילו לדברי ספר הזוהר שפיר דמי המנהג הזה:

ד ואם שליח ציבור רוצה לברך לעצמו ולקרות צריך שיהא אחר עומד אצלו דתניא בתוספתא (פנייה פיג הי"ג) העומד לקרות וכו' וגרסינן נמי בירושלמי (פנייה פיג הי"א) רב שמואל בר רב יצחק ע"כ לבי בנישתא וכו'. כל זה כתבו הר"ף (ד) והרא"ש (סי"א) בפרק הקורא את המגילה עומד: וב"ש רבינו ואם ש"צ רוצה לברך לעצמו ולקרות. נמצא בסמ"ק ק"ט (נראה): ה אין הקורא ראוי לקרות בתורה עד שיבכה אמן מפי הציבור. בסוטה פרק ואלו נאמרין (לט): א"ר זירא אמר רב חסדא אין הליבור ראוי לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הקורא ואין הקורא ראוי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הליבור והרמב"ם (תפלה פי"ג הי"ו) ורבינו לא כתבו אלא הא דאין הקורא ראוי לקרות עד שיכלה אמן מפי הליבור משום דלידך דאין הליבור ראוי לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הקורא אינה מיוחדת לקריאת התורה שדין כל הברכות כך הוא שאין עונין אמן עד שתכלה הברכה מפי המנצח:

דרכי משה

דמשמע קצת שהיו נוהגים מנהגא דירן אינו כן אלא ר"ל כמו שהוא בתוספתא דבעינן אחד שמחזן על הקורא והוא בעי ליטמוק ואין לזוז מדברי הפוסקים אף אם היו דברי הזוהר חולקים עליהם כן נ"ל דלא כב"י שכתב דלא שבקינן דברי הזוהר מפני דברי הפוסקים והוצרך לעשות פשרה ביניהם ובתוספות פרק ראודה ב"ד (ר"ה כו. ד"ה אבל שנים) כתבו בהדיא דהמנהג בזמן הזה ששנים קורין:

פרישה

ראיה מהירושלמי כלום שצריך שיהא אחר עומד אצלו ואפשר שנסתא אחריתא היתה לדברי דברי הירושלמי חן וגרים ומתא חונא דקרא אי נמי דספירא ליה לרבינו כיון שמסיים הירושלמי הטעם כשם שניתנה על ידי סרסור כך אנו צריכין לנהוג בה אם כן מה לי לקרות מה לי לתרגם ועל כרחך הא דנקט מתרגם לאו דוקא הוא: (י) ע"כ ידי פרפור וכו'. דכתיב (דברים ה ה) אנכי עומד צין יי וצניכס: (יא) עד שיבכה אמן מפי הציבור. בסוטה פרק אלו נאמרין א"ר זירא א"ר חסדא אין הליבור ראוי לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הקורא ואין הקורא ראוי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הליבור והרמב"ם ורבינו לא כתבו אלא הא דאין הקורא ראוי לקרות עד שיכלה אמן מפי הליבור משום דלידך דאין הליבור ראוי לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הקורא אינה מיוחדת לקריאת התורה שדין כל הברכות כך הוא שאין עונין אמן עד שתכלה הברכה מפי המנצח. ב"י:

דרישה

הזוהר מיירי בכי האי גוונא ותדע שהרי בימי הזוהר לא נהגו מנהגא דירן שהשליח צבור היה קורא את הכל אלא העולים היו קוראין כדין התלמוד ולכן כתב שם דלא יקרא אחר עמו. ומש"כ דליהויה חד קאים עליה ושחקי וכתב נמי חד קרי וחד ליטמוק דמשמע קצת שהיו נוהגין מנהג דירן אינו כן אלא ר"ל כמו שהוא בתוספתא דבעינן אחד שמחזן על הקורא והוא בעי ליטמוק ואין לזוז מדברי הפוסקים אף אם היה הזוהר חולק עליהם כנ"ל ודלא כב"י שכתב דלא שבקינן דברי הזוהר מפני דברי הפוסקים והוצרך לעשות פשרה ביניהם עכ"ל:

הגהות והערות

[ז] פנינו היא מימרא דרבה בר שמואל: [ח] וכ"ה גירסת התוס' ב"ב טו. ד"ה שמונה:

לציפורי וחלילי הוא ואבותיו היו בציפורי כי ר' חלפתא אבוי בצפירי היה והוא סתם ר' יוסי בן חלפתא. ובסוף ראשי השנה ר' חלפתא בציפורי ור' הנהני בן חרדין בסבובין וכן כפי ב' דתעניות וכו' ב' דסנהדרין כי ר' יוסי הקן תקנות וסתם סדר עולם הוא ר' יוסי, ואע"פ שמת בנו ר' חלפתא נכנס לבית המדרש והיש כל היום כולו בציפורי. והה ר' יוסי סתם הוא חכר החמישה שנזכרו סתם במשנה הוא היה חי אחר שמת ר' מאיר אבל קודם שמת ר' יהודה נפטר ר' יוסי כראתא בפ"ק דסוכה והה כפי הנידחה בתלמוד הוא ר' יוסי בן חלפתא והיה חסיד גדול והלכה כמותו נגד הכפוי משום דנמוקין עמו ר"ל פלעמי כראתא כפי בן שרמיצאורו (שהיה ר' א) בן כמתניתין בין כברייתא הלכה כמותו וכן בניסין פ' התקבל בסופו. ובפ' כל כתיבי (הך הך) שמוני לא נסתכל במלה שלו שלא הוא קורות ביתו שפת חלוקין והכרים רבים שם. והיו לו ר' בנים חכמים גדולים וארזים בישראל שבעל השנה כרי שרדיו לו בנים לעמוק בתורה, אבל במדרש אמורים פלשת ויבם אותה כפי"ד שרדיו כלם מיכמות ולא קיים בהם מצות עונה רק מצות יבום וחדד סדין שלא הנח כלל אלא מכל בעולה היה לו בן אחד ואלה שמותם ר' אלעזר כר' יוסי שהלך לאלכסנדריאה של מצרים כראתא כפי חלק, וכן הלך לרופי עם ר' שמועון והאה שם הצניץ והפרוכה כראתא במעילה כפי קדשי מנחה (הך הך) וכוונא (הך הך) וכו'. והיאה כתיב שיהיה ברמון. והשני הוא ר' ישמעאל כר' יוסי חכירי של ר' אלעזר כתיב שמועון ושל רבינו הקדוש והיה שמואל ובעל כשר כמו חכירי ר' אלעזר כתיב שמועון. והמשליש כר' חלפתא כר' יוסי כשם אבוי ר' אבמיאל וכי יוסי ר' מנחם כר' יוסי. והוא עצמו וורדמוס ונקראו בן שודיה ופה מאר ופניו רומים

כר' יוסי ר' מנחם כר' יוסי. והוא עצמו וורדמוס ונקראו בן שודיה ופה מאר ופניו רומים

דכריו כי כבר ידעת שהוא וכו' היו במעלה מפני פחד המשור כראתא בבאשית רבה כפרשת ויבא יעקב שלם ובפרק כמה מוליקין (שהך הך) היתה שם י"ב שנים ויומן לו הקב"ה מעין מים החרוב והיו ערומום וישבם בחל ער צוארם וכשעת הפלה לוישם ער בשבטם ודה פילי פילי ר"ל אלהם וכשיצאו מהמערע שכבר ז"ל היה בא אלהם וכשיצאו מהמערע שכתרו במלה הנהגה היו שורפים העולם ער שחרור למעלה שנה אחרת שרדיו י"ג שנים ויצאו. ור' פנתם בן יאיר החסיד האמור בפרקא קמא דחולין (הך הך) עם רבי הוא המלומד בנסים היה חתנו כפי הנמרא בפרק כמה מוליקין (שהך הך) ושרדה חכם גדול קודם ר' שמועון, ומה נראה שנפל מעלתו במגרות ושרדה חתנו וכוונתו נראה הוא כי חותנו ר' שמועון ושרדו יוסי וכשנת ר' שמועון ראה לו פנתם בן יאיר ולדו המנווא סבא שבאו ללוותו שמתו מקורם. והתוספות בפרקא קמא דחולין (הך הך) כשתלק לו הנהי פרישו שם שר של ים השיבו או ר' פנתם היה מוחשב כלבו מה הסוכה שלא חלק אם היה לשון לנהי לדבר הדומה לזה כפי קמא דע"ז (הך הך) על ר' אלעזר בן דורדייא שאמר שמים בקשי עלי החמים ע"כ. וכן פירש רש"י שם בעבודה וזה שהוא כמו פרק שירה אלנות מה הם אמורים וכו'. והה המעשה של המערה הוא כפי כמה מוליקין אחת כראתא וכו' ר' אלעזר נקבר במערה אחת כראתא בפרק השוכר את הפועלים (כפי משיא הך פיה) ובתוספתא רשב"ז אמר משום ר' יהודה בן יאיר אולי הוא אח ר' פנתם בן יאיר. ואני חמיה כיון שמת רבי פנתם בן יאיר קודם ר' שמועון חתנו אדן היה בבית רביגי

רבי יוסי דצפורי ואני חמיה מה שאומר כפי כמה מוליקין (שהך הך) ר' יוסי יגלה

שירק י"דן סמיון ז' יוחנין

ככל העולם הלמיד מוכרין לר' עקיבא והיה הלמיד ג"כ בתוך ר' הושע וכו' גמליאל כפי תפילת השחר (במס כתיבה) וסתם ספרי הוא וכן ספרי החזקו המאיר לכל העולם הנקרא מדרש ספרי אור שהוא בפרשות התורה והקבלה כותבו על שבי אע"פ שהוא לא עשאו כיון שתלמידיו וכו' התלמידו תלמידיו עשהו על מה שקבלו מכינו כמו שאמרנו שהמשני' וספרי ותוספתא כולו אריבא דר' עקיבא, אע"פ שאילו הספרים נעשו על פי יתיר מסי' כג שנה אחר מותו. ובעבור זה דברי החזקו הם ייתר אמתיים כי הם דברי האחרונים שראו המשנה וספרי התלכות ומאמרים מהמוריאום שם ותנומה זה הספר אחר הרמב"ן והרא"ש שלא הארוהו כג. וכבר הוא מוסכם בישראל שיהדבר שלא חילוק על התלמוד ואין מפורש בתלמוד ומציעו שם מפורש ששקבלים אותו כמו אמר של נאל שרא"ל אע"פ שרש"י והבינו הנגאל ובעל הלכות גדולות והבינו יעקב הכוריהו, אבל בתוספות וברמב"ם ז"ל לא נמצא, אבל בפסקי ברכות נמצא שפסק הרא"ש כרש"י, וכן בקדוש של מערות שלישיית על דיון שאינו מפורש בתלמוד, והרמב"ם אמר שצריך אע"פ שהרא"ש אמר שאינו צריך וזמן מעט כי כמו שהוא ר' בלילה בקדוש אחד בן הוא ליום. והה המעם חילש כי בלילה לא יש אלא סעודה אחת וכוים חייב ב' סעודות מדרשת הפסוק והחזקו מסכים לדעת הרמב"ם ז"ל. וכן בתפילין של חול המנוע כי לא נשאם נאון וכן הראב"ד והרמב"ן שלא אסרו אותו חזין מפניל ספר המצות והרא"ש ובתלמוד ככלי שלנו אינו מפורש אנו לקבין סברה חזקה שהוא אסור. וכן ברבת רמזון שורמב"ם פסק אינה מעונה כום והרא"ש

ככל העולם הלמיד מוכרין לר' עקיבא והיה הלמיד ג"כ בתוך ר' הושע וכו' גמליאל כפי תפילת השחר (במס כתיבה) וסתם ספרי הוא וכן ספרי החזקו המאיר לכל העולם הנקרא מדרש ספרי אור שהוא בפרשות התורה והקבלה כותבו על שבי אע"פ שהוא לא עשאו כיון שתלמידיו וכו' התלמידו תלמידיו עשהו על מה שקבלו מכינו כמו שאמרנו שהמשני' וספרי ותוספתא כולו אריבא דר' עקיבא, אע"פ שאילו הספרים נעשו על פי יתיר מסי' כג שנה אחר מותו. ובעבור זה דברי החזקו הם ייתר אמתיים כי הם דברי האחרונים שראו המשנה וספרי התלכות ומאמרים מהמוריאום שם ותנומה זה הספר אחר הרמב"ן והרא"ש שלא הארוהו כג. וכבר הוא מוסכם בישראל שיהדבר שלא חילוק על התלמוד ואין מפורש בתלמוד ומציעו שם מפורש ששקבלים אותו כמו אמר של נאל שרא"ל אע"פ שרש"י והבינו הנגאל ובעל הלכות גדולות והבינו יעקב הכוריהו, אבל בתוספות וברמב"ם ז"ל לא נמצא, אבל בפסקי ברכות נמצא שפסק הרא"ש כרש"י, וכן בקדוש של מערות שלישיית על דיון שאינו מפורש בתלמוד, והרמב"ם אמר שצריך אע"פ שהרא"ש אמר שאינו צריך וזמן מעט כי כמו שהוא ר' בלילה בקדוש אחד בן הוא ליום. והה המעם חילש כי בלילה לא יש אלא סעודה אחת וכוים חייב ב' סעודות מדרשת הפסוק והחזקו מסכים לדעת הרמב"ם ז"ל. וכן בתפילין של חול המנוע כי לא נשאם נאון וכן הראב"ד והרמב"ן שלא אסרו אותו חזין מפניל ספר המצות והרא"ש ובתלמוד ככלי שלנו אינו מפורש אנו לקבין סברה חזקה שהוא אסור. וכן ברבת רמזון שורמב"ם פסק אינה מעונה כום והרא"ש

כפי ג"ל שצ"ל שירין שנה. שוב נראה לי הלישון מוסב על המפרים משנה ספרא וספרי, והם נעשו ע"פ ר"ע ייתר מסי' שנה וכו'. יעב"ץ.
כפי הודק בחיי תלמיד הרשב"א כידוע גם מוכיח כשם רבו כמה פעמים הוא ראה ס' חזקה ומביא לשון רמזון פ' משפטים עה"פ וכי ינצו אנשים ומנכה אותו מדרשו של רשב"י כדרך שרגיל לקרותו כפי עה"ץ. יעב"ץ

סימן צ"ח

תשובה אהובי ידידי המשכיל הר' מרדכי בר תנחום י"ץ ששאלת אותי על מנהגי אם להניח תפילין של יד בישיבה או בעמידה מפני שראית הרבה מן המדקדקים בדיקדוק עניות להניח תפילין של יד בישיבה דע אהו' חדשים מקרוב באו ורוצים להיות מכת המקובלים וממדרשי הנעלמים ומחלשי הראות לא יביטו באור הזוהר ולא ידעו מוצאו ומבואו וכוונתו אלא שכך מצאו בספרי רשב"י ודע אהו' שכל רבותי ואבותי הקדושים ששמשו גאוני עולם ראיתי מהם שלא נהגו כך אלא כדברי התלמוד והפוסקים, ואם היה רשב"י עומד לפנינו וצוה לשנות המנהג שנהגו הקדמונים, לא אשגחינו ביה כי ברוב דבריו אין הלכה כמותו וכאשר כתב הקאר"ן וראייה לזה שהוא כתב סודות גדולות ואזהרות נפלאות שאין לברך שתי ברכות על תפילין של ראש ושל יד ואנו לא אשגחינו ביה ומברכין שתיים גם הוא כתב המניח תפילין בח"ה חייב מיתה ואנחנו מגיחים ומברכין עליהן ואף שבני א"י אינן מניחין תפילין כלל בח"ה לפי שהרשב"א בא וביטל המנהג לפי סברתו שתפס דעת ר"י בעל התוס' ולא שחשו לבד לדברי הזוהר ולא תאמר שהוקנים שהיו לפנינו לא ידעו מהספרים החצונים שנמצאו לע"ע ביד הלומדים הלא האגור נמי כתב שמצא ג' דינים בהזוהר וזה שזכרתי אחד מהן וכל הקדמונים למדו ודקדקו הרבה בספר ההוא ואפ"ה לא חשו לזה כי האמת שהוא עצמו כתב שלא מצא דבר זה בכל המחברים שראה בימיו ועתה פקח עיניך וראה אם היה בזה ממש אי אפשר שלא הזכירו שום מחבר אחר גם לא אישתמיט רמו בתלמוד בבלי וירושלמי ספרא ופסיקתא ושאלתות ויפה כוונ' הקאר"ן שהביא הרבה דברים מהזוהר וזה לא הביא כי לא חש לזה ועוד דע שכוונת רשב"י לחלק תפילין של יד משל ראש וכאלו הן בנויין על שתי יסודות שתפילין של יד הוא רמו לתפילה מיושב ושל

ראש לתפילה מעומד ואזיל לטעמיה שכתב נמי המניח תפילין בח"ה חייב מיתה משום שתפילין של יד הוא הרמוז לה ושל ראש רמוז לשבתות וי"ט ואנחנו אין חוששין לזה אלא שתיהן עניין אחת הוא וקשירה א' היא אלא שזהו כנגד הראש וזהו כנגד הלב ומי שבא לדרוש ידרוש אבל האמת יורה דרכו ומי שלא ידע להשיג סודה על הנכון בקל יבא לקצץ בנטיעות. עוד מצאתי בליקוטים שצריך להניח תפילין בעמידה דאין לך דבר קדושה יותר מזו ועוד שדומה לעבד העומד לפני רבו ומקבל עליו חותמו העשויה לעבדות ולא חילק בין יד לשל ראש וגם משמע להדיא שיעמוד מיד ויקבל חותמו שעיקר חותם תפילין של יד שני כחותם על זרועו לכן אהובי אל תלך בדרך אתם ואין לך עסק בנסתרות המתיהרים בחידושים כאילו הן יודעים ומבינים רז תורה וצפונה והלואי שידעו הגלויים מה יפה כח של רבי שמשון מקיננו אחר שלמד סתרי הקבלה אמר שהוא מתפלל כתינוק בן יומו וד"ל עוד אומר לך שקבלתי מחמי הגדול מהר"ר קלונימוס ז"ל שקבל מהחסיד הגדול מהר"ר דניאל ז"ל שהיה תלמיד מובהק ושימש מהר"ר איסרל בעל תרומת הדשן ז"ל וראה הנהגתו שנהג כמו שאנו נוהגין ע"כ נהוג כדרכך ויהיה להם מה שלהם אבל דע שכל המשנה ידו על התחתונה וידינו על העליונה.

סימן צ"ט

שאלה ראובן טען על שמעון שאשתו השכינה משכנות בידו בריבית בחזקת שהן של גוים ואינו כן אלא הם שלו ושמעון השיב אני מאמין לאשתך לדבריה הראשונים ואיני מאמין לדבריך ולא לדברי אשתך האחרונים כי אני מוחזק בדבר וכמו שפסק ריב"א והרא"ש בתשובה הלכה למעשה.

תשובה יראה שאם הביא ראובן עדות בבירור הדברים שהמשכון היה שלו צריך שמעון להחזיר לו המשכנות בלא ריבית שהרי

3 ח 523 ר 1/4

שיעור א' קנא (ב)
שיעור א' קנא על מה שמנו העולם לחלוץ
התפילין בתפלת מוסף ראש חודש:

תשובה דבר זה לא נמצא בגמרא ולא בפוסקים
הנמצאים אצלנו ונמצא בספר אלקנה על

המצות ועליו סמנו ונהגו כולם לחלוץ התפילין.
ואעפ"י שאינם יודעים טעמו של דבר אלא (כנ"ל)
[כיון] שראו למקצת המתעסקים בספרי הקבלה
שהולצין אותם גם הם עושים כן מצות אנשים
מלומדה כהלכתא בלא טעמא. אבל הוא ז"ל נתן
טעם יעויין מספרו. כי אין אדם רשאי לכותבו
בתשובה שאלה הנהמקו ממקום למקום. וגם אני

נהגו לחלוץ אחר שראיתי הספר ועמדתי על הדבר
לפי שיש בידי כלל גדול בכל דבר שנכתב בגמרא
או באחד מן הפוסקים או בעלי ההלכות אפילו
שיהיה הפך ממה שכתוב בספרי הקבלה אני מורה
בו ולא אחוש למה שכתוב באחד מאותם הספרים.
ולעצמי אם הוא חומרא אני נהגו אותו ואם קולא
לא אחוש לה, וטעמו של דבר לא ראיתי לכותבו
פה, וא"ת הרי מנהג זה הפך הגמרא שהרי דין
התפילין כל היום הא לא קשיא שאם היינו נוהגים
כך שפיר קאמרת אבל כיון שהן צריכין גוף נקי
לסבה קלה אנו חולצין אותם ובלא סבה נמי מיד
אחר רביע שעה צריך לחלוץ א"כ כדי קלה

להקדים בשביל רביע שעה ומ"ע אין אני מורה
לאדם לחלוץ ושלאל לחלוץ, ואפשר להם קצת טעם
לפי הפשט כיון דבמסוף דומה ראש הדיש לימים
טובים שנקראו אות דארי לעשות לו היכר זה ועוד
שהתפילין נקראו כהן והוא אומר כהן בקדושת
מוסף ואין ראוי שיהיו שני כהנים ביחד ואפילו

ביחוד שאין שם קדושה כיון שהוא זמן הראוי
לכתו ראוי שלא יהיו על ראשו תפילין. והנראה
לענין מהבתי דור ו זמרא:

שיעור א' קנא (ג)

שיעור א' על מה שמנו להניח תפילין בבית ואחר
כך באים לבית הכנסת וכ"ת שהטעם
הוא שלא ללכת ארבע אמות בלא תפילין והרי
אין אנו נזהרין בזה לפי שאנו כיון האומות וגם
התפילין צריכין גוף נקי וחלואי שלא נסיה
דעתו מהם כשעת התפלה:

תשובה חכם אחד מן האחרונים כתב בשם רש"י
ז"ל לפי שצריך לומר בשעת בנימתו
אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך ואם אין תפילין
בראשו היכן היא היראה ונמצא כאלו מעיד עדות
שקר על עצמו ועליהם נאמר וראו כל עמי הארץ
כי שם ה' נקרא עליך וראו ממך וכל מקום
שתמצא ספרי הקבלה חולקים על פסק הגמרא הלך
אחר הגמרא והפוסקים וכל מקום שאינו חולק
כנ"ל בכי האי גוונא שלא נזכר בגמרא וגם בפוסקים
אין ראיתי לסמור על דברי הקבלה. ומכל מקום
צריך לכסות אותם מפני הטנופת שהרי ש"י
שבפתילין הלכה למשה מסיני היא ויש בה קדושה
והיא מגולה ונראית וכל שאי אפשר לו לכסותם
מוטב שיניחם ככה"נ ואעפ"י שהל"ת והו"ד
שברצונות אין בהם קדושה שאני הני שהם דרך
קשרה לא דרך כתיבה אבל השי"ן ודאי יש בה

קדושה וזה מבואר:

שיעור א' פב (ח)

שיעור א' אם יש להניח תפילין בחול המועד. כי
ראיתי בזה כל העם פוסחים על שתי
הטעמים לפי שהרא"ש ז"ל כתב בתשובה שחייב
להניח וכתיב גדולה מזו שאותה תשובה מותר
לכתובה בחול המועד משום דבר האבד ומקצתם
יראים לעצמם לפי שנמצא כתוב בספרי הקבלה
שהמוניח תפילין בחול המועד נענש ואחרת לא
נרע מה נעשה:

תשובה שב ואל תעשה אני שונה כאן כי ראיתי
חכמי האמת מרחיקין זה מאד. שוב
מצאתי שנשאל הרשב"א ז"ל מזה ושמתתי מאד
על תשובתו ז"ל דעתי אני שגם הוא אות שהרי
חולו של מועד אסור בכל מלאכה שאינה מלאכה
האבד ומלאכה זו דאורייתא דליתו חנאי מייחתי לה
מקרא בחגיגה וכן בשלהי שמעתיא קמייחתי דפק
קמא דע"ז וכן דעת רבותינו בעלי החוספות ז"ל
וכן דעת הראב"ד ז"ל אעפ"י שהתירו לכתוב אותם
לעצמו בחולו של מועד וכן אנו נוהגין עכ"ל.
למדתי בחנה דלמי שסובר שהמלאכה בחולו של
מועד אינה אלא מדברי סופרים כמו שכתב הרמב"ם
ז"ל אם כן חולו של מועד אינו אות וצריך להניח
כדי שיהיה לו אות וכיון שהיא פלומת דברי
הקבלה יכריחו ואחר אל תניח:

פ. טור בשם הראש"ש
 ונכנסת כלל ב סימן ב ויכתיב
 ירוסם נתיב י"ח קפ"א, פ' ב'
 ג. משנת הר"י
 גיקוליא (ומה נתיב ד"ה
 י"ט עה"ת)
 ק. סוכה מ"ו (ע"פ)
 וכתיב:
 ה. הראש"ש (ה"ק, תפילין
 סימן ד) בשם רבינו יונה
 (פסד הילכ מהירות אטלס
 עמה קמ"ג) ה' הטור (וכתיב
 ירוסם נתיב י"ח ק"ע, ד' ל'
 ש. בית יוסף (ד"ה כמג
 רבינו):

בחול המועד בלא זכרה י"ח ראשי לענות, לילכא י"ח אסורא זיה
 אלף משום שגורם זכרה: י"ח אחר שקשר. וזכונות [שגור
 הכונות עניי תפילין דרוש ה] איתא שהל"י כרך קודם שהיט של ראש,
 שקורב שהכריזה מלוה היא, (י"ח ועשאה מעומד: י"ח א יתקן.
 דכשנוטלה צדו ואינו מניחה הו
 כמעצר על המלות: ב לא נהגו
 כן. ונראה לי להגמיה מהל מיושב
 והזכרה והקשירה מהיה מעומד,
 כמו שכתב הרב ז"ל ר"ש סימן ח'
 לכל זכרות המלוה זעמיה.
 "כתב כנסת הגדולה בכללי
 הפוסקים (לוח 6-3) כל דבר שצ"ל
 הקבלה והואר חולקין עם הגמרא
 הלך אחר הגמרא והפוסקים
 (רדב"ן ח"א סימן מ"ט פ' מ"ד

סימן אלף פנ וק"א וקנא וספר יוספין
 מאמר א כ"א, ב ערך רבי שמעון בר יוחאי
 ור"י הלוי ש"ח מוהר"י הלוי סימן
 מ"א וכן כתב הרב ז"ל כאן ד"ה
 יעקב, י"ח מיהו אס צעלי הקבלה
 מממירין יש להחמיר ג"כ. וכל דבר
 שלא הזכר בגמרא ופוסקים אע"פ שזכר בקבלה אין אנו יכולים
 לכוף לנהוג כן (ש"ח רא"ס ח"א סימן א), עכ"ל: כ"א נשמרו.
 כתב שלי"ה (מסכת חולין ד"ה ועוד נמשך) הא דלא נהיגי האידנא לברך
 כשנשמטו ממקומם משום דבשעת מפלה מסתמא אינו מסית דעמו
 מהס, והו כחולץ על מנת להחזיר: כ"ב ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא לברך לכולי עלמא,
 דהא אין ראשי ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"א י"ח (י"ח) אחר שקשר של יד על הורוע יניח של
 ראש (ט) קודם שיברוך (י"ב) הרצועה כביב
 הורוע: (י"ג) י"ח י"ח מי שאומר שאמר (י"ד) להוציא תפלה
 של ראש (י"ה) מהתיק עד שתאה תפלה של יד מונחת:
 הנה " ואף אס שניה לפניו חוץ למיק י"ח לא יתקן לפתוח
 התפלה של ראש עד אחר הנחת של יד (י"ז) יש מי שכתב
 להניח (י"ח) של יד מיושב ושל ראש מעומד (י"ט) ונמדיתם אלו
 ב לא נהגו כן אלא שמהן (י"ז) מעומד:
 י"ב ה"א מניח תפילין כמה פעמים ביום צריך לברך
 עליהם בכל פעם: י"ב כ"א (כ"א) נשמטו ממקומם
 ומשמטו בהם להחזירם למקומם צריך (י"ג) לברך: הנה
 " ואס מחזיר אחת מהם מנרך כמי מניח מפלה אחת דלקמן
 סימן כ"ו: ע" (י"א) היום ממקומם אדעתא להחזירם
 מיד צריך לברך: הנה " כ"ב ויש אומרים שלא (י"ז) לברך

(ט) קודם שיברוך. הטעם צטור בשם הראש"ש כיון שזכרה שניה
 מוזכרת גם על של יד, ומטעם זה אין להפסיק ביניהם, על כן ימטע
 ההפסק בכל מה שיוכל, והכריזה קצת הורוע אינה מן המלוה,
 הלכך טוב לאמר אותה עד שיניח של ראש, עכ"ל. וכתיב ז"ל וד"ה
 והל"ח בשם משנת הראש"ש וכלל ג
 סימן ט גלגול זה, מפני שזכרה
 תפילין של יד שייך גם על התפילין
 של ראש, עכ"ל. ומהר"א מפרסג
 (בגהות הטור) פירש דברי הטור מה
 שכתב גם על של יד, פירוש על
 זכרה להניח שהיא של יד, ונמצא
 דברי הטור (י"ח) דברי הראש"ש,
 דהוא מוכרח, דאס לא כן תקשה
 לך הא כתב א"ח"כ דאס אין לו אלא
 של יד מנרך להניח לחוד, שמע
 מינה דאין לברך לשל יד רק להניח,
 וכן משמע באשר"י הלכות קטנות
 (תפילין סימן ד). ובספר כוונת האר"י
 (שער הסוטה עניי תפילין דרוש ה) בשם
 מהר"ר יתקן לוריא שנהג לברוך
 שצננה כרכות מחלה צרוש ואח"כ

ציונים רמ"א

י" (נ"י ד"ה יש עה"ת)
 בשם מהר"י אבהב
 ומהר"י בן חביב:
 טו) אגור סימן פ"ד
 בשם הוהר"י (מ"ג ק"ב, ט'
 ט"ז) דרכי משה אות ב
 ד"ה משעה: י"ח דברי
 עצמו (דרכי משה אות ג):
 כ) טור סימן ח':

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

עטרת זקנים

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

ערך צ"ח

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

באר היטב

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

ע"ש

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

י"ח ויש אומרים ש"א
 דברך. אבל אס חולץ ליתם הכסא ואידחי ליה, וכמו שכתב
 ר"ש סימן ס"ה, (כן משמע בגמרא סוכה מ, ה דרבי משה סימן מ
 אות ג ד"ה ולה דעמי ז"ס כאן ד"ה ואפילו נשמטו (רל"ח) דברי תמות
 ה"ק, תפילין אות טו.) והוא הדין אס לא היה דעמו להחזיר מיד
 לברך לברך כמו שכתבתי סוף סימן תרל"ט (ס"ק י"ז). ואפשר לומר
 דכשצ"ח הכסא אינו רחוק י"ח כמו בית הכסא שלהם שהיו נשדה

ג. רוקח [סימן קנ"ג]:
תרה א. הרשב"א
ב. מהר"ם [מ"ח סימן ע"ה]
והרמב"ם חיים [הלכות ערב
יום הכפורים סימן א] בשם
הרמב"ן:

ציונים לרמ"א

- (א) מהר"ל [הלכות ימים
נוגלים עמוד רפה]:
- (ב) מהר"ם [ל"ח טירוף
מנהגי ערב יום הכפורים עמוד
ט"ז]:
- (ג) מהר"ל הלכות ערב
יום כפור עמוד שיב:
(ד) הגהות מנהגים לרמ"א
טירוף שם אות קלח:
חשב"ץ סימן קל"ג:
תרה א"י [מדרכי יומא
רמז תשכ"ג: שו"ת
הרשב"א ח"א סימן שצה
בשם רב האי:
(ה) דרכי משה אות א:
(ו) ב"י [עמוד ש"ח ד"ה י"ח]
בשם חשב"ץ [סימן קפה]:
- (ז) מהר"ל [הלכות ערב יום
כפור עמוד ע"ד]:
- (ח) דרכי משה סימן
תקפא אות ב בשם
מהר"ל שם עמוד ש"ג
שינויי נוסחאות אות ז:

הורה להטעות (א) ז' ימים רלופים, וכן הוא בספר חסידים (א) סימן
(ר"ב) [רכ"ג] ומהו מי שאינו ירא אין צריך להטעות כלל, (ה) כמו
שכתבתי סוף סימן ר"כ [מ"ק ג]. **כתב שלי** [שם ד"ה ועיין]
הנהיגים שלא לאכול בשר כי אם נימים שאין אומרים חמתן (א)
[אז] וצמקומות שאין מרביים
בסלימות בלילות, או לא מחזיקים
הלילה יום טוב ומוחר לאכול בשר
בלילה, ובמקומות שמרביין
בשמורת בלילות, או לא מחזיקים
הלילה ליום טוב ואסור לאכול בשר,
ע"כ. ומכל מקום צריך עיון, דהא
ככל פסג שמחזיקים הלילה ליום
טוב אין נופלין במנהג שלפניו, והכא
נופלין, שמע מינה דאין מחזיקים
הלילה ליום טוב. ולכן נראה לי
דדוקא מי שאוכל בלילה ממש, אבל
אם אוכל קודם צאת הכוכבים לא
יאכל בשר אע"פ שהתפלל ערבית,
כך נראה לי. ומי שגדר שלא לאכול
בשר חוץ מיום טוב, עיין סימן תק"ע
סוף סעיף א' [בנהג] דשרי בערב
יום הכיפורים. מכל מקום נראה לי
דבלילה אסור, (ה) כיון שגדר בהדיא.
ועיין מה שכתבתי (א) סוף סימן
תר"ח [מ"ק ז]: ב ערב יום
כפור שחרית. משמע במנהג
אין אומרים, (ב) כמו בשאר ערב
שבת, עיין מה שכתבתי (א) סימן
תקפ"ד [מ"ק ג]. (ה) וכן משמע
[ב] סימן תר"ז סעיף ה' [בנהג]:

זו (ב) אפילו מעיית (א) חלוס ואם נדר להטעות זו עיין
לעיל סימן תק"ע [סעיף ז'] ז':
ב (א) אין נופלים על פניהם בערב יום הכיפורים:
הגה (ז) (א) גם אין אומרים למנחם (ה) ומומור למודה
(ז) (א) גם אין אומרים קודם עלות השחר הרבה סליחות וש'
מקומות נוהגים להרבות בלילות והכל לפי המנהג (א) ולענין
אמירת מי אבינו מלכנו בערב יום כיפור יש בו מחלוקת בין האחרונים
ומנהג עירי שלא לאמרו כי אם כשחל יום כיפורים בשבת שאין
אומרים זו אבינו מלכנו (א) אמרין אותו ב ערב יום כיפור
(א) שמרית:

סימן תרה

מנהג כפרות בערב יום כפור א. ובו סעיף אחר:
א (א) מה שנוהגים לעשות בפרה בערב יום
הכיפורים לשחוט תרגול על כל בן זכר ולומר
עליו פסוקים יש למנוע המנהג ההוא: הנה א (א) (א) וש'
מהגאונים שכתבו מנהג זה וכן כתבו אותו רבים מן האחרונים
(א) (א) וכן (א) נוהגין בכל מדינות אלו ואין לשנות כי הוא מנהג
ומיקן א (א) (א) ונוהגין ליקח תרגול (א) זכר לזכר ולנקבה לוקחין
תרגולת (א) (א) ולוקחין למעוברת ב שני (א) תרגולת (א) אולי
מלד זכר (א) (א) וצומצין א תרגולת (א) לנשים על דרך שנאמר
[ישעיה א, יח] אם ישו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו (א) ונהגו ליתן
[ישעיה א, יח] או לפדות (א) צממון שנותנים לעניים
(א) (א) וש מקומות שנהגין ליתן על הקצרות (א) ולהרבות

(ב) אפילו תענית ח'יום. נראה הטעם, כיון שאכילה ביום זה
נחשבת לתענית ממש, אם כן שפיר הוא בכלל [שם י"ח, א] יפה תענית
לחלוס בו. מה שאין כן בשאר יום טוב ושבת, אף שהאכילה מזה
יש עליה שחר, מכל מקום אין נחשבת לתענית ממש לכל דבריו.
ואם טעה אחד והטענה, צריך
למיחב תענית לתעניתו, כן כתב
צ"ח יוסף סימן תקס"ח [עמוד רפה
ד"ה וכו']. ועיין מה שכתבתי סוף
סימן רפ"ח [מ"ק ג] דאין צריך
להטעות (א) אחר יום הכיפורים
כזה:
תרה (א) וכן נוהגין בב' **מדינות** א"י. צטור
[עמוד ש"ח] כתב הפוסקים שקוראים
ומוכר שם פסוק זה [שמות נ"א, ט]
נפש חמה נפש: (ב) ובוחרין
בתרגולות אבינים. כתב מו"ח
ז"ל [ב"ח עמוד ש"ט דיבור ראשון] שיש
בזה קצת דרכי האמורי, ואע"פ
שיש זה במהר"ל [הלכות ערב יום
כפור עמוד ש"ד]. אפשר שלא שאל
אחריו בכונה, אלא אם אירע לפשו
כן בחר בו. אבל לשאול אחריו
ולקנותו ביוקר הוא מדרכי האמורי.
וכן קבלתי מאבי מורי ז"ל, עכ"ל.
מלאמי כתוב (א) שיש לומר זה חליפתן
זה תמורתן זה כפרתן, ראשי מינות
חמ"ך, שהוא שם חמך חיים לל
סי:

עשרת זקנים

תרה א [והניחן יקח
תרגול]. ואם אין תרגול
נוטל מין אחד, כגון אוזניים
וחרורים, ויש אומרים אפילו
דיגים (מהר"ם י"ט). ויש
מי שכתב לשחוט הכפרות
תיקן באשמורת הבוקר
אחר סליחות [להם [מן]
השמים ל, א טיר ראשון].
מפני שאו חוט חסר גובר
בעולם, כמאמר הוהדר
פרישת [שלח לך] [פינחס]
[י"ג ב]:
ב אי ישרדות בו, וטוב
יותר לפדותן במקום מליחן
הכפרות לעניים, שאינו בוש
כל כך באם נותן הממון
לעניים כמו אם נותן
התנגולתם שלוקח לכפרה
[אנדרה יומא פ"ח קל"ג, ג
ומהר"ל הלכות ערב יום כפור
עמוד ש"ד שט"ו]:

תרה א ויש מהגאונים, וכן כתב האר"י **בנונו** [שער הכוונות ריש דרושי יום הכיפורים] על פי הקבלה ושל"ה [מסכת יומא ריש פרק מורה
אור]. האר"י [שם] שחטו באשמורת אחר הסליחות, כי אז רחמים גזירים (שלי"ה ס): ב שני תרגולות. כלומר, תרגול ותרגולת.
ואף אם העובר נקבה די לה ולבמה בלחה, משום ששנים ליקח כפרה אחת (לבוש). וכן נוהגים אפילו בשני גופים, וכן הוא סוף
פרק י"ב דמנחות נקד. נ. והאר"י [שם] לקח ג' שלי"ה ס: ג בתרגולות אבינים. מכל מקום אין לחזור אחר לבנים דוקא, דהיה
כעין דרכי האמורי, כדאיתא בפרק קמא דע"א [עבודה זרה ג, ג], אלא אם יודמן לו לבן יקח (ב"ח עמוד ש"ט דיבור ראשון). ואם אין לו
תרגול יקח שאר צעלי חיים, ויש אומרים אפילו דיגים (לבוש). א ונראה לי דלא יקח דבר הראוי להקרבה כגון תורים ובני יונה, שלא
יקח נראה עסק הרעים ולהחזירו סביב ראשו (בעי"ה) [בערב ראש השנה]. יאמר חליפתי תמורתם כפרתי, ראשי מינות חמ"ך, שם מלאך
ליקח ענין עם הרעים ולהחזירו סביב ראשו (בעי"ה) [בערב ראש השנה]. יאמר חליפתי תמורתם כפרתי, ראשי מינות חמ"ך, שם מלאך
(דרכי משה אות ב הגהות מנהגים מנהגי ערב יום כפורים אות קמ): ד או ישרדות בו. זה עוב יומר, כדי שלא ימצישו העניים (שלי"ה
יש מסכת יומא ד"ה בערב ומהר"ל הלכות ערב יום כפור עמוד שט"ו): ה ע"ה הקברות. והלדקה שנותנין שם הוא פדיון הכפרות (לבוש).
וא"כ ראוי לתת כפי ערך הכפרות שיש לו. ונראה לי דאין לומר חמינות שם, רק מה שמוסד מקדמונים, מאחר דאין אומרים חמתן:

באר היטב

(ב) ח'יום. המ"א [מ"ק א] העלה דאם מתענה עד עטודה המפסקת ליכא
אסורה, עיין שם. ובשלי"ה אומר להטעות כלל, עיין מ"א [שם]. ואם טעה
והטענה כל היום, צריך למיחב תענית לתעניתו, כמו שכתבו סימן תקס"ח סעיף
ה. ו"ע"ו [מ"ק ג] כתב דאין צריך למיחב תענית לתעניתו אחר יום כיפור על
זה, עיין סימן רפ"ח. והרב צ"ח יעקב [סימן ש"ח] כתב שצריך למיחב תענית
למעטו אחר יום כפור, עיין שם. ועיין סימן רפ"ח [מ"ק ז] מה שכתבתי שם,
ועיין יד אהרן [הנה"ט]. כתב שלי"ה, הנהיגים שלא לאכול בשר כי אם נימים
שאין אומרים חמתן, או במקומות שאין מרביים בלילות (באשמורת) [באשמורת]
אין גם הלילה יום טוב, ומוחר לאכול בשר בלילה. אבל אם אוכל קודם צאת
באשמורת בלילות, או לא מחזיקין הלילה ליום טוב, ואסור לאכול בשר, ע"כ.
וכתב המ"א [שם] ומכל מקום צריך עיון, דהא ככל פסג שמחזיקים הלילה ליום
טוב אין נופלין במנהג שלפניו, והכא נופלין, שמע מינה דאין מחזיקין הלילה ליום
טוב. ולכן נראה לי דדוקא מי שאוכל בלילה ממש, אבל אם אוכל קודם צאת
הכוכבים לא יאכל בשר, אע"פ שהתפלל ערבית, ע"כ. ומי שגדר שלא לאכול
בשר חוץ מיום טוב, עיין סימן תק"ע סוף סעיף א' דשרי בערב יום כפור, מכל
מקום נראה לי דבלילה אסור, כיון שגדר בהדיא, [שם]. ובשרות הלכות
קטנות [מ"א] סימן כ"ו כתב דבבשר אסור בבשר אחר ביום:
(ג) שחרית. ובמנהג אין אומרים, כמו בשאר ערב שבת, מ"א [מ"ק ג]:

תרה (א) נוהגין. וכן כתב האר"י בספר כוונות על פי הקבלה ושל"ה
[מ"א מ"ק א]. וחסדו בלבו שהוא חייב ארבע מימות. וזרקו, סקלה
שחטו, הרג. חסדו בלואר, חנק. שורפו, היינו שריפה, חזק. וצטור כג
שיש לומר פסוק זה נפש חמה נפש ע"ש, [ט"ז מ"ק א]: (ב) תרגולות
כלומר, תרגול ותרגולת, אף אם העובר נקבה די לה ולבמה בלחה, משה
שנים רשאין ליקח כפרה אחת, וכן נוהגים אפילו בשני גופים, מ"א [מ"ק ז]
והאר"י לקח ג' למעוברת [מ"א ס], אחד צענורה ועדים בשביל הולד מתק
אם הוא זכר או נקבה, כי צריך לכל אחד ואחד כפרה. ויש וישחטו באשמורת
אחר הסליחות, דא רחמים גזירים, ע"ש, [שם מ"ק א]. ויאמר חליפתי תמורת
כפרתי, ראשי מינות חמ"ך, זה השם המתוק חיים לכל חי, [ט"ז מ"ק ג]
מ"א מ"ק ג]. עיין מטה משה [סימן חמ"ו]: (ג) אבינים. ומכל מקום א'
לחזור אחר לבנים דוקא ולקנותו בדמים יקרים, הדיו כעין דרכי האמורי.
אלא אם יודמן לו לבן יקח, ב"ח, [מ"א מ"ק ג]. ואם אין לו תרגול יקח ש'
צעלי חיים ודיגים, אבל לא תורים ובני יונה, דראוי להקרבה ונראה כמקד:
קדשים [ושחטן] בחוק, מ"א [שם], ע"ש: (ד) במבוי. חסו טוב יש
מהותן לעני תרגול דימנשי, שלי"ה ומהר"ל, [מ"א מ"ק ד]. והנהגו ל' **מער**
מער לא יקח זה הפדיון ממשות מעשר, אלא ממשות עצמו, שלי"ה [שם]
יומא ריש פרק י"ח מנזי:

שאלה לו

הבא לבית הכנסת בשעה שהש"צ אומר פסוקי דזמרה היאך יתנהג

להלאנדייא אייר התס"ז ליצירה.

וצריך אני להודיע לשואל שאפילו אם היו דברי הזוהר הפך מהפוסקים לא היה לנו להניח דברי הפוסקים כשכיל דברים האמורים בסתרי תורה, כי אין לנו בדינים והוראות עסק בנסתרות, זולתי במקום שיש מחלוקת בין הפוסקים או נכון לסמוך על הכרעת הזוהר^(א), וכן כתב הרב הגדול מוה"ר דוד בן זמרא בתשובה ל"ו [סי' אלף קיא] וז"ל, ובכל מקום שנמצא דברי קבלה חולקים על הגמרא הלך אחר הגמרא והפוסקים, ובכל מקום שאינו חולק כגון ככהאי גונא שלא נזכר בגמרא וגם בפוסקים אני ראיתי לסמוך על דברי קבלה עכ"ל. ובתשובה ח' [סי' אלף פב] כתב וכיון שהיא פלוגתא (רצה לומר בין הפוסקים) דברי הקבלה יכריעו עכ"ל, הרי אם לא היתה פלוגתא בין הפוסקים דברי הקבלה לא יכריעו ההפך.

שנים שכאו לבית הכנסת בשעה שהחזן אומר פסוקי דזמרה האחד דילג בפסוקי דזמרה על דרך האמור בפוסקים ז"ל (שו"ע או"ח סי' נב) כדי להתפלל עם הקהל והשני התחיל מתחילת הברכות השחר והיה משבח ואומר על הסדר ולא התפלל עם הקהל, באומר שכן היה דעת הרשב"י בספר הזוהר פרשת במדבר (ק"ע"א), ילמדנו רבנו הי מינייהו עדיף.

תשובה, אין מדברי הרשב"י ראיה למי שאיחר וכו' בשעה שהציבור מתפללין, כי הוא לא דיבר אלא בטעם וכונת הסדר המסודר לנו מפי אנשי הכנסת הגדולה וחכמי התלמוד בעצם וראשונה ולכתחילה הכי עבדינן, וכבר ביארו לנו ביותר תלמידי הרב האלוקי כמוה"ר יצחק אשכנזי ארבעת רבעיהם כנגד ארבעה חילוקי עולמות הלא בספרתם, אבל כל זה אינו עניין למתאחר דודאי כולי עלמא מודו דטפי עדיף לדלג כדי להתפלל בציבור, וגם רשב"י מחבב מאוד תפלת הציבור בספר הזוהר ואומר שהיא מקובלת בגזיף סגיאין עיין זוהר בראשית דף קס"ז ע"ב על הפסוק (בראשית לב, ז) ויבואו [וישבו] המלאכים מקוטרות מור ולבונה מכל אבקת רוכל. וא"כ כשם שמכח מאמרי תלמודנו האומרים שתפלת הרבים מקובלת הכריחו הראשונים והאחרונים ז"ל שטוב לדלג פסוקי דזמרה כדי להתפלל עם הציבור, אותו ההכרח בעצמו הוא בדברי הרשב"י ז"ל.

וזת יסוד תורתנו הקדושה, שאם לא כן נתת תורת כל אחד ואחד בידו לילך אחר הבנתו בספר הזוהר הטובה היא אם רעה, ובעוונותינו שרבו זה סיבה לפרצות גדולות אשר עיני ראו ולא זר כמה אנשים עברו תורות חלפו חק בהסמכם על דברי הזוהר או הרעיא מהימנא לפי דעתם המזוהמת בפירוש דברי הזוהר או ברעיא מהימנא, וחס להו לבעלי הזוהר והרעיא מהימנא מעלות על דעתם הדברים ההמה. ולא היה מן הצורך להעלות דבר זה על ספר אלא להוציא מלבן של המתחכמים להורות הפך דעת רבותינו הפוסקים ז"ל, על משענת קנה חכמת הזוהר הקדוש אשר דבריו סתומים

הנראה לעניות דעתי כתבתי וחתמתי פה אלטונא ע"א יום ג' ל"ה למספר בני ישראל.

צבי בכמוה"ר יעקב זלה"ה אשכנזי ס"ט

וחתומים כאלף עיזקאין כל קביל די רוח יתרא בהו לומר כי הם ירדו לסוף דעתו וכל רז לא אניס להו, והי הטוב יכפר.

בבתי גזאי. והואל עמיה שאל: במופלא מכן. כמובל ומופרש
מנך שלל רזה הקדיה לגלות לך: לאוהו רשע. נכונדלר: עליו.
לשון נקיה היא כלומר על עמנו ולא על: רגלי החיות. שני
פרסומיה: קיסרולי. אקמורל* שקורין קבלי"א נלע"ז: שוק. הוא
עלם הנמכר עם (טוהרג' רבובי. תורה אור

הוא עלם היך המקור לשון: ידך. הוא
עלם הקוליה המקוע במתמי: ראשי
פרקים. ראשי פרקים שנה: שלבו
דואג. וזעו מיקל את רשע: איכא
דאמרי הוא שלבו דואג בקרב. פרמי
נעיק: סתרי תורה. עון מעשה
המרכבה וספר יצירה ומעשה נראים
הוא נבייחל: ידעין חכם חרשים

וגבן לחש. לקמץ. מפרס לה: לא
קשאי. לא זקמתי ונעיק לבו דואג:
מעשה המרכבה ומעשה נראים
נבייחל הן: כבשורו של עולם.
סתרו של עולם כמו רשע נכבש

שאלו דף נג) כהה נכש דרמטנא
למה לך (מדת דף י) ממני יאלו
כבושין (מדת דף נב): תנינא עד

יאמר אלי בן אדם. כבר שמעו על רגליך:
יאמר אלי בן אדם עמוד על רגליך:
הן הן מעשה המרכבה. אם עד כאן
שמיס הרבה שמיס עשמי מקראות
הללו שהן ואלו עשמי המשמל וגו'*

כמראה הקשת וגו' (י) הם שהקפידו
עליהם חכמים מלדורסם שהן מדכין
בלות שמינה ומנאלה: מיתויבי
גרסיין. ולא גרסיין ומי הי מעשה

המרכבה עד הכא: עד וארא.
העין השמל ולא הוא כלל: עד
החשמל. עד המינה הוא והוא כלל
לדעת: עד וארא נמנר גמריין.

לומר הכי קאמר עד היך מעשה
מרכבה שמתו לרעו עד ואלו לו
עד השמל ומשע עד במתי עד
מעשה מרכבה שהקפידו עליהן
חכמים: נגנו ספר יחזקאל. שיש

נפשו דברים נקרינמו סומריין
דברי מתי: גרבי שמן. להלדין:
והיה מבין בחשמל. לרעו מהו:
חיות

מוסף רשוי
בן בני של נמנר.
לאו דוקא בן נט. אלא
כלומר מרע נמנר
(מסחים דג):

עלם לאשוי דור השנה
לגנוז עגל להלם
בללל הממס: שהו
היה מן ככלל כממס
(נחלש' י) ותי
ראשית ממלכו כל
(טז)

עליו. כלפי מעלה.
אלו שרמי ממס
בלשונם (ערוין ג):

ישעיה ג
התלים קמ

זכר ד
משל ס
יחזקאל ג

טז

סג

סג

סג

סג

סג

סג

סג

סג

סג

סג

סג

סג

סג

סג

סג

סג

בן נט של נמנר הרשע. לאו דוקא שרי טע ילד את נמנר
ולא מליט אוהו רשע מרע טע אלא על מס מעשיו שמלך נט
הוא כשנכנר*: **שבעים** שנה: לאו משום שלל היה קשיו
יותר שרי לא וחשוב מיתום כמחריב שמדך למפלגו גבי שליחות
שלה בלחך לחקורא מליט שיהי

ספר נביטו ומסע זכה למלוט
כדלשון: בלגדות חלק (מסדרין דף
ט) אלא דלמלא דמילתא קא תשיב:
ורגלי החות כנגד טלס. יס
מתיין כדקושטא עיט

הקליד ויחוט אשך רזה מרובוט
לכסא קא רגל חוטא מילת ומסע
עשרה ומחיקס הייז' ולומרים כי
כן עולה לפי משנן שכלן למנין י'
רקיעים 'וח' ליריסי הוא ט"ז פעמים
ח"ק והייט מנין ישראל ש"ר ח"ק
וי"ה לסומנא (כ) שכן עולה ט"ז פעמים
קך ומיה כהנס מחקורא שישך דכריו
ט"ס הירושלמי דהרואה ח"ר לוי מלחך
ועד לרקיע מהלך ח"ק שנה אמר ר'
ברכיה ור' חלבו ג"ל (בג) כמוקה

גדול מזה רגל אחד כמנין יריה
רזה כמה (ג) גבוה מעלמלו ט' משמע
כמנין שישך ח"ק ט"ז וכן היה דרכו
שכמתה מקושות היה מניח שיטת
הש"ס שלט כדי לחשוף שיטת הש"ס
ירושלמי שהיא היה תגל והיא היה
ר"ח ברבי משנן דקרי עליה 'מכל'
אבקת רובל תגל קרא קרובן ופיטין
(ויקרא רנב ט"ז) ובינומי קרובים ט"ס
הרשייה שמעולס לא יסד חק קרובן

מיום ("אמר): **אין** מוסרין דברי
לדברי' אלתן חפיקו ליה דעובד טובים
העוסק בתורה חייב מיתה כדלמחר בפ'
ד' מיתוס (מסדרין דף טז) שובך
והמלמדו עובר אלפני עור לא תקן
מכשול ובי דימא (מ) ב'ז' מלות דידיה
דליט חייב מיתה כדלמחר להש"ס ההם
והא 'מלטה איכא למורסם להם ונפקא
לן מהאי קרא אשך יעשה לחוסם הרשע
ומי כהם (ויקרא י) כהן ולוי לא נאמר
אלא חרם שאלפיו שובך טובים ועוסק
בתורה ובי' וי"ל דהכא מייירי אפילו
היכא דליכא שובך טובים אחר
שרואה ללמדו דליכא לפני עור
כדלמריין בע"ז (דף ו) המושט סם
יין למוזי שובך אלפני עור והגי מילי
דקאי אחרי עבדל דהראש שבלאו
כתיבתו ח' אפשר להביאו אליו אבל
ז' לאו הכי אינו שובך אלפני עור
הכא נמי אפילו במקום ששובך
טובים אחר רוצה ללמדו לליכא
לפני עור מכל מקום חסר משום
מגיד דכריו ליעקבו ובי' (תהלים קמ) *:

והחיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

בן נט של נמנר הרשע. לאו דוקא שרי טע ילד את נמנר
ולא מליט אוהו רשע מרע טע אלא על מס מעשיו שמלך נט
הוא כשנכנר*: **שבעים** שנה: לאו משום שלל היה קשיו
יותר שרי לא וחשוב מיתום כמחריב שמדך למפלגו גבי שליחות
שלה בלחך לחקורא מליט שיהי

ספר נביטו ומסע זכה למלוט
כדלשון: בלגדות חלק (מסדרין דף
ט) אלא דלמלא דמילתא קא תשיב:
ורגלי החות כנגד טלס. יס
מתיין כדקושטא עיט

הקליד ויחוט אשך רזה מרובוט
לכסא קא רגל חוטא מילת ומסע
עשרה ומחיקס הייז' ולומרים כי
כן עולה לפי משנן שכלן למנין י'
רקיעים 'וח' ליריסי הוא ט"ז פעמים
ח"ק והייט מנין ישראל ש"ר ח"ק
וי"ה לסומנא (כ) שכן עולה ט"ז פעמים
קך ומיה כהנס מחקורא שישך דכריו
ט"ס הירושלמי דהרואה ח"ר לוי מלחך
ועד לרקיע מהלך ח"ק שנה אמר ר'
ברכיה ור' חלבו ג"ל (בג) כמוקה

גדול מזה רגל אחד כמנין יריה
רזה כמה (ג) גבוה מעלמלו ט' משמע
כמנין שישך ח"ק ט"ז וכן היה דרכו
שכמתה מקושות היה מניח שיטת
הש"ס שלט כדי לחשוף שיטת הש"ס
ירושלמי שהיא היה תגל והיא היה
ר"ח ברבי משנן דקרי עליה 'מכל'
אבקת רובל תגל קרא קרובן ופיטין
(ויקרא רנב ט"ז) ובינומי קרובים ט"ס
הרשייה שמעולס לא יסד חק קרובן

מיום ("אמר): **אין** מוסרין דברי
לדברי' אלתן חפיקו ליה דעובד טובים
העוסק בתורה חייב מיתה כדלמחר בפ'
ד' מיתוס (מסדרין דף טז) שובך
והמלמדו עובר אלפני עור לא תקן
מכשול ובי דימא (מ) ב'ז' מלות דידיה
דליט חייב מיתה כדלמחר להש"ס ההם
והא 'מלטה איכא למורסם להם ונפקא
לן מהאי קרא אשך יעשה לחוסם הרשע
ומי כהם (ויקרא י) כהן ולוי לא נאמר
אלא חרם שאלפיו שובך טובים ועוסק
בתורה ובי' וי"ל דהכא מייירי אפילו
היכא דליכא שובך טובים אחר
שרואה ללמדו דליכא לפני עור
כדלמריין בע"ז (דף ו) המושט סם
יין למוזי שובך אלפני עור והגי מילי
דקאי אחרי עבדל דהראש שבלאו
כתיבתו ח' אפשר להביאו אליו אבל
ז' לאו הכי אינו שובך אלפני עור
הכא נמי אפילו במקום ששובך
טובים אחר רוצה ללמדו לליכא
לפני עור מכל מקום חסר משום
מגיד דכריו ליעקבו ובי' (תהלים קמ) *:

והחיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

בן נט של נמנר הרשע. לאו דוקא שרי טע ילד את נמנר
ולא מליט אוהו רשע מרע טע אלא על מס מעשיו שמלך נט
הוא כשנכנר*: **שבעים** שנה: לאו משום שלל היה קשיו
יותר שרי לא וחשוב מיתום כמחריב שמדך למפלגו גבי שליחות
שלה בלחך לחקורא מליט שיהי

ספר נביטו ומסע זכה למלוט
כדלשון: בלגדות חלק (מסדרין דף
ט) אלא דלמלא דמילתא קא תשיב:
ורגלי החות כנגד טלס. יס
מתיין כדקושטא עיט

הקליד ויחוט אשך רזה מרובוט
לכסא קא רגל חוטא מילת ומסע
עשרה ומחיקס הייז' ולומרים כי
כן עולה לפי משנן שכלן למנין י'
רקיעים 'וח' ליריסי הוא ט"ז פעמים
ח"ק והייט מנין ישראל ש"ר ח"ק
וי"ה לסומנא (כ) שכן עולה ט"ז פעמים
קך ומיה כהנס מחקורא שישך דכריו
ט"ס הירושלמי דהרואה ח"ר לוי מלחך
ועד לרקיע מהלך ח"ק שנה אמר ר'
ברכיה ור' חלבו ג"ל (בג) כמוקה

גדול מזה רגל אחד כמנין יריה
רזה כמה (ג) גבוה מעלמלו ט' משמע
כמנין שישך ח"ק ט"ז וכן היה דרכו
שכמתה מקושות היה מניח שיטת
הש"ס שלט כדי לחשוף שיטת הש"ס
ירושלמי שהיא היה תגל והיא היה
ר"ח ברבי משנן דקרי עליה 'מכל'
אבקת רובל תגל קרא קרובן ופיטין
(ויקרא רנב ט"ז) ובינומי קרובים ט"ס
הרשייה שמעולס לא יסד חק קרובן

מיום ("אמר): **אין** מוסרין דברי
לדברי' אלתן חפיקו ליה דעובד טובים
העוסק בתורה חייב מיתה כדלמחר בפ'
ד' מיתוס (מסדרין דף טז) שובך
והמלמדו עובר אלפני עור לא תקן
מכשול ובי דימא (מ) ב'ז' מלות דידיה
דליט חייב מיתה כדלמחר להש"ס ההם
והא 'מלטה איכא למורסם להם ונפקא
לן מהאי קרא אשך יעשה לחוסם הרשע
ומי כהם (ויקרא י) כהן ולוי לא נאמר
אלא חרם שאלפיו שובך טובים ועוסק
בתורה ובי' וי"ל דהכא מייירי אפילו
היכא דליכא שובך טובים אחר
שרואה ללמדו דליכא לפני עור
כדלמריין בע"ז (דף ו) המושט סם
יין למוזי שובך אלפני עור והגי מילי
דקאי אחרי עבדל דהראש שבלאו
כתיבתו ח' אפשר להביאו אליו אבל
ז' לאו הכי אינו שובך אלפני עור
הכא נמי אפילו במקום ששובך
טובים אחר רוצה ללמדו לליכא
לפני עור מכל מקום חסר משום
מגיד דכריו ליעקבו ובי' (תהלים קמ) *:

והחיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

בן נט של נמנר הרשע. לאו דוקא שרי טע ילד את נמנר
ולא מליט אוהו רשע מרע טע אלא על מס מעשיו שמלך נט
הוא כשנכנר*: **שבעים** שנה: לאו משום שלל היה קשיו
יותר שרי לא וחשוב מיתום כמחריב שמדך למפלגו גבי שליחות
שלה בלחך לחקורא מליט שיהי

ספר נביטו ומסע זכה למלוט
כדלשון: בלגדות חלק (מסדרין דף
ט) אלא דלמלא דמילתא קא תשיב:
ורגלי החות כנגד טלס. יס
מתיין כדקושטא עיט

הקליד ויחוט אשך רזה מרובוט
לכסא קא רגל חוטא מילת ומסע
עשרה ומחיקס הייז' ולומרים כי
כן עולה לפי משנן שכלן למנין י'
רקיעים 'וח' ליריסי הוא ט"ז פעמים
ח"ק והייט מנין ישראל ש"ר ח"ק
וי"ה לסומנא (כ) שכן עולה ט"ז פעמים
קך ומיה כהנס מחקורא שישך דכריו
ט"ס הירושלמי דהרואה ח"ר לוי מלחך
ועד לרקיע מהלך ח"ק שנה אמר ר'
ברכיה ור' חלבו ג"ל (בג) כמוקה

גדול מזה רגל אחד כמנין יריה
רזה כמה (ג) גבוה מעלמלו ט' משמע
כמנין שישך ח"ק ט"ז וכן היה דרכו
שכמתה מקושות היה מניח שיטת
הש"ס שלט כדי לחשוף שיטת הש"ס
ירושלמי שהיא היה תגל והיא היה
ר"ח ברבי משנן דקרי עליה 'מכל'
אבקת רובל תגל קרא קרובן ופיטין
(ויקרא רנב ט"ז) ובינומי קרובים ט"ס
הרשייה שמעולס לא יסד חק קרובן

מיום ("אמר): **אין** מוסרין דברי
לדברי' אלתן חפיקו ליה דעובד טובים
העוסק בתורה חייב מיתה כדלמחר בפ'
ד' מיתוס (מסדרין דף טז) שובך
והמלמדו עובר אלפני עור לא תקן
מכשול ובי דימא (מ) ב'ז' מלות דידיה
דליט חייב מיתה כדלמחר להש"ס ההם
והא 'מלטה איכא למורסם להם ונפקא
לן מהאי קרא אשך יעשה לחוסם הרשע
ומי כהם (ויקרא י) כהן ולוי לא נאמר
אלא חרם שאלפיו שובך טובים ועוסק
בתורה ובי' וי"ל דהכא מייירי אפילו
היכא דליכא שובך טובים אחר
שרואה ללמדו דליכא לפני עור
כדלמריין בע"ז (דף ו) המושט סם
יין למוזי שובך אלפני עור והגי מילי
דקאי אחרי עבדל דהראש שבלאו
כתיבתו ח' אפשר להביאו אליו אבל
ז' לאו הכי אינו שובך אלפני עור
הכא נמי אפילו במקום ששובך
טובים אחר רוצה ללמדו לליכא
לפני עור מכל מקום חסר משום
מגיד דכריו ליעקבו ובי' (תהלים קמ) *:

והחיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

החיות

בן נט של נמנר הרשע. לאו דוקא שרי טע ילד את נמנר
ולא מליט אוהו רשע מרע טע אלא על מס מעשיו שמלך נט
הוא כשנכנר*: **שבעים** שנה: לאו משום שלל היה קשיו
יותר שרי לא וחשוב מיתום כמחריב שמדך למפלגו גבי שליחות
שלה בלחך לחקורא מליט שיהי

ספר נביטו ומסע זכה למלוט
כדלשון: בלגדות חלק (מסדרין דף
ט) אלא דלמלא דמילתא קא תשיב:
ורגלי החות כנגד טלס. יס
מתיין כדקושטא עיט

הקליד ויחוט אשך רזה מרובוט
לכסא קא רגל חוטא מילת ומסע
עשרה ומחיקס הייז' ולומרים כי
כן עולה לפי משנן שכלן למנין י'
רקיעים 'וח' ליריסי הוא ט"ז פעמים
ח"ק והייט מנין ישראל ש"ר ח"ק
וי"ה לסומנא (כ) שכן עולה ט"ז פעמים
קך ומיה כהנס מחקורא שישך דכריו
ט"ס הירושלמי דהרואה ח"ר לוי מלחך
ועד לרקיע מהלך ח"ק שנה אמר ר'
ברכיה ור' חלבו ג"ל (בג) כמוקה

גדול מזה רגל אחד כמנין יריה
רזה כמה (ג) גבוה מעלמלו ט' משמע
כמנין שישך ח"ק ט"ז וכן היה דרכו
שכמתה מקושות היה מניח שיטת
הש"ס שלט כדי לחשוף שיטת הש"ס
ירושלמי שהיא היה תגל והיא היה
ר"ח ברבי משנן דקרי עליה 'מכל'
אבקת רובל תגל קרא קרובן ופיטין
(ויקרא רנב ט"ז) ובינומי קרובים ט"ס
הרשייה שמעולס לא יסד חק קרובן

מיום ("אמר): **אין** מוסרין דברי
לדברי' אלתן חפיקו ליה דעובד טובים
העוסק בתורה חייב מיתה כדלמחר בפ'
ד' מיתוס (מסדרין דף טז) שובך
והמלמדו עובר אלפני עור לא תקן
מכשול ובי דימא (מ) ב'ז' מלות דידיה
דליט חייב מיתה כדלמחר להש"ס ההם
והא 'מלטה איכא למורסם להם ונפקא
לן מהאי קרא אשך יעשה לחוסם הרשע
ומי כהם (ויקרא י) כהן ולוי לא נאמר
אלא חרם שאלפיו שובך טובים ועוסק
בתורה ובי' וי"ל דהכא מייירי אפילו
היכא דליכא שובך טובים אחר
שרואה ללמדו דליכא לפני עור
כדלמריין בע"ז (דף ו) המושט סם
יין למוזי שובך אלפני עור והגי מילי
דקאי אחרי עבדל דהראש שבלאו
כתיבתו ח' אפשר להביאו אליו אבל
ז' לאו הכי אינו שובך אלפני עור
הכא נמי אפילו במקום ששובך
טובים אחר רוצה ללמדו לליכא
לפני עור מכל מקום חסר משום
מגיד דכריו ליעקבו ובי' (תהלים קמ) *:

והחיות

החיות

עשיה יוחסין

פרק רביעי

קדושין

עא

עין משפט

נר מצוה

כא ב ג מ"י
ס"א
ש"ס א"ח ס"ג
פ כ"ט
כא ר"ה ס"ד
ס"א

מטהר השבטים. מוחסן: כסף מטהר מזורים. המנומעים
בשראל ממתח ממוסס והוא גורס להם שיהיו שלעמית לבא חין
הקב"ה מבדילם מאחר שנדבקו בהם משפחות ישראל הרגה: שנאמר
ירשב מצרף ומטהר כסף. אוחס שנטמנו מחמת עשרס וקפיה דקרה

תורה אור

מטהר שבטים שבטו של לוי מטהר תחילה
מ"ה:שנא' ויישב מצרף ומטהר כסף ויטהר את
בני לוי ויוקק אותם כהוב וכבסף והיו ללוי
מגישי מנחה בצדקה אמר רבי יהושע בן
לוי כסף *מטהר מזורים שנאמר וישב מצרף
ומטהר כסף כאי מגישי מנחה בצדקה א"ר
יצחק צדקה עשה הקב"ה עם ישראל
ישמשפחה שנממעה נממעה: גופא אמר
רב יהודה אמר שמואל כל ארצות עושה
לארץ ישראל וארץ ישראל עושה לבבל:
בימי רבי בקשו לעשות בבל עושה לארץ
ישראל אמר להן *קוצים אתם משימים לי
בין עיני רצונכם יטפל עמכם ר' הנינא בר

כמך רכ אלס סף
אלמח לעל בני יעלן
ממין לוסר כלי מנח
שכא שסח וכו' והייס
לח"י נן לוי כסף מסס
ממין שאלמ וכו' וז"י
הרפס סס כסס רש"י
כפ מסה דמח יתי
שכא וילד ממננ נן
ויסרס וכו' פי ס"ג
כסוס אמית של ס"ג
אלס ופיס אל וכו'
ע"ס

תוס' ר"י הוזקן

מטהר. פי ריש
למחד לבא שלא
כיליס הקב"ה מאחר
שנדבקו בהם משפחות
ישראל והר"ף פי
בפרקן דלעיל בנשא
שפחה כ"י טרפן.
משפחה שנממעה
נממעה. נממנו נממח
מפני עושרם אין
לבא מאחר שנדבקו
בהם משפחות הרבה.
עשה היא מרומפת
מקמת ומיס ומלח
מורסן כן כל הארצות
משפחה מצרובת
נגד משפחה בני ארץ
ישראל וארץ ישראל
צמחה היא מצרובת
נגד משפחת בבל שכל
המשפחות הפסולות
עלו מבבל (עשה)
שחור הפסול לארץ
ישראל.

עשה. להחזיק
משפחות ארץ ישראל
מיוחסות ולבדוק אחר
משפחות בבל כל הבא
לישא משם אשה.
למקום סנה. לפסול
משפחות אנשי זרוע
שירובים.
הכלא.
בהכלו של מקום אנו
יודעים אורה משפחה.
שנממעה. מחמת
שלא נודע פסולה. ואין
לחפשו מספק מי
נממנו ומי לא נממנו.
אלי ירחוס מספק דהם
כשרים לעתיד לבא.
ומסתברא דכ"י יהודה
ס"ל דאמר דמזורים
יטהרו לעתיד לבא.
הצריפה.
בית
שנממעה מחמת שלא
נודע פסולה. נממעה.

הגרות הב"ח

(ה) תוס' ר"ה קסיס
ז"י ומדקדקן כסס. י"ג
וכי משמע כסססין
ס"ף ר"ף אל דלון עושין
חזרה שכלה גרים שחא
ידקדקו בו ויבואו לוי
פסול וז"ל פס"ל אל
סס"ס מחמו על נרססו
וע"ס:

כ"כ גמ' דילן סססס
ע"י איהא להיה שאל
כ"י כסססו כסססו כסססו
י"ג כסססו כסססו כסססו
ס"ל כסססו כסססו כסססו
אל תממח כסססו כסססו

לעזי רש"י
סרומא"ט [מ"המ"א].
מרומא ביבת
א"ט"ה.
טור"ף [טור"ף].
יג"ח.

ססססין ל"ח.

גליון הש"ס

צ"ה יכילא פ"ד י"ס
פ"י ס"ו י"כ ס"ה
פ"י דכסססו:

ס"ד כ"ה חולין ר"ט

מיות ס"ח מ"ז
ס"ה איהא ורחוקה בני
צ"ז ס"ס
ס"ה איהא וקירובה בני
צ"ח

[חוספחא דטיר ס"א]

ססססין.

מוסף רש"י

אין שחיטה לעוף
מן התורה. אלא מנדר
סופרים (חולין כ.)
ואפילו תורה שבעל פה
מחלה למשה מסיני חין
לו, אלא מנדר סופרים.
ואין נבלה עוף קרייה
נבלה אלא אם כן מתה
מחלה או הנהגה נכחה
שלא על ידי מניס.
אל תחיה או עוקר
מניס כשר כו (סס
כ"ז).

סבר למדרשה
בפירקא. קרייה דו"ד
ה"י לרבע אומות
ועמיה
התלמידים כו (פסחים ג.)
לעל כתיב. סס
ר"י. לשן העלמה (סס)
לומר העלמה של
יקרה אלף כחמו (סס)
טו.

כתיב זה שמי
ובתוב זה זכרי. מני
זה שמי לעלם העלמה
וכתיב זה זכרי ומשמע
קרייה ואל העלמה. לשן
לחרי כיון דכתיב זה שמי
שפעה דזה זכרי. יח"ל
יקרה אלף כחמו (סס)
לא כתיב כתיב
אני נקרא. שמי שמי
לימור. אל המניס וכו'.

וכתיבה לא שייך דרשה דהכל יודעין זו ומסיק לעלם כתיב דיע להחלום פירושו וגם קריאתו ככתיבתו
 אקור מדכתיב זה שמי וזה זכרי כדבסמוך ומכאן מודעה רבה והמחאה מוזקת לאותן דרשנים
 דרבים בדורותינו כבוד השם וצפירושו בכמה לרופים ויותר מהמה אם הם דברים שאין נמסרים
 להם מפי חכם או שהחלמיד אינו הגון להבין הדברים על פיקרן ותרשן הכי הם דברים בדויים מלבס
 וה"ל כלל מגלה פנים בתורה שלא כהלכה וכפשה התורה פלסתר וכל מי שבידו למחות ראוי למחות
 בהם וגם אני אם אישר חילי אבליניתי : בתיב זה שמי וזה זכרי כו' נכתב צ"ה ונקרא בא"ד כו'

מורה נבוכים
 ח"א פ"א

מורה נבוכים
 ח"א פ"א

מורה נבוכים
 ח"א פ"א

מז' מלת הנלמו בני נח מ"מ כל ידעום ספמם וסוד הפנינים וזוה יפישנ קושיה הסוס' בשם
 ר"א : ר"א אגמך מפשה מרכבה א"ל לא קשאי ס'. מכאן חשובה לאותן אנשים שדורו הם
 שמתלים כל ימיהם בחכמה הקבלה גם בילדותם ואם החכמה היא חכמת הקבלה אינו טועם במפשה
 מרכבה לא ידענה למה לא הוזכרה זו החכמה בשום מקום לא נמשנה ולא במלמוד ובחוקפתא
 ובמכילתא ובספרא ובספרין ולפי הנראה שחכמה זו נוגפת בלמולה ממפשה מרכבה ויותר ראוי להסתייג
 ולא לגלותה וכפ' י' יוחסין אמרתי בזה שיש למחות ביד הדורשים בחכמה זו דברים גם כבוד השם
 פ"ט : א"ל אי זכאי גמירתה מ"ל רבך כו' . גם מזה ראינו שהיו מרחקין פלגן מלמוד גם ללמד

פרק א

בלבד שלא תהא כוונתו שלא לשמה. כי אז טוב
 לו שלא נברא והכפירה שליחו על פניו. ואעפ"כ
 אל ימוט ממונה. כי מתוך שלא לשמה בא לשמה.
 והמאור שבה מחזירו למוטב.
 אך חמתי ולפני על המניחים למוד המעשה
 עקר. וקובעים עלמן כל ימיהם לעסוק
 בחכמה הנסתר לצדה. כאשר שמעתי נתפשט
 מנהג זה החדש במדינות מזרחיות. שאין פונים
 ללמוד ידעת קיום מלוא. רק לחפש סתרה
 של תורה. ע"י ס"ה וכארי' בלבד. ג) ובטו"ה
 היא היתה למכשול עון. וגרמה פלגה ע"ה
 בישראל. שעי' כך השליכו אחרי גוים שמירת
 התורה. מלא השטן פתח פתוח להשיאם לפרוק
 עול תורה מעל אזרחם. וללכת בשירות לבס.
 להשביע יארם בעבורה. ולהלמד לבע"ל פטור
 חדש מקרוב בא ש"ן שר"י. והודחו אחרי
 רצום גם בארץ פולין. גם באשכנז ופייהם
 מעררין אונגרון. אוי לדור שכך עלתה צימיו.
 אשר אם זכרתי ונבחרתי ואחז צשרי פליות.
 וכבר נודע בעולם מכמה חבורים שאלו מת"י.
 השלכתי נפשי מנגד. ונלחמתי באויבי ה'. לורתי
 תורתו הקדושה אשר ילאו להדיח עם ה'.
 והחזיקו רצום בחלקקות. הי"ת יעקור אותן
 המינין הארורים ומה זכרם ורוח הטומאה
 יעצור מן הארץ במהרה. שלא תאבד האמונה
 על ידם ח"ו. וכבר מלאה הארץ חמס האמה
 מפניהם. ועיין מ"ש צס"ד בתשובה צס"ס
 קצ"ג. על אודות לשון ס"ה על העוסק בתורה
 שאין מצדקין ממנו דין וחשבון. ובספר שצירת
 ליחת (כ"ז) ועיין ספר מטפת ספרים ביחוד
 על עסק הקבלה וס"ה. חלילה לנו מה להניח
 ולעזוב למוד החמוד קיום המלות ע"פ החלמוד.
 שהוא שורש יסוד ועמוד התורה והאמונה.

משנה א וג"ח ה) עמ"ש צס"ד בתשובה
 (סוף ס"ג) ובהשמעה שם שדברי
 הר"מ ז"ל כאן אינן מהינן. עם מ"ש בחבורו
 פ"ז מה"ל מ"ע. ונראה לניקויה היא מ"ש
 כאן. והדר צ"ה. ולענין אם אדם הנוהג
 במעשר כספים או חומש. ראוי לטות בהולאה
 מהריות. ועיין שם (ס"ו).
 פירותיהם אפי"ג דש"מ בהאי עלמא לובא.
 עלח"ש צס"ד ספ"ק דקדושין.
 לעוה"ב ער"פ חלק.
 ות"ת המציא לידי מעשה. גדול הוא בידאי
 מן המעשה עלמו. כמ"ש צס"ד
 בפתיחת בית נתיבות (עיין צ"ה דרסח"ה)
 לכן צדין הוא ש"ל פרות ג"כ. אבל ת"ת שאינו
 מציא לידי מעשה. אי"ע אם הוא בכלל הזה.
 כיון שת"ת כזה אינו גדול הפילו כמעשה. אלא
 המעשה גדול ממנו לדעתו. זה פשוט מוכרח
 ממקומו צעטמו. וכחצתיו צכ"מ (לכן העוסקים
 בחלמוד על מנת לשמור ולקיים. באמת גדולים
 הם מהעוסקים בסתרי תורה ובמרכבה).
 ואולי אעפ"כ יש לו קרן ופירות. אם עוסק
 בה לשמה. כי מ"מ יולא ממנה ירחת
 שמים ואהבת ה' בכל לב. וכיון שצאנו למדה
 זו. אפשר שגדול ג"כ מהמעשה. צ) כי בצחינה
 זו. לא סגי דלא מייתי גמי לידי מעשה (הוא
 שאמר הלל לאותו גר. דעלך סגי לחצרך לא
 תעזי. זוהי כל התורה כולה. שדודאי בכלל
 במלות ואהבת לרעך כמוך. גם חלק המלות
 שבין אדם למקום. כי מתוך שנלטה לאהיב
 לחצרו כנפשו. עאכ"ו להקצ"ה שנקרא רעך
 ורע אביך (והיא קורא אותנו למען אחי ורעי)
 ק"ו לשכינה שלא יעשה הרע צטינו. ולא
 יקניטהו ולא יעבור על דבריו) ואף אם אינו
 לומד עתה איך וצמה מתקיימות המלות
 המעשיות בפועל. מ"מ יולא מה הלמיד פרי
 המעשה. להולאו לפועל ממש. ע"י התעוררות
 גם ללמוד המעשי. גם לפעולת המעשה עלמו.
 לכן כל למוד תורה לשם שמים. אי אפשר שלא
 יהא סבה גם למעשה. הגדול בצחינת החכמה.

39

א) סתירה בין פיר"מ למ"ש בחבור.
 ב) מי שאינו עוסק במעשה גדול במעשה.
 ג) תוספת מגילה לקיבועים עקר למיזם בס"ה
 ומשליכים למוד המעשה אחר גוים שמוה יצאי חבלה
 גדולה.

צמנו יחד ממנו פנה. זו נראה חכמה וצנייה. ולא תמלא חכמה ויראת ה' וחסידות אמיתית אלא בעוסקים בו לשם שמים. לא להתגדר ולהתייבב. כדברי רבינו בחשיבה הציחה הכותב צעיי ועליו אדני הזוכר ביחוד יוקים וסודותיו מיוסדים. ואיך יתכן לעקור השורש ולהרוס היסוד. וישאר הצנין שעליו עומד פורח באויר. ואין לו על מה לנוח ולהשטן. אף גם לא המדרג הוא העקר. ואין תלמוד תורה גדול אלא שמוציא לידי מעשה. ואין חדוד וחרפות ועומק ומדע ושכל ישר. אלא בהיות התלמוד. שעל זה מעיד ס"ה גם הוא. דקצ"ה חדי בפלפולא. וממנו יקנה דעת ישר. מה גם שסודות ס"ה וסודותיו בתלמוד גנוזים ועליו מאמריו המה צנוים. לכן חדע היועצים להניח שקידת למוד התלמוד חואנה המה מבקשים עקשים ונלחזים. אלא הוא לריך להיות העקר שהוא היה כל מעיינים של תנאים ואמוראים. ולא אמרו אלא לפית צמרכבה.

והלא אנחנו שוכני צחי חומה. לריכים לידע מה חוצתנו במקום חושך הלל. ע"י כך נראה אור עולם עליון. ולא ע"ה חסיד. כמ"ש באורך בספר השבט. וגם בספר מטפחת. טפחתי פני העקשים הטפשים. החושבים להתאמץ לעלות צמרכבה. וליכנס בחדרי מלכו של עולם. לבוא דרך שער הרזים. אל האולרות הגנוזים. ולא שועים מוחלטים הם פראים פחאים. אשר לא יכלו לפגש אפילו החומר החמישי. איך יעשו שקר בצפוש לעצור משכ והלאה. במקום שאין חומר כי אם לורה. לא חושך רק אורה. והלא אפילו נפשם הצרורה בחיקם. לא יכלו להשיג מהותה ואיכותה ולורתה ויגעו לשוא לחקרה. כי יסובו כלי השגתם ריקם. ואיך לא יבוש ויכלם החופש בתעלומות רמות לאויל חכמות, אם צשער החכמים לא יפתח פיהו להצנין ולהורות מה יעשה ישראל צדין ודת. על כל המעשה שם. ולא יירא פן יקראנו אשם. אף כי עתה כל שועה סכל שא"ל ידיעה אפי' צמחויב וגמנט ומשולל מכל הבחנה. לא דעה ולא תבונה. ואפילו מקרה לא ידע. לא תלמוד לא משנה. אף צלה"ק לא חלק לי צנייה. עוסק ולימד

צמ"ה. מצלי ידע צין עוב לרע. ובדחאי אינו יודע אפילו לקרוא קריאה ישרה צמ"ה ושאר ספרי קבלה. כמו צנגלה. כי לא ידעו אפילו שפת עברית. אף כי בארמית. רעין ולא ידע מה רעין. והלא ישחומם כל צר דעת על זאת. איך יעלה על לב איש צער לא ידע ולא למד תכסיסי מלכות. יגש לבוא בחצר המלך וגם לפשפש ולחפש באולרותיו. אף כי איש אשר תעבורו שלמותיו ומלוכנך צדמי תעצותיו לא יבוש לעמוד בהיכל מלך כאחד מרואי פניו לחקור מלפניו. והארכתי בזה בספר השבט.

ונצויתי משמוע כי עתה מקרוב קמו כת חסידים צוואלין פאדליע. וצאו מהם גם למדינה זו. שכל עסקם צמ"ה וס"ק (עס"ה) פרשת ויחי (דרכ"הא) שח"ל אינה מסוגלת לתלמוד חכמת האמת) ומאריכים חלי היום בתפלה. הרבה יותר מחסידים ראשונים. שלא היו שוהים בתפלה עומה אלא שעה אחת בלבד. אבל יתר על זה עושים אלו (לפי מ"ש לו) צמ"ה. תנועות זרות משוגות ומגונות. מטפחים צדיהם ומנענעים ללדיהם ראשיהם כפופים לאחוריהם. ופניהם ועיניהם פונים למעלה. נגד מה שאמרו רז"ל שאריך להיות העינים למטה ולצ למעלה. ובתנחומא לא נאמר להיות עינים למרום. אלא צשעה קדושה. וסגורות. כמ"ש צסולס. והרמ"ע בתשובה אסר כל תנועה בתפלה. וכמה כרכורים כרכרתי למלוא פשר דבר. להחיר רק קצת התנועות הגוף בנחת אחר יקדם. לעורר הכחות ורוחות חיוניות בלבד הותר. כמ"ש צסולס צ"א שלנו שם. והקדמונים בתפלהם היו צלי הרגשה. ועפס"ה היחה שומה צעמדם תרפנה כלפיהם. ואלה עושים כנפים לעוף השמים. ותמה על עצמך אם לפני מלך צ"י יעשו כן. הלא ישליכום לארץ עד שאיצריהם יתפרקו. וכל גרמיהון הדיקו. צאמת אם הייתי רואה עושה אנה שלא שערס אצותיו ז"ל החסידים האמתיים. ומראה גדולה. גזרתינהו לשוקיבו בגררא דפרזלא. עמש"ל צמשנה לחם ספ"ה דאצות.

ובן המייגע עלמו רק ליישב דקדוק הלשון צמשנה ובתלמוד עפ"ד צעלי מלאכה זו. אפילו אינו מחדש בה לא דין ולא דבר סתה.

ל' מנחת חינוך
מנחת חינוך (מחבר)

סימן רב

עוד להנ"ל, בענין לימוד הקבלה בזמן הזה

בענין לימוד קבלה שכחז בספר אבן שלמה מהגר"א ז"ל שלימוד זה מציא גאולה לעולם וחסדו שלא כחבתי בספריו משנה הלכות ולא בשאר ספרי מענין לימוד קבלה כלל. הנה זה אומר אני כי ודאי דברי הגר"א אמת ויולד וכן מצואר מחלמידי בעש"ט. אמנם כבר מצואר ברמב"ן דלימוד קבלה לריך דוקא מרבי מובהק שקבל קבלה אמיתית וכ"כ בשו"ת חו"י למשיין שם וגם לאחר שלמד תורת הנגלה ומי לנו כרבינו הגדול הגר"א ז"ל אשר זכה לשתי שלמות שכל ר' לא אגום ליה בתורת הנגלה ובתורת הכסתר ואין יחמי יחמי הלואי שוכל ללמוד תורת הנגלה ולעמוד על צוריה ועל כל דיניה.

ושמעתי ששם מרן הגב"ק אדמו"ר מלאח צעל ד"ח ז"ל, שפעם בא אליו אדם גדול בתורה להחייטן שרואה ללמוד חכמת הקבלה ושאלו הגב"ק ז"ל תגיד לי האם יש במציאות אללם באיזה פעם כשעומד בשמנה עשרה שיהיה לו אחי מהשנה זרה בשעה החפלה או שלא יכוין באחת מהצרכות או באיזה תיבות והשיב לו הגדול לפי תומו נא עם קטן זיך ערעפן אמענטש איז נאר אמענטש כמוזן, ואז פתח רבינו הגב"ק מלאח אח פיו בגערה אין שמונה עשרה האט ער אין זינען מחשבות זרות אין קבלה וויל ער לערנען קודם דארף מען זיך לערנען דאווענטן. ומח נאמר הלואי ונוכל לדעה מה שרריך בחכמת הנגלה. ויאמין לי כי אני עסוק כמעט כל היום והלילה זה שנים רבות בתורת הנגלה בהלכות ושאר ענינים ועדיין לא זכיתי לידיעת התורה מי שהשם זכור ודאי חכמת הקבלה קדושה היא. אמנם מי יכול לעמוד על כל ובפרט צדור הזה דור השפל שלפני שלשים שנה היינו תחת ממשלת הנאצים ימ"ש.

ומה שכחז הגר"א ז"ל דלימוד הקבלה מקרב אח הגאולה. הנה על הרבה דברים נאמרו ובגמרא אמרו אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלו, ובזוהר הקדוש אין ישראל נגאלין אלא בשביל תנווי. ופשוט דבזכות לימוד תורת הנגלה נמי בא משיח וכל הלימוד תורה לשמה בנגלה נמי מקרב הגאולה וגדולה לרק שנקרבת אח הגאולה ומאן יכול להבחין יתן ה' שמוכה לקרב הגאולה ולקדש ש"ש ולביאת משיח לרקינו בדי"א. וקצתי צדור זה שאין דעתי נוטה להרבות דברים צזה. וכבר החזינו לתרגם חכמת הקבלה בענגליש ולמדים קבלה בענגליש אפילו ר"ל אינם יהודים ולבי לפני לא גליא. וודאי מי שזכר לשתי שלמות אשרי לו ויחי חלקו עמכם, אצל לאו כל אדם זוכה.

ל' מנחת חינוך
מנחת חינוך (מחבר)

סי' א'

אודות אשר נשאלתי מידידי הרה"ג הכהן הגדול מאחיו סוכ"ר סיני ועוקר הרים כקש"ת ר' חיותה הכהן שליט"א אם יש מקום היתר לפנוי שהגיע לשנת עשרים ללמוד בחכמת האמת כי נכספה וגם כלתה נפשו אליה והוא יר"א וחרד ע"ד והשכחתי לו כי לימוד הפנויים בחכמה זו הוא מן הנמוט וכנה שם נמלא ושם היה צחור אי ת"ח רשום שהגיע לשנת עשרים והוא פנוי וסגי נכור ל"א כי היה עוסק בחכמה זו כי נכספה נפשו אליה עד מאד וכשהגיע השוכחי זו אליהם נמוט שרוב מלמוד צזה אך היה מלמטער הרבה עד מאד ומזה נמשך עוד שנחשל גם מלימוד הנגלה בגפ"ת מרוב לערו כי הוא מתאנה הרבה מזה וע"ז קם חד מנייכו ת"ח אי רשום שהפך צעילוס שמו ושרטט וכחז פס"ד אי אשר צו העמיק הרחיב כיד כי בטובה עליו לזכר וללצן מדברי רוא"ח סי' המקובלים כי יש היתר להצחור הזה דני"ד לעסוק בחכמת הקבלה בזה"י דכשל כח הסט"א ע"י הצירורים שהולכים ונוספים מיום ליום כידוע ועוד מטעמים אחרים אשר באו בדב"ק טוב נרצו ועליו עלה בהסכמה ידויה הרה"ג רב כהנא תנא חונא מהרמ"ך שליט"א הנ"ל וככל אשר דיבר בקודשו בהפ"ו שליט"א ובפרט משום דיש לחוש לביטול תורה כנגד כולם וגם כי אין הדבר תדירי רק למשך אחי ימים שיש צכס ירחים וצנאוי דצונו ציני יש משתדלים להשיאו אשה וכו'.

רמג יחיה סימן מז דעת רמג

יודעים בין יסנים לשמאלם, וכחשכה יהחלגנו, שאננם יודעים לפרש מדרה או פרשה עם פירוש רש"י קופצים ללמוד קבלה, וכל זה הוא סמני שהדור יתום ואמתה בלגיגה קיש קיש קריא, ועל זה ידיו כל הדווים ומה גם שיש שאחר שראתה בה מעש מתפאר בה ודורש ברבים בדברי הקבלה, ועתיד הוא ליתן את הדיו, עכתי"ד, וכיצא בזה כתב המחשי"א בחגיגה (ג). שהכתב הקבלה נוגעת למעלה סמנשה מרכבה, וראוי להסתירה יותר ולא לגלותה, ויש למחות ביד הדורשים בהכמה זו כרבים, ע"ש. וכן כתב עוד המחשי"א בקידושין (עא) :

"ומאן מודעה רכא ומחאה לאותם דרשנים הדורשים כרכים כמוד השם ברין הוא וכפירדשו בכמה צירופים, ויש שם תלמידים שאינם הנונים להבין הדברים על כוריינן, ואם הם דברים נסתרים שלא נספרו להם סמי חכם מקובל, הרי הם דברים בדויים מלבם, וקעושים המורה פלסטר, והם ככלל מגלים פנים בתורה שלא כהלכה, וראוי למחות בידם, ואי איישר חילי אכשיליניה. ע"ש. ועיין עוד במחשי"א מהדורא בתרא לשבת (ק"פ:), ובש"ת מהר"ל"ה (סופן ה' וע"ה). ע"ש. ועיין עוד בש"ד (סימן רמו סק"ה), וכן כתב בספר היי אדם (כ"ל ' סימן יב) : " שאין לאדם ללמוד בהכמה הקבלה אלא אם כן מילא כרמו נבמרא וכפוסקים, והוא רוא שמים גדול, ויחשב תמיד תעוסת בתורה, אבל כלא זה אמר לו ללמוד קבלה, וכבר החזיר על זה מאד המתדח"י וז"ל. ע"כ. וכן כתב הגר"א מוילנא בפירדשו למשלי (פרק כא פסוק יז), שלא יתכן שאדם שלא למד כלל הצורך בש"ס ופוסקים, ואינו כקי בדויים, שילך בנדלות וכנפלאות סמנו ללמוד מדרות התורה. ע"ש. ועיין בשו"ת נודע ביהודה קמא (חלק יורה דעה סימן צג). ע"ש.

וכאמת שאנו רואים לכמה מרכותינו הקדושים חכמי התלמוד שהתמקו מללמוד מעשה מוככה שאלא הניעו עדיין הניעו עדיין לימי זמנא, וחשוב מרוב ענוה שלא הניעו אל השלמות הנדרשה ללימוד זה, כדאיתא במסכת חגיגה (ג). אמר ליה רבי יוחנן לרבי אלעזר, בוא ואלמדו במעשה מרכבה, אמר לו עדיין צעיר אנכי (ואינו ראוי ללימוד הכמה זו), כשתגיע לזקנה וכבר נספר רבי יוחנן, בא אלי רבי אמר, ואמר לו בוא ואלמדו במעשה מרכבה, אמר לו אילוי הייתי זוכה הייתי לומד חכמה זו מרבי יוחנן רבך. (וכי אפי היה תלמיד רבי יוחנן, עיין קידושין לא): וראה בשו"ת רב יוסף חיים עדיין רד בשנים סד ישרים סימן ג), שכאשר היה הנאון רבי יוסף חיים עדיין רד בשנים כניל כ"ה שנים, תעלה בדעתו להתחיל ללמוד סדר הכוונות כתפלה וכברכת כתב אליהו הגאון המקובל רבי אליהו מני ז"ל למונעו מלימוד זה, והביא מד שככתב בספר פיר הארץ בשם הראשונים, שעל האדם להיות שמה בחלקו כג בענינים ההורחיים, בתורה ועבודת ה', ולא לצאת חוץ מגדרו ללכת בנדלות ונפלאות סמנו, וכן נאמר רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל סמנו רב

רמג יחיה סימן מז דעת רמג

יש בה פשוטי המקראות, דרשות הפסוקים, רמזי החכמה על ירי גימטריאות ונוסריקון, וסודות נעלמים וכו'. ע"ש. וכבר האריך בזה הנאון המקובל מהדח"י בהקדמתו לספר שעל ההקדמות, והוא בתחלה ספר על חיים, וראה עוד לסון החדי"א בספר דברים אחרים (דף ק' ע"ב), וכספר מוכר קדמות (מערכת פ' אות א'), וכספר רבש לפי (מערכת ק' אות פו), וכספר שומר אמונים (ויכח א' אות כט), וכספר דעת והכוונה (כתתיהה ראשונה). וכספר פלא יועץ (מערכת ליסוד).

אלם כל זה מדובר בתלמיד חכם אשר יראת ה' היא אוצרו, וכבר מילא כרמו בש"ס ופוסקים בעיון זך ושהור לאסקי שמעתתה אליבא דהלכתא, ובקי בהלכות הנהגות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וכמו שאמר בברכות (ה) מיום שחרב בית המקדש אין להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה, (שאם אינו כקי בהלכות וברינים הלא כשול יכשל בכל מעשיו, כי אין כור ירא חסא ולא עם הארץ חסיד). ולאי אשר אלה לו טוב לו לעסוק במתרי תורה בקדושה ובטהרה, ואת צנועים חכמה, וכמו שאמר חז"ל בחגיגה (ג). אין מוסרים מתרי תורה אלא למי שיש בו חמשה דברים, שר המשים ונשוא פנים ויועץ והכם חרשים ונבון לחש. (פרש רש"י, לקמן פפרש לה). ושם (דף רד.) שר המשים, זה שיוחל לישא ליתן בהמשה חומשי תורה, ונשוא פנים, זה שנושאים פנים לדורו בעבורו, למעלה, כנון רבי חנינא בן רומא, למטה, כנון רבי אבהו כבי קיסר, ויעץ, זה שיוחל לעכר שנים ולקבוע חדישים, והכם זה הלסיד המתכים את רבותיו, חרשים, שכשעה שפוחה בדברי תורה חפל נעשים כחרשים, ונבה, זה המבין דבר מתוך דבר, לחש, זהו שראוי לספור לו דברי תורה שניחנה בלחש. ע"כ. ועל כל פנים צריך שימלא כרמו בש"ס ופוסקים, ואחר כך יעסוק במתרי תורה של הקבלה, וכן כתב רבינו מהדח"י בהקדמה לשיעור ההקדמות, וכן הוא ברוש ספר על חיים (דף א' סוף ע"ד). וכן כתב הנאון המקובל רבי משה קורדוביו בספר אור נערב (חלק א' פרק ו', חלק ג' פרק א'). וכן כתב השל"ה חלק א' (בעשרה כאמור דף כס ע"ב) בדיה ואתם בני ע"ש. וכן כתב הרמ"א בהנה יורה דעה (סימן רמו סעיף ד'), שאין לאדם לשייל כפרד"ס, דהיינו לעסוק בקבלה, אלא רק לאחד שמיילא כרמו בשר ויין, כזומר שלמד ש"ס ופוסקים, וכתב הגר"א שם, שכן האמת, ומקורו מהחיה דחגיגה הנ"ל, שאין מוסרים מתרי תורה וכו'. ע"ש. וראה עוד להרמ"א בספר תורת העולה (חלק ג' פרק ד') שככתב, ולא ראהי מימי כדור הזה איש מקובל יודע הדבר על כוריו מצד הקבלה האמתית, ורכים מהסון העם כל אחד קוסף ללמוד בתורת הקבלה אשר היא תאוה לעינים, כנון חזוהר והרקנפי וספר שערי אורה, אף על פי שדכריריהם מתומים ואינם מוכנים על פי האמת מאחר שאין לנו מקובל מפי מקובל, ולא עוד אלא שאפילו בעלי בתים שאינם

ובש"ת דברי יוסף ארנאם (סימן כה). ע"ש. וכן החיד"א בספר שם הגדולים (מערכת גדולים ערך רבי יצחק לוריא, ובמערכת ספרים ערך עסק המלך, עץ החיים, קבלה), הוזהר מאוד שלא ללמוד בספרי קבלה אלא אך ורק כחב"י האר"י, בספר עץ חיים ושונה שערים שכבש מהרח"ז ז"ל, וממנו אין לומר יסוד ושואל, ושאינו מעיין בשום ספר קבלה, כי אם כחב"י האר"י ז"ל, ושכן העיר מאד, ושאינו מעיין בשום ספר קבלה, כי אם כחב"י האר"י ז"ל, ושכן העיר על עצמו הגאון המקובל רבי משה זכות, שהיה נוהג מאוד שלא לעיין בשום ספר מספרי הקבלה אלא בתורת האר"י ז"ל. ע"ש. וראה עוד בשו"ת חיים שא"ל חלק ב' (סימן י' אות ג'), ובספרו שו"ת אורח חיים (סימן תצג). ע"ש. והגאון המקובל רבינו שלום שרעבי (הרש"ש), כתב כזה בתשובה לחכמי המערב, עדי בשמים ומהדי כמרוטום כי כל עסקי הלימוד בקבלה אינו אלא רק בדברי האר"י ז"ל והלמוד מהרח"ז ז"ל, ובלעדם אין לי שום עסק כלל בשום ספר מספרי המקובלים האחרים, ופעם אחת עיינתי בעל כרחי באחד מספרי קבלה וראיתי מה שכתב בענין עבודת ה', וכמעט קרעתי בנדי בראותי דברים אשר לא כן על ה', ה' השוב וכפר בעד. וכבר ראיתי כמה מתנוק שיצא מזה שכתבו שאור המקובלים שקדמו, כי רבים חללים השילן, בחולל כבוד ה' וכבוד התורה, שכל דבריהם אינם מוסידים על האמת, ומהם יצאו אבות ומולדות להרימת הדת ח"ו, ה' יספר. עכ"ת"ד. הובא בספר דעת והבונה (סוף פתיחה ראשונה דף ר' סוף ע"ד). ע"ש. וכן כתב הגאון רבי אברהם פלאנצי' בספר ויסתר אברהם (מערכת קבלה אות ג'). וכן כתב בכף החיים (סימן קנה ס"ק יב). ע"ש.

לפיכך מה שנמסר שהוקם בארץ מכוון להפצת תורת הקבלה, ובראשו עומדים אנשים שאינם מוחזקים ליראי ה' וחשבי שמו, הקוראים לעצמם "קבליסטים", ויש דתיים ששועים ומשכוסים אחריהם בעינים עצומות, שומר נפשו ירחק מהם, מאחר שגם מלמדי הקבלה אינם מוחזקים ליראי שמים, והרי כבר לימדנו חז"ל (תנינה מו'): על המסוג, כי שפתי כהן ישטרו דעת התורה יבקשו פשוטה כי מלאך ה' צבאות הוא, אם חרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה פשוטה, ואם לאו אל יבקשו תורה פשוטה. ומכל שכן בתורת הקבלה, שצריך לקרק בדבר יותר ויותר שיהיה המלמד תלמיד חכם מקובל אמיתי ויראת ה' היא אוצרו. וכפרש לפי מה שנמסר לנו שהתלמידים לומדים שם בצוותא בחורים ובחורות יהודי מכל הגילים. ואם כן למה ציין את חז"ל? השם שבדבר, החופכים ללענה משפטי ויש לקרוא עליהם מקרא שכתוב: "הרחק מעליה דרך ואל תקרב אל פתח ביתה". ומצוה רבה להזהיר לרבים למנוע רגלם מפתחיכם. והמהיר והנוהר ירכה שילומם כנהר, ועלינו יערה רוח הכורא.

וכן כתב הגאון רבי זלמן בעל התניא, שהרצה לזיהנם לפנים מסודרונתו תראוהו לו סודו חשקו, ואין צמאנו מתורה כמה שיועד בהלכה, הרי זה דומה ליושב בתוך הנהר וצווח שהוא צמא למים, שבודאי שלא לנכד יחשב לו. ע"כ. ובשו"ת שואל ונשאל חלק ה' (חלק יורה דעה סימן קיח), בשם המקובלים, כתב. שכל מי שלא הגיע לדגתו מעיין גמור בלימוד ד' וישר, ויתעסק בלימוד הקבלה, בנפל יסעה ויבוא לירי שגיאות חסורות, ויהיה כמקצין בנשיעות ח"ו. אבל כשהוא מוכשר בעיונו חוק הישב להכין ולהשכיל בדרך ישרה ואמיתית בסוגיות השי"ם והפוסקים, כן תגדל הכמתו בלימוד הקבלה. אולם גם למי שזוכה ועוסק בהכמת הנמת, לא יסיה דעתו מלימוד בעיין בשי"ם ובפוסקים, כי ממנו תוצאות חיים, שעוקר ידעת מצות התורה ופרסיהו הלכה למעשה, הוא ראון הכורא יתברך, ולא ישיגם אם בלי עיין מתמיד בשי"ם ובפוסקים וכו'. וכן כתב עשירית (סימן פא עמוד רצט השי"ג). ע"ש. [והרב המקובל רבי מאיר פאפורי' בספר אור צדיקים (סימן כב אות ז') כתב, שמי שאינו נשוי אמור לו ללמוד קבלה, וגם שהיה על כל פנים למעלה מניל עשרים שנה. והבא בכף החיים (סימן קנה סוף ס"ק יב). וזכ"ה הנרי"ח פלאנצי' בספר תורה חיים (מערכת ק' אות רנב). ע"ש. וראה בזה בשו"ת שואל ונשאל שם. ובשו"ת ישיבלי עכ"י חלק א' (בנקודות דעה והשכל סימן א'). ובשו"ת שפחת כהן חלק ז' (חלק יורה דעה סימן מא). ע"ש.] וע' להגאון רבינו חיים בן עטר בספר ראשון לציון (דף קכ ע"ד).

ואף גם זאת הלומד קבלה צריך שידע באופן ברור שהמלמד הוא תלמיד חכם מקובל הבקי בהקדמות אמיתיות של תורת הנסתר, שכן מורה שם "קבלה", ובלעד' זאת יצא שכרו בהפסדו, כי הוא עלול בנקל לשעת, ולקצין בנשיעות, וכמו שהזהיר על כך מהרח"ז' בהקדמתו לספר ההקדמות, והובאה בספר עץ חיים (דף ר' ע"א). וראה בהקדמת הרמב"ן לפרד"ש על התורה שכתב: ואני הנני מכי' ככרית נאמנת, והיא הנותנת, עצה הוננת, לכל המסתכל בספרי זה, לכל יסבור סברה ואל יישוג מחשבות להבין בדרך מכל הרמזים אשר אינו כותב בסתרי התורה, כי אני מודיעו נאמנה שלא ישנו דברי ולא יבנו כלל זולתי מפי חכם מקובל לאוזן מקבל מכוון. והמכרא בהם איילת, מחשבה מועלת, רבת תנוקים ומנועת החזקת, ואל יאמין בשוא נתעה כי לא תבואוהו כסבורי; "ויותר מזה (ולא מפי חכם בקבלה). כי יש לחוש ביותר בתשובה לפתח"ש"ל; "יותר מזה (ולא מפי חכם בקבלה). כי יש לחוש ביותר בקבלה להכין מעצמי דבריהם (ולא מפי חכם בקבלה). ע"כ. וראה שלא ישעה כדבריהם. וכמו שכתב הרמב"ן בהקדמתו (ת"ל)". ע"כ. וראה עוד בשו"ת חות יאיר (סימן רי'). ובספר שומר אמונים (ויבא א' סימן נה).

יב. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בנוגע למה שהזכיר מר אודות עולם הישבות, הנה המצב בשיבות כיום הוא — שהולכת וגוברת ההתעניינות בכל הקשר ללמוד קבלה חסידית. תלמיד ישרוב רבים ממחינים שיתנו להם "היחר" ללמוד פנימיות החזרה — הם לא מחכים על "ציווי". כי אם על "היחר" בלבד, ובתנאים — לומדים הם בצניעה, כדי שלא לחולל מהפכה נגד המשגח והנהלת הישיבה;

ישנם כאלו שהתעניינותם נובעת מתוך סקרנות גרידא: הם שמעו שהמשגיח מתגבר ללמוד הקבלה והחסידות, ואינם מבינים למה ומדוע! — פנימיות החזרה תגלה ע"י רשפ"י, שגדלותו מודגשת כנגלה דחורה — כפי שאמר עליו רבי עקיבא רב"ז⁹³: "דיין שאני וכוואן מכירין כחך". הם שמעו אודות גדלותו של הארז"ל, הרה"ז וכו', ויודעים שגם המשגיח "מודה" כגדלותם וכו', ולכן, אינם מבינים את יחסו של המשגיח ללמוד קבלה חסידית. וענין זה גופא מעורר אצלם את הסקרנות לדעת מהו הלימוד דקבלה חסידית, כדי לדעת על מה מתגבר הדיבור.

דרך אגב: עצם העובדה שבחור-ישיבה רואה שקיים יחס שונה ל"ב חלקים בתורה — לימוד הנגלה הוא בפרהסיא, ללא כל מניעות והגבלות, ואדרבה: טופחים לו על שכמו, מעורדים אותו, ונתנים פרסים וכו', ואילו כאשר רוצה ללמוד קבלה חסידית, עליו לעשות זאת בחודי-חודים, בין השמשות, כששה שאינה לא יום ולא לילה — הרי זה יכול לגרום אצלו ענין בלתי-רצוני, לכוון ולומר "שמעתי זו נאה ושמעתי זו אינה נאה"⁹⁴ ח"ו!

ולדעה: הלשון הוא "שמעתי זו נאה וזו אינה נאה", כלומר, כודאי מודה גם הוא שזוהי שמעתי אמיתית, חלק מ"חזרות אמת" שניתנה למשה מסיני, אלא אומר ששמעתי זו "אינה נאה"!

ואין צורך להבהיר מה הן התוצאות העלולות לכוון כתוצאה מזה! ולכן, כאשר יהי "קל-קורא" בנוגע ללימוד פנימיות החזרה שעליו יחתמו שני הרבנים הראשיים, הנה כאשר יבוא התלמיד ויראה למשיג או לאש הישיבה "קל-קורא" זה, שבו מצוטטים דברי של הח"ו ד"ל אודות הצורך והנתיצות ללמוד פנימיות החזרה — סכר להניח שישתנה יחסו של המשגיח או ראש הישיבה כלפי אותו כחור שרוצה ללמוד גם פנימיות החזרה.

יג. הרב אליהו שליט"א: בקשר לזכרי הרה"ז ד"ל שהוזכרו לעיל (ס"ז) אודות הצורך ללמוד פנימיות החזרה — כותב הרב החיד"א שמי שלמד קטע

93. יודעלמי סמח"דן פ"א ה"א ו"ב, כ"א.
94. עירובין ס"ד, א.

**בס"ד. רשימת דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א
בעת ביקור הרבנים הראשיים בארה"ק
הרה"ג ר' אברהם הכהן שפירא שליט"א
והרה"ג ר' מרדכי אליהו שליט"א
— אור ליום ב' פ' ויצא, ב' דר"ה כסלו ה' תשד"מ.**

בלתי מנוה

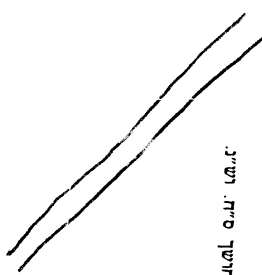
א. כ"ק אדמו"ר שליט"א התעניין אצל הרבנים שיי אודות הירגשתם בקשר ליציאה מארץ ישראל לחוץ לארץ. הרב שפירא שליט"א: ההרגשה היא שנמצאים לא במקומנו. הרב אליהו שליט"א: אצלי ישנו קוש מיוחד — הנוי דר שיש בארץ ישראל, ומעולם לא יצאתי לחוץ לארץ.
הרב שפירא שליט"א: גם בפרשת השבוע — פ' ויצא — מספר אודות יציאתו של יעקב אבינו מארץ ישראל לחוץ לארץ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: יציאתו של יעקב אבינו מארץ ישראל לחוץ לארץ ("ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה"ו) היא אמנם ענין של ירידה, אבל לאירד — דוקא בחוץ לארץ (ביחוד) בנה יעקב אבינו "בית בישראל" ונמצא, שירידה זו היא צורך עליו, ביחוד האור מן החושך².

ולכן, גם הליכתו לחוץ הייתה מתוך שמחה, כמ"ש "וישא רגליו וילך"³. ופירש רש"י⁴: "נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת". כלומר, לא רק שמחה בלב, אלא שמחה החודרת בכל מציואותו, עד לרגלים ("נשא לבו את רגליו").

נדבר אליהו שליט"א: שמחתו של יעקב אבינו הייתה כתוצאה מהכסתח הקב"ה: "והנה אנכי עמך ושמחתך גו' והשיבתיך אל האדמה הזאת גו"⁵.
הרב שפירא שליט"א: בקשר לכך — כדאי להעיר מהשינוי שבין הכסתח הקב"ה לבקשתו של יעקב: הכסתח הקב"ה הייתה — "והשיבתיך אל האדמה הזאת", היינו, שהקב"ה יחזיר לארץ ישראל, ואילו בקשתו של יעקב הייתה — "וישבתי בשלום אל בית אבי"⁶, לא רק לארץ ישראל ("אל האדמה הזאת"), אלא "אל בית אבי" דוקא, וטעם הדבר — מכיון שיעקב רצה לקיים מצות ניכוד אב (כמבואר בחז"ל, אודות ענין של יעקב אבינו על שלא קיים מצות ניכוד אב במשך כ"ב שנה)].

1. ריש פרשתנו.
2. קהלת ב, ג' וראה ספר הערכים חס"ד ערך אור — ביחס לחושן ס"ח וש"ג.
3. פרשתנו כ"ט, א.
4. ע"פ ב"ר פ"ע, ח, ל"ג עה"פ (רמז קנב).
5. פרשתנו כ"ט, טו.
6. בס, בא.
7. מגילת י"ז, א. פירש"י (ישן) ס"פ חולדת, וישב לו, לך.

טו. הרב אליהו שליטי"א: כנוגע להצעת כת"ר אודות "קול-קורא" — אולי כדאי שיחתמו על זה עוד כר"כ רבנים. הן מארץ ישראל והן מחוץ לארץ.

כ"ק אדמו"ר שליטי"א: דבר טוב ונכון, אבל — כמובן — לא לדחות את הדבר עד שאספו את כל החתימות, כי חבל על הזמן שעובר בינתיים; אם ימתינו עד שיחתמו כל הרבנים, או אפילו רובם — יבוא כבר משיח צדקנו, ואז יאבדו ח"ו את הזכות הגדולה לעורר את אחינו בני"ע י"ד לימוד פנימיות החתרה.

בענין זה דודש מרשה שיחתנו כ"נחשון בן עמרמב"103 ויקפיק וצא ב"קול-קורא". וכפרו כאשר בענין זה היה שני "נחשונים" — שני רבנים ראשיים, אשכנזי וספרדי, הרי כודאי שדיעתם תתקבל אצל כלל ישראל.

טו. הרב אליהו שליטי"א: הסימנים שהוזכרו לעיל בקשר לכיאת משיח צדקנו — אמורים הם כנוגע לגאולה באופן ד"כעטה"104, אבל אנו מאמינים ומקוירים שהגאולה תהי' באופן ד"אחישנה"104, ללא צורך בסימנים מיוחדים.

כ"ק אדמו"ר שליטי"א: כודאי תהי' הגאולה באופן ד"אחישנה" — הנני מסכים לכך במאה אחוז; ... אבל אין זה שייך לחונן המדובר לעיל, כלומר, אין לעכב את ה"קול קורא" עד שמשיח צדקנו יבוא "עם ענוי שמיא"105;

הרב אליהו שליטי"א: כודאי צריכים אנו לעשות את כל החלי בנו כדי להביא את הגאולה, כולל — הפעולה בענין הנ"ל, אלא שביחד עם זה צריכים אנו להאמין ולקוות שמשיח צדקנו יבוא באופן ד"אחישנה", גם ללא סימנים מיוחדים כר"106.

כ"ק אדמו"ר שליטי"א: כאמור — מסכים הנני לכך במאה אחוז; הלאה יסכימו הרבנים הראשיים להצעתו (כרכר ה"קול-קורא") כפי שהנני מסכים להצאת כת"ר שמשיח צדקנו יבוא באופן ד"אחישנה"107...

הרבנים הראשיים: כודאי מסכימים אנו להצעת כת"ר בענין ה"קול-קורא"!
כ"ק אדמו"ר שליטי"א: כוונתי לא רק להסכמה בלבד, כי אם כנוגע לפועל ממש — כשם שהנני מסכים שמשיח צדקנו יבוא באופן ד"אחישנה" בפועל ממש;
הרב שפירא שליטי"א: אני מקווה שמשיחתנו זו יצא משהו כנוגע למעשה בפועל.

כ"ק אדמו"ר שליטי"א: אין כוונתי ל"משהו", כי אם לענין שלם, ענין שיכולים לכרך עליו לא רק "ברכה ראשונה" (שהיא גם על "משהו"), אלא גם "ברכה אחרונה" — על דבר שיש בו שיעור דוקא¹⁰⁷.

103. סוטה לו, א. מילתא ער"פ בשלה יר, כב. במדכ"ר פי"ג, ז.

104. ישי"י, ס. כב. סנהדרין עח, א.

105. דניאל ג, יג. סנהדרין שם.

106. ראה דתרי ופליז יי"ד סק"י סוף בית המסק. ועוד.

107. המב"ם הל' ברכות פ"א ה"ב, פ"ג ה"ב, טושי"ע או"ח ר"ט ר"י, שם סו"ס קפ"ו (כנוגע לברכת המזון), ובשי"ע אדה"ע ש"ס כ"ב כותב: ודין צדקה לכות יתבאר בסיומן ר"י, אבל כמ"ס ר' חוסיפו המדפיסים: הסימנים החסרים (ר"ח"ר"א) לא נדפסו בתוך השו"ע מעולם וכל מקבשם ימצאם בתוך סדר ברכת הנוהן מהרב המחבר וצלה"ה: סדר ברכה"ג לאדה"ע רפ"ח.

(נח) רבינו שלמה בליל שמיני ספק שביעי קודש בסוכה וישב בה וגם למחר עשה כן, וכן עשה רבינו יעקב בן רבינו יצחק הלוי נוחו ערך [שכל] אחיו רבינו אליעזר ורבינו שמואל הלוי קדשו בבית (מ)[אבלו הוין לסוכה ולמחר ביום אכלו בסוכה ומעם שלהם מתלמוד ירושלמי (נח) (מספר מליל[ן] יום האחרון דהיינו יום ט[ו] ק) וכן י"ט פסיקתא משמע. ושאלתי את ר' יעקב לוי ואמר(ת) מתחילה היה אבי נהג בספק בליל שמיני לקדש בבית ואכל שם ולמחר בסוכה כדרך שעושים אחיי אבל בזמננו פועמים היה יושב בליל ספק שביעי בבית ופעמים בסוכה, והיו ולא ורפיא בידיה. ור' אלכסנדרו הייך עליו שבתחילה היה נהג לישב בבית בליל ספק שביעי ולמחר בסוכה אבל חבריו ר' שמיה ושאר רבותי[נן] אמרו לו והורו בו. וכן [רבינו] שניאור הלוי ישב בסוכה בליל ספק שביעי והולק על שאין יושביו, ומביא ראיה מפסיקתא קא).

קצ) ואמר הר"ב המורה ר' קלונימוס דצריך שיהו בלולב ששים עלים ולא פחות כנגד ברכת כהנים שיש בהם אותיות, לפי שהלולב נמי על עסק ברכה היא בא. כדאמרין קט) ד' מינין אלו מרצים על המים כברכת כהנים של ישראל: קד) ושליח צבור נוטל שתי ערבות חוץ מאותה ערבה שהיא אגודה עם הלולב והדם: קה) ועוד הורה אם יכנס אדם מאה פעמים בסוכה צריך לברך בכל פעם ופעם לישב בסוכה. ומגן [בתפילין] כדאמר מר במסכת סוכה קו) קז) וכשעושים הסוכה נועצין הקנים דרך גדילת[ן], הענפים למעלה, קח) דהכוי איירינין לגבי משכן עצי שמים עומדים [ב]דרך גדילתן עומדין, ועוד גמרינן מלולב וערבה והדם דברך גדילתן מגביהן: קט) ובספק ליל ז' יושבין בסוכה וגם למחר אוכלין בה, אבל לא מברכין. כדאמר[ינן] ט) שמיני ספק שביעי מתב יחבינין ברוכי לא מברכין, ואין מברכין בסוכה אלא ביום הושענא כשיוצאין מבית הכנסת בשחרית בשעת סעודה ולא יותר: עא) ועוד הורה נר של כלי

ולמחי דפריסית דלא שייך כאן הכנה מותר וכן עמא דבר. ולדין דחית לן תרי יומי דאגדה כיכי עבדין אמר רבבי אהרונ שמיני ספק אהרונ שנספל אסור לאוכלו כל שבעה שמתחלה שביעי אסור השיעי ספק שמיני מותר* הוקף לבעה אכל בשמיני שרי. מא"י :

ואמר כל אחד ואחד יולא בו ואוכלו לאלתר ורב אסי אמר כל אחד ואחד יולא בו ואוכלו למחר וקי"ל כרב אסי דהא ר"י קאי בוותיה. ולענין מיתב בסוכה בשמיני הלכתא מיתב יחבינין ברוכי לא מברכין* והייט הגדה

*מי' רבנן כיון דאיכא היכרא דלא מנכין בכל שבעה לא הוי כמוסיף אבל לישן בסוכה אסור ונהי דמלקות ליכא איסור איכא. מריכ"י

הוא וזי שמיני עזרת הוא לאו יום סוכה הוא ומסוה דספיקא היא תרווייהו עבדי לחומר ר' יחבינין בסוכה [ו] ולא מברכין ונהגין בה מנהג יום טוב דהוא יום שמיני עזרת ועבדין לחומר ר' אבל בלולב לא רלו לתקן שיטלוהו בלא ברכה מספק לפי שהוא מוקף לטלטלו ומיכרח מילתא שהוא נוגע בה מנהג חול [ו] אבל סוכה פעמים שסוכתו עריבה עליו ואוכל בה אפי' ביו"ט אחר ר' יוחנן ואמר זמן בשמיני של זמן ואין אומר זמן ב' של פסח וכן אומר ר' אומר זמן בשמיני של חג ואין אומר זמן ב' של פסח

34 פני משה רולב וערבה פרק רביעי סוכה קרבן העדה

שמה דתנין בפ"ק דחגיגה הבהים יולאן בתחלתו ואמרת וקרבן לצור דוחה את העבת. ורס"י להאי לקמן בפ"ק דחגיגה ומקפדה בפ"ק דר"ה: סוכה שבעה וכו' : גרסי' להא לעיל בפ"ק דברכות בהלכה ו' ער סוף הלכה : ז"ל דאם לפסול סוכתו מבעוד יום* אם רולה הוא למעוד בסוכה נס

ועל קרבן לצור הקבוע דוחה שבת והכהנים אוכלין אותו חו' : ז"ל דאם * הרולה לאכול אף בשמיני בסוכה לפחות מוקף ד' על ד' בסוכהו שיהא ניכר שאינו מוסף על התורה לשב בסוכה ששנת ימים : מצעוד יום * בשביעי דבערב י"ט הוא ואסור לספור : ז"ל לקדש בתוך ביתו וליכא היכרא שאינו מוסף ואין צריך לפתחה : קודש בבית זה * בשאר שבתות וי"ט של כל ימות הענה אם לא קודש במקום סעודה צריך לחזור ולקדש במקום סעודה א"כ כאלו בשמיני אסור לקדש במקום סעודה ולכיל בסוכה דבשנין קודש במקום סעודה ואם יקדש שנת בסוכה לילא היכרא וגם מבדק ברכה שאינה לייכה : ה"ל ר' אחא ר"ה רב הוסיף גמס רב : ערבה עליו * ענה לו לישב בסוכה : מקדש וכו' * וא"ל לפסול סוכתו : ולא פליגין : רב ושמואל : ה"ל מה דאמר רב בשלא היה דשני לאכול בבית שקדש מה דאמר שמואל שקדש בבית שקדש בבית שקדש וכו' * וה"ל מה דאמר רב שקדש בביתו ועולה ואוכל בתוך סוכתו א"ר אביי ולא פליגין מה דאמר רב נ בשלא היה בדעתו לולב בבית אחר מה דאמר שמואל כשהיה בדעתו לולב בבית אחר אמרה מנא אמיא דשמואל בר' חייה ודר' הושעיה בר"י בן לוי א"ר אמי זאת אמרת שהן נחלקין בפירושו :

הלכה ומתני' ד' ציבור המים שבעה כיצד צלוותו של חוב מהוקפת שלשת לוגין היה ממלא מן השילוח הטיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו עלה בכבש ופנה לשמאלו ושני ספלים של כסף היו שם ר' יהודה אומר של סיד היו אלא שהיו מושחרין מפני היין ומנוקבין כמין שני הוטמין דקין אחת מעובה ואחד מירק כדי שיהו כלים כבת אחת מערבי של מים ומזרחו של יין עיקר של מים בתוך של יין או של יין לתוך

בלילי י"ט האחרון לו צריך הוא לפסול סוכה מבעוד יום ולעשות בה איזה דבר הסוכה כדי שלא יכא נראה כמוסיף וישב בסוכה בשמיני עזרת : ז"ל לקדש בתוך ביתו : אפי' רולה הוא לאכול בסוכה בלילי י"ט האחרון מ"מ צריך הוא שלאמר הקידוש בתוך ביתו מפני עזרת : מהו מותר בקידוש זה יום שמיני עזרת היה ואינו שייך לסוכה: קודש בביתו וכו' : בעלמא קאי אם קודש בבית זה ונמך והלך לאכול בבית אחר צריך לקדש פעם אחת במקום שהוא אוכל שאין קידוש אלא במקום סעודה : בשב רב ובברכות גרים כאלו ר' הושע"י ומשמים דרב הוא דקאמר וכדשנח מתלקת דגריסין לה לתרווייהו : מו שבתתו עריבה עליו * ורולה לאכול גם בלילה בחוכה מקדש וכו' פליגי ר' אבין ור' מנא בפירושו דמלתוייהו דרב ושמואל דרי' אבין קאמר דלא פליגין רב ושמואל בעריבה דמה דקאמר רב וכו' שסוכתו צריכה עליו מקדש בתוך ביתו ועולה וחולב בתוך סוכתו אלא דיכול לקדש בבית זה ולאכול בבית אחר מותר בשלא היה מעשה לאכול בבית אחר בלתי שבעה שקדש לא היה בדעתו לאכול בבית זה שקדש וזהו בית אחר נקרא שאינו בבית שהוא אוכל אחר כך אלא שהיה מתחלה בדעתו על אותו בית עליו שהוא אוכל אפי' ר' אבין והלך קאמר דיכול לכתולה לקדש בתוך ביתו על מנת לאכול בסוכה שאין כאן שינוי דעת משנה הקידוש לשבת הסעודה : ומה דאמר שמואל אם

Pp. 163–74. In his treatment of *sukkah* on *Shemini Azeret*, our author has omitted the characteristically original position of R. Judah ben Kalonymus in his *Yihusei Tannaim ve-Amoraim* (ed. Y. L. Maimon), pp. 329–330. It deserves wider currency, as it is the most cogent argument ever made for eating indoors on *Shemini Azeret*.

יחסי תנאים ואמוראים

לסוגיתנו¹⁷ איכא דאמרי ברוכי כ"ע לא פליגי דלא מברכי כי פליגי למיתב. מ"ד שביעי לסוכה מיתב יתבינן ומ"ד שמיני לזה ולזה מיתב נמי לא יתבינן אמר רב יוסף נקוט דר' יוחנן לידך. דהא מרא דשמעתא מנו רב יהוד' בריה דרב שמואל בר שילת ורב יהוד' בריה דרב שמואל בר שילת¹⁸ שמיני ספק שביעי לבר מסוכה הוה יתיב. והנה יש שנוהגין כלישנא בתרא משום דקבלה היא דרוב איכא דאמרי שבתלמוד הוא עיקר¹⁹. והנהגין אומרינן כי מה שכת' בספרים היל' יתובי יתבינן ברוכי לא מברכינן אינו מסדר הגמרא אלא מלשון הלכות גדולות ומר רב יהוד' כתב²⁰ לדילן דאית לן לספיקא דשמיני איכא לספוקי בשביעי דבעי למיכל סעודתיה בסוכה דקיימא לן הילכת' יתובי יתבינן ברוכי לא מברכינן והוה ליה יומא טבא כן כתב. ולא כתב אלא דקיימא לן ומשמ' אע"פ שאין בפ' בספרי' וסומכין על איכא דאמרי חדא דמרה דשמעתא לא עביד כשמעתיה ונראה משום דקיימא לן כל היכי דפליגי רב ור' יוחנן הל' כר' יוחנן הוא דאיצט' רב יוסף למימר נקוט דר' יוחנן בידך דפשיט' דהל' כר' יוחנן אלא משום דרב חנא בר ביזנא וכל גדולי הדור יתובי יתבו ברוכי לא בריכו והא פלוגתא על לישנא בתרא. אפילו הכי סבר רב יוסף כיון דמרה דשמעתא גופיה הדר ביה וחזן לסוכה יתיב ש"מ דסבירא ליה הל' כר' יוחנן וכלישנא בתרא. אי נמי סבירא ליה דהדר ביה רב לגבי ר' יוחנן. דה"ג בפ"א דתעניות²¹ בגמרא דאין שואלין את הגשמים. דתנן ר' יהוד' אומר העובר לפני התיבה ב"ט האחרון של חג האחרון מזכיר והראשון אינו מזכיר ב"ט הראשון של פסח הראשון מזכיר והאחרון אינו מזכיר. ובגמרא²² ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר רב מתחיל במוספין ופוסק מנחה ערבית ושחרית וחזור ומתחיל במוספין אמר להו שמואל פוקו אמרו ליה לאבא וכי מאחר שעשיתו קודש תעשנו חול וכו', עד רבה²³ אמר כיון שהתחיל שוב אינו פוסק. וכן אמר רב ששת ואף רב הדר ביה. דאמר רב חננאל אמר רב מונה כ"א יום כדרך שמונה מר"ה ועד יום הכיפורים ומתחיל וכיון שהתחיל אינו פוסק. אלמא רב קבלה לאתקפתא דשמואל מכיון שעשינוהו קידש בתפילה שוב אין לנו לנהוג בו הפסקה דמחזי כאילו יום שמיני חולו של מועד אלא כיון שהתחיל בקדושה ויצא מכלל חול של שביעי שוב אינו פוסק והיאך יתכן לנהוג חובה של סוכה ביום שמיני משום ספק שביעי והוא מזכיר גשמים ועוד שצריך לברך בקידוש היום את יום שמיני חג העצרת הזה ואם באנו לחייבו בסוכה הרי מתכוין לשיבת מצות סוכה והישן בשמיני בסוכה נהי דאינו לוקה מ"מ תוספת מצוה נראת ואין לעשות חובה במקום שסותר' זה את זה כגון הכא דמברך איום שמיני ומזכיר גבורות גשמים והוא ישב בסוכה היל' נראה דמשום הכי הדר ביה רב אף משיבת סוכה כי היכי דהדר מהזכרה ולישנא קמא ליתא ואע"ג דרב חנא וכל גדולי הדור עשו כן לא סמכינן עלויה ורב אסי דהוי מבדיל מיומא טבא לחבריה כדאיתא בריש גמרא דמס' ביצה²⁴ אע"ג דלענין ביצה אויל לחומרא דאמר נולדה בזה אסורה בזה דאפילו בשני ימים של גליות ספקי מספקא ליה ואויל לחומרא נ"ל דסבירא ליה דאין לישב בסוכה דשיבת סוכה קולא הוא ומראה בחובת ישיבתו בה כאילו הוא שביעי. ומה שהיה מבדיל מיומא טבא לחבריה כיון דמקדש נמי לא חייש דדבר דמשום מנהג עבדינן תרי יומי וליכא למיחש אבל יום שמיני עצרת שהוא מן התורה אין לנו לנהוג בו חומרא דאתי לידי קולא. ומיהו טעמו של הושבים י"ל כיון דתקינן שני ימים של גליות ושני ימים אנו נוהגין שמיני עצרת אם לא ישב בסוכה נמצא שעשינו הודאי ואין כאן ספק תשיעי משום שמיני מכיון שסוכה כל שבעה דאורייתא יאמרו כשם שאין ספק בסוכה כך אין ספק בשמיני ואתי לזולתי ב"ט שני ומשום תוספת מצוה ליכא דכיון דקא מברכי' שהיינו ויום שמיני חג הוכחה גדולה היא שאין חובה זו חובה גמורה וכוונת תוספת אלא משום דלא ליתי לזולתי דהא עבדינן נמי הכירא בהזכרת גשמים. ורב חנא בר ביזנא היה דיק בפומבדיתא כדאיתא בנערה שנתפתחה²⁵ דון רב חנא בר ביזנא ממטלטלי ואהדר רב נחמן לעובדא ובפ"א דבבא קמא²⁶ דאגבי מן העבדים בפומבדיתא ואהדריה נמי מההיא.

שרוא וסיומא הוא בהאי יומא והא לחמך ע"כ ומטעם זה לנו אומרים בשמיני חג עזרת מזמור
השמיני ה' כי גמר חסיד שכלו מדבר בענין מדברי ל"ה וסדילטורין כאומר יכרה ה' כל שפתי
חלקות וגו' אשר אמרו ללבונו נגזיר וגו'. ומפני שהסוכה מורה בענין סבורה מאויביו שכל להכלל
במזל עז ומגדל וכמו שכתבנו בפ' הקודם שאנו נלולים מהמזיקים והמקטרגים ושעבוד גלות
בהיותנו ברחים וכסים ממוקמות ממשלתם ובאים לחסות ולהחלון חסם לל סוכה שלומנו ועיר
ממלכתו ית' וית'. לכן בשמיני חג עזרת שהיא רמז לעתיד שיספך אל העמים שפה
ברורה לקרוא כלם בשם ה' והוא לבדו יהיה למלך על כל הארץ ומלכותו בכל משלה כי הוא
לבדו יהיה מלך על כל הארץ ולא יהיה בשום מקום לא שטן ולא מזיק ולא פגע רע כי ביום
הוא יהיה ה' א' ושמו א'. ולכן נרין האדם בשמיני חג עזרת ללאת מהסוכה ושלא לקדש בה
והמקדש בסוכה נראה כממעט מלכותו וממשלתו יתברך חס ושלוה. וסיומא מהסוכה לגמרי
ואינו אוכל בה כלל ביום שמיני חג עזרת שהוא עתה יום אחרון של חג נחשב לו כמקדש שמו
צדיקים כי על העתיד שעליו בא לרמז היום הזה נאמר והתגדלתי והתקדשתי וטרעטי לעיני
גוים רבים וידעו כי אני ה' אמן יהיה במהרה בימינו :

ת"י פ"א
ב"ר ק"א

ה. לדידן שעושין יו"ט ב' ימים ואם כן שמע"צ הוא ה' ז' ולכן צריכין
לישב בסוכה וגם יישן בסוכה כל הלילה וכל היום דלא כמו שנוהגין
לאכול רק חצי סעודה אלא אין שום חילוק בין שמיני לז' ימים אלא
דבז' הימים הוא מדאורייתא ובה' הוא מדרכבן ואע"ג דבשאר מצות
דרכבן מברכין ג"כ מ"מ בח' לא מברכין לישב בסוכה דהוי תרתי דסתרי
שאומר בקידוש ובתפלה את יום שמע"צ וא"כ איך יברך לישב בסוכה
ואין לאכול עד הלילה ומ"מ אפילו אוכל בסוכה לאחר שהתפלל ערבית
אעפ"י שעדיין הוא יום לא יברך לישב בסוכה והעולם מקילין ואינם
אוכלין כל היום בסוכה רק מקצת סעודה בשחרית ובליל שמיני אף
מקצת מדקדקים במצות אינם ישנים כלל אבל רבינו הגאון החסיד מהו'
אליהו החמיר מאד שצריך לישן בלילה וגם לאכול כל היום בסוכה
כפשטא דלישנא דגמרא מיכל אכלי ואמרו עוד אלא מעתה הישן בשמיני
ילקה פרש"י ואנן מיתב יתבינן אלמא דצריך לישן ג"כ בסוכה ופעם
אחד היה קור גדול בליל ח' ואמר אעפ"י שבשאר הימים היה פטור
מן הסוכה מ"מ להראות הלכה לתלמידים צוה שילבישו אצמם בסוכה
וילינו בסוכה ובקידוש הלילה מברכין שהחיינו דשמיני רגל בפני עצמו.
ו. בשמיני סמוך לחשיכה אם א"א לו או שיהיה לו טרחא הרבה לפנות

ג ומטעם זה נהגו לצאת מיד מהסוכה אחר סעודת
שחרית [נס] ויש שבגילה אין יושבין וביום יושבין
[נס] ואין זה מנהג [טור] ויש שעושין קידוש ומועמין
בסוכה והולכין לבית לאכול והנה על כל ארה
הדברים כבר צווחו כמה גדולים דאין לעשות כן דכיון
דבגמ' נפסקה ההלכה שיושבין בשמ"ע בסוכה א"כ
צריכין לישב כל הלילה וכל היום וגם צריכין לישן
בסוכה ובלי שום הברל מכל החג :
ד האמנם לענ"ד יש טעם בעיקר במנהגן של ישראל
וכל הדברים אמת רק שצריך ביאור דהנה אמת
שבגמ' נפסקה ההלכה דמיתב יתבינן אבל רבותינו
בעלי התוס' כתבו שם וז"ל מיתב יתבינן בליל לא
רצו לתקן שיטלו הליל מפני הספק דפי שהוא יו"ט
ומיקצה למטול ומינכרא למיתיה שנוהג בו מנהג
חול אבל סוכה פעמים שסוכתו עריבה עליו אוכל בה
אפילו ביו"ט עכ"ל וכ"כ המיר וז"ל ולא שייך בישיבתו
בה לומר היאך נעשנו חול שכך דרך לפעמים לישב
בצל סוכה אפילו שלא בשם מצות סוכה עכ"ל הרי
מפורש דעיקר ההיתר הוא מפני שאינו ניכר שיושב
בה לשם מצוה אבל אם היה ניכר שעושה רק לשם
מצוה לא היה נכון לישב בה :

ע"כ ה"א, א"א, ס' תוס'

ב בח"ל אוכלים בשמ"ע בסוכה בלילה וביום מפני
שהוא ספק שביעי ואין מברכין על ישיבתה
ומקדשין ואומרים זמן שהוא רגל בפ"ע והנה כך
איפסיקא הלכתא בגמ' ומ"ז. דבשמיני מיתב יתבינן
ברוכי לא מברכין ומ"מ ראינו בזה בפוסקים מנהגים
שונים המרדכי בשם הראב"ה כתב דאסיר לישן
בשמיני בסוכה משום בר תיסף דבשלמא באבילה יש
היכר מה שאינו מברך אבל בשינה ליכא היכר ומ"מ
ואע"ג דבל תוסף גמיר ליכא כמ"ש בס' תרס"ו דבל
תוסף ש"א בומנו בעי כוונה מ"מ מיחויו ככל תוסף
ועוד שהרי באמת יושב לשם מצוה מפני הכפך ומ"מ
היכר צריך כיון דאנן בקיאין בקביעת החדש ויתבאר
זה בסעף ה' בס"ד :

דמי שישי בסוכה כל ימי החג לא יישן בשמ"ע ומי שאינו ישן בסוכה דהשתא לא הוי זה היכר בהכרח לעשות איזה היכר אחר והיינו או שלא לאכול בלילה או לאכול מקצת סעודה ביום חוץ לסוכה אך שני הדרכים האלה פגומים הם לכך ההיכר הטוב הוא לצאת מיד לאחר הסעודה של שחרית מן הסוכה להראות שאין אני עושים זה לשם מצוה ובוה כל דברי המנהגים קיימים ונלפ"ו :

ן ואין לאכול בשמ"ע סעודת הערב עד הלילה דאם יאכלנה קודם הלילה ולאחר תפלה ערבית ואינו יכול לברך לישב בסוכה מפני שקבל ערוי יו"ט של שמ"ע והרי עדיין יום הוא ומ"מ אם אירע כן לא יברך לישב בסוכה ונ"א סק"ג ויש מי שאומר דגם לכתחלה יכול לעשות כן ופ"ו ואין המנהג כן דבלא"ה בכל יו"ט אין לנו אוכלין קודם הלילה :

ה ולפ"ו א"ש הכל דוודאי כמדינות החמים כמו כבבל ובמדינות המערביות והדרומיות דבסוכות האויר ממוזג וטוב וודאי רחויבים לאכול ולישן בשמ"ע כמו בכל החג אבל במדינות הצפוניות כשלנו דע"פ הרוב הזמן הוא קר אך אם אנו נפטור עצמינו בכל חג הסוכות מטעם קרירות בטלה מאתנו מצות סוכה ועב"כ אנו צריכים לישב ולישן בכל חג הסוכות ובאמת משינה רובם פוטרם עצמם מטעם זה כמ"ש בס' הרל"ט מיהו בשמ"ע שציו חכמים עלינו לישב בה ובאופן שלא יהא ניכר שהיא לשם מצוה וזהו דבר שא"א כמעט במדינות שלנו ולכן חלילה לנו לבטל תקנת חכמים אבל מ"מ בהכרח לעשות איזה היכר שהיא שלא לשם מצוה והיינו

a forgery and should not be used for historical purposes. I should, perhaps, add that Zimmer's citations of Auerbach's *Eshkol* are never crucial to his argument. Their elimination in no way alters the portrait he has drawn.

And now to the larger conclusions:

I would take exception to Zimmer's occasional penchant for explaining an inexplicable development by attributing it to "Palestinian influence." For example, I do not see the evidence for the Palestinian origins of swaying, shaking bodily gestures in prayer (pp. 211–212). A reference or two (pp. 100–101) to the literature of the *yordei merkavah*, the Palestinian visionaries of ecstatic ascent, seems an inadequate support. Ecstatic visionaries may well have trembled in prayer, but have we any evidence whatsoever, from the *midrashim* or the *Talmud Yerushalmi*, that ordinary Palestinian Jews swayed and "shokld" in their prayers? (Truth to tell, we cannot even find the putative reference in the *hekhalot* literature [ibid., n. 164].) There is, indeed, a Palestinian substratum to many Ashkenazic practices. This was pointed out in the earliest days of *Wissenschaft des Judentums*, and has been emphasized, perhaps overemphasized, in recent years. However, unless a Palestinian origin can be shown, adducing it without proof is, to my mind, to proffer a panacea rather than a solution. In fairness one should add that on the several occasions that Zimmer does tender this solution, he cautiously tags it with a "perhaps."

Zimmer attributes to the colder climes of Poland the desuetude, in many Hasidic circles, of sitting in the *sukkah* on Shemini Azeret. If climate were a sufficient explanation, there should have been a disappearance of sitting in the *sukkah* on Sukkot itself. Climate, then, is a necessary but scarcely sufficient condition for this deviation from the norm. I would suggest that *sukkah*-sitting on Shemini Azeret was established on an original fault line, and its observance ultimately cracked under the joint pressure of colder climate and the change in religious calendar that occurred in eastern Europe as the Safedian kabbalah made ever greater inroads, especially among Hasidim. Allow me to explain. The Talmud (*Shabbat* 23a), when discussing the second day of *yom tov* (*yom tov sheni shel galuyyot*), states that, strictly speaking, one should not recite a blessing on the commandments performed that day, as, for example, the second night of the *seder*. However, were the rabbis to have instituted the second *seder*, for example, without the appropriate blessings over matzah and *maror*, people would not take the second-day ceremonies seriously (*de-lo 'le-zilzulei bah*). They made one exception to this policy, *sukkah* on Shemini Azeret—where they instituted sitting without the blessing, and, in the fullness of time, the exception proved the wisdom of the rule. It did

not have to happen, and in most lands, indeed, it did not happen. In Poland, however, the frequently, bitter autumn cold made *sukkah*-sitting a genuine burden. Jews had sacrificed much for their religion, and no one dreamed that severe chills suspended the demands of religion, and Jews dutifully sat in *sukkot* throughout the Sukkot holiday. Shemini Azeret, however, was a different matter. *Sukkah*-eating on that day was clearly a second-class commandment. Evidence—it did not even merit a blessing, unlike all other second-day *misvot*. And by the 1640s, the laxity in *sukkah*-sitting on Shemini Azeret was widespread in Poland, as the remarks of the super-commentators on the *Tur* and the *Shulhan Arukh* clearly indicate (pp. 168–169).

Common though it was, it was not yet characteristic of any group. In the course of the next century, the growing influence of Safedic kabbalah transformed Hoshanah Rabbah into a day equal to—indeed, greater in its momentous irreversibility than—Yom Kippur. On this day, the final and irrevocable judgment on every individual was rendered. The tension of Judgment Day stretched now, not from the first of Ellul (when *selihot* began) to Yom Kippur, but some fifty-two days—all the way to Hoshanah Rabbah. Just as *moš'ei* Yom Kippur in Temple times became an occasion of celebration, as the accumulated tensions of that awesome day found release, so *moš'ei* Hoshanah Rabbah, the night of Shemini Azeret, became an eve of Hasidic celebration. *Haqqafot* were shifted from Simhat Torah, and the festivities of Shemini Azeret far exceeded those of its sister holiday. Such celebrations could scarcely be held outside in the cold October nights, and the festive eating and drinking could take place in the *sukkah* only with difficulty. And so *sukkah*-eating on Shemini Azeret fell into desuetude among large bodies of Hasidim. The northern climate, indeed, played a role in this disuse, but without the original fault line of "no-*berakhah*" and the shift in date of the religious climax of the year, the sharp autumn cold, by itself, I would suggest, would have been insufficient to effect any large-scale change.

Zimmer draws upon Ta-Shema's important article on the presence of numerous pupils of R. Judah he-Hasid in Slavik countries. Ta-Shema conjectured that R. Judah he-Hasid moved from Speyer to Regensburg because of the opposition that he encountered in the old Rhineland city to his radical program and sought out the "frontier" zone as being more receptive to his innovative ideas. Similarly, pupils of his settled in the East precisely because in the new settlements there was a greater chance of instituting Hasidic doctrines. Adopting this line of thought, Zimmer sees in German Pietism a major force in shaping the rite of Ostreich and Poland. It is an

בענין הנחת תפילין בחול המועד

יעקב יוסף שכטר

ק"ק בית אברהם

הושענא רבה תשס"ט

יעקב כ"ץ, "תפילין של חול המועד – חילוקי-דעות ומחלוקות ציבוריות בהשפעת הקבלה," הלכה וקבלה (ירושלים, תשמ"ד), עמ' 102-24

תשובות אלו מצאתי מדודי הרב המובהק כה"ר יצחק קארו זלה"ה והעתקתי

תשובות אלו מצאתי מדודי הרב המובהק כה"ר יצחק קארו זלה"ה והעתקתי
פה אצל תשובותי

שאלה

יבמה שתפסה כל נכסי בעלה ואומרת שאינה רוצה להוציא הנכסים מידה עד שיחלוץ היבם ואז תעשה חשבון עמו ממה שהיא צריכה לגבות מהנכסים ההם בעד כתובתה עם התוספת והיבם אומר שאינו רוצה לחלוץ אלא ליבם ותובע מכ"ד שיוציאו הנכסים מידה עד שיתברר הדין מה דינו אם יוציאו כ"ד הנכסים מיד האשה אם לאו ואת"ל שיוציאו מידה אם ישימו אותם ביד שלישי עד שיחברר הדין או אם יתנו הנכסים ביד היורשים:

תשובה זה הדין תלוי בדין איסור והיתר והוא אם מצות יבום קודמת למצות חליצה או אם מצות חליצה קודמת למצות יבום שאם מצות יבום קודמת יוציאו הנכסים מידה אחר שלא הגיע זמן גביית כתובתה ותוספת עד שתחלוץ שדבר פשוט הוא בעל חוב שלא הגיע זמנו לגבות ותפס מנכסי הלוה יוציאו מידו שכל עוד שלא הגיע זמנו לגבות אינו חייב לו כלום וכ"ש אשת איש שתפסה כתובה והתוספת קודם שתתאלמ' או תתגרש שיוציאו מידה לפי שלא הגיע זמנה לגבות ואולי לעול' לא יגיע שאולי תמות בחיי בעלה וכן היבמה שתפסה בחיי היבם ואם כן נאמר דאליבא דמאן דאמר שמצות יבום קודם יוציאו הנכסים מידה וגם יתנום ביד היורשים ואם כן צריך שנדע אם הלכה כמא' דאמר מצות יבום קודם למצות חליצה או מצות חליצה קודמת למצות יבום ולפי דעתי דהלכה כמא' דאמר מצות יבום קודמת בראיות רבות הראיה הראשונה למצות יבום קודמת למצות חליצה היא שאחר שהיא מחלוקת בין התנאים והאמוראים והפוסקים אם מצות יבום קודם למצות חליצה ולא איפסיקא הלכתא כאחד מהם וראינו חכמי הקבלה שסברתם שמצות יבום קודם למצות חליצה אי"כ ראוי לפסוק הלכה כהם והשכל גוזר כן שאם חכמי הקבלה פסקו הלכה הפך פסק התלמוד יפסוק הדין כתלמוד ערוך שבידנו אבל אחר שלא נפסקה הלכה בתלמוד וגם כל הפוסקים לא פסקו הלכה כמי אלא איש לדרך פנו ויש הכרעה בקבלה כאח' מהם ההכרעה היא לחכמי הקבלה וכן מקובלני מרבתי וראיה שהרי בחול המועד יש מחלו' אם נניח תפילין אם לא ולא איפסיקא הלכה כמי ואחר שמצאו חכמי ספרד מאמר במדרש הזוהר שמצות תפילין אינה נוהגת בח"ה ושאסור להניחם לא הניחום עוד בח"ה ועוד שבכל ספרד נוהגים ככל הדינים וככל ענייני איסור והיתר כסברת הרא"ש והוא היה מניחם ומברך עליהם ומשעה שמצאו המאמר ההוא לא הניחום עוד כל החכמים וכל הקהלות אין גם אחד וכ"ש בדבר דלא איפסיקא הלכתא אלא זה אומר בכה וזה אומר בכה שנכריע כחכמי הקבלה וראיה שחכמי הקבלה סברת' שמצו' יבום קודם למצות חליצה שכתבו שמצות היבום תועלת גדולה לנפש המת כי תגדל הנאת הנפש כשהיא מתגלגלת כמי שהוא קרובה למשפחה יותר לפי שיש לו שייכות גדול עמו וטעם החליצה כי כשאין היבם רוצה ליבם נחשב לו לאכזריו' שהרי אינו רוצה לתועלת נפש אחיו והראוי בזה שתחלוץ לו היבמה נעלו מעל רגלו לסימן ורמז שהוא מסתלק ונשמט מן האחזה וזהו לשון וחלצה נעלו מלשון חלץ מהם ולשון נעלו לשון שהו' נעל דלת בפני נפש אחיו המת ואמר מעל רגלו לפי

קרבן העדה ואלו מגלחין פרק שלישי מועד קטן פני משה יא 21

סדרה הש"ס

דעובדא דחיל הוא : אם אומר אהה כן . להזהר אף בשביל הסופר איך נמנף מחד זה האומנות במועד ולומר אף בשביל העדים או כיוצא בזה אלא הא דקתני בשביל לון ואם אינו מאמני דמשהו נמי שהיה לך לך ולירוק המועד והיה קתני לו שאין לו מה יאכל הי"ך אם אינו מאמני למלו' שעברה וכו' כדפרישתי במתני' האה לעני ר' אבהו : שהיה סופר כדלמרו' בש"ק דמנייה ושליה לגבי ר' אבהו בר נתן לשאלו אם מחד לו לתיקוב במועד ואיל' כב ליה תפילין וייל כחוב לך דלעלמו מחד ואיל' רב לר' הגמל איני כחוב ליה דף לאחר מחד : מתני' פליגי על רב : דהא קתני טוחב וכו' לעלמו כמנהג אבל לאחר לך : פתך לה רב : דמתני' מתייב בטהוב להניח עד אחר מועד ולתיקוב לאחר דבזה אכרו לאחר : פתך לה בשו"ב : הניח להניח אחר האועד ולתיקוב דבזה אכרו אבל לטרך המועד מחד בין לעלמו ובין לאחר כלעלמו גבי תפילין :

והיינו כדפרישתי במתני' : איל ר' יוסי : א"כ שאם אין ללבו לטוב מחד לעשות מלאכה אהה מתיר כל המלאכה בחול המועד שרוב אומנים עושים כדי פרנסים : למלוה שעברה : שכבר הלוח לו ואם לא יתיב יספד וה"ל דבר האבד דמי' : או שאין לו מה יאכל . ללוה היה שרוב ללוה עשה : חד בר נש : אהם א' נאבדו לו תפילין במועד אהה לגבי ר"ה שהיה סופר שכחבו לו תפילין : הב ליה . ליה שאבדו לו תפילין הן תפילין שלך כמלא אלא יא לעלמו תפילין ויחוב אהם תפילין לעלמו וזה הצרמה : איוול הכיב ליה : בלא הצרמה דמועד לתיב אהי לחבירו : פתך לה : מתני' בטהוב להניח לאחר המועד אבל להניח במועד אפילו לאחר שרי' : טוח ואפילו בש"ק . דהא כדרך שגובה בחול ואפ"ה שרי' : נקום להניח לאחר המועד : או דיקא לעלמו שרי' ואחר לאחריס אבל לטרך המועד אפילו לאחרים שרי' :

הלכה המתני' הקובר את מתו שלשה ימים קודם הרגל . ונהג אבוליו' ג' ימים בטובה ממנו גזירה שבעה . וגזירה שבעה היא שאסור ברחילת חמין כל שבעה ואפ"ה תקלה נופו ובטוח כל גופו ואסור בכבוס בגדיו ובסיכה ובשילוח הסנדל ובחשימות המטה ובשטיית מלאכה ובשאלת שלם

או שאין לו מה יאכל לילבו אמר לו ר' יוסי אם אומר את כן נמצאתה מתיר את האומנות במועד אלא אם אינו מאמני למלוה שעברה או שאין לו מה יאכל למלוה הבאה (א) חד בר נש אובד תפיליו במועדא אהה לגבי ר' חננאל ושליה לגבי ר' אבהו בר נתן א"ל הב לוי תפילך וייל בתוב לך א"ל רב א יודיל כתיב ליה מתניחא פליגי על רב כותב הוא אדם תפילין ומזוה לעצמו הא לאדר לא פתך לה בכותב להניח וטווח על יריבו תבלת לציצתו *רב יהודה בשם שמואל ר' אבהו בשם ר' יוסי טווח ואפילו בש"ק רב אמר טווח בש"ק בין לו בין לאחר מתניחא פליגי על רב וטווח על יריבו תבלת לציצתו הא לאחר לא פתך לה בשו"ב להניח :

הלכה המתני' הקובר את מתו שלשה ימים קודם הרגל . ונהג אבוליו' ג' ימים בטובה ממנו גזירה שבעה אבל לא גזירה לו וטווח לאחר הרגל לו יום עם ג' ימים שכבר עברו קודם הרגל : שמה ימים קודם הרגל . האיל ונכנס או מימי

מ"ק ט"ו

- קצב **והלכתא (א) אסור להניח תפילין בשבתות ובימים טובים דכתיב ושבת את חקקה חזאת למעודה תרי' ואסור להניח תפילין בחולו של מועד.**
- קצב **לנאון י'. חשקה באב דנלח קחיקא וזה נתייב בתפילין וכן סנהג בשתי ישיבות ובחול הסופד אין פניחין כשבת ויום טוב.**
- קצב **פר רב ששנא נאון זיל יי'.**
- קצב **חשקה באב נופו פתך להניח תפילין דהא כבר אמרינן אבל מחד**

ר"ה
ה'תקפ"א
ס' ז' ר"ח

בית הכירה
 שהוא עומד לקרות בו במעמד כל ישראל (א) ולהעתיק ולהגיה ממנו ספר תורה למלך (ב) ר' יהודה מתיר לכתוב לעצמו ספרים (ג) תפילין ומזוהות. ויש מי שמוכיח (ד) מכאן שמניחין תפילין בחולו של מועד ואינו קרוי אות ביום טוב, שאם לא כן איך הותרה עשייתן במועד. וכן שמענו שנוהגין בצרפת. אבל בספרד נהגו שלא להניחין (ה) , הואיל ורוב המלאכות נאסרו בו, וכן שיש בהם קרבן יום טוב. ר"ז קרבן מוסף, הרי הוא אות, ולא הותרה עשייתו במשנה זו אלא כדי להניחין לאחר המועד (ו) , וכגון שנודמן לו עכשו מי שמלמדו ולא יודמן לו אחר הרגל, ומכל מקום יראה שאף לשטה זו מכל מקום אין איסור בהנחתם (ז) , שהרי חולו של מועד אין בו איסור הוצאה ומשוואה (ח) וס'ט"ז (י) , אלא שלדעתם אין מברכין בהנחתם. וכן שמענו על קצת רבני צרפת מן המובהקים שבאחרונייהם שנוהגין להניחם בלא ברכה (י) , וכן הדברים נראין. וכן כתבו גדולי המפרשים בתשובת שאלה, ושם כתבו שביום טוב אחרון של ימים אחרונים אין ראוי להניחם כלל (יא) אבל בפורים מניחין אותם. ובתשעה באב כתבו בה מי שערב לו לעשות כן יעשה, אבל אני לא הנחתים מעולם.

ר"ה
ס' ז'
מ' ז' ר"ח

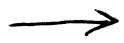
תרצ) ולענין הנחת תפילין בחולו של מועד ששאלת מה דעתי אני סובר שאין פניחין שגם הם אות שהרי חולו של מועד אסור בכל מלאכה שאינה מלאכה האבד ומלאכה דאורייתא היא במועד דכולהו תנאי מייתו לה מקרא בחגיגה (פ"ב דף י"ח) וכן מוכיח גם כן בשילחי שמעתא דטרק קמא דעבודה זרה (דף כ"א ב') וכן דעת רבותינו בעלי התוספות וכן דעת הראב"ד ד"ל אף על פי שהתירו לכתוב אותם לעצמו בחולו של מועד וכן אנו נוהגין.

מ' ז' ר"ח
ס' ז'

על ידו יתקן עד שהקט המעט כי יקט המעט עד שיהיה כגון
 מן הדין והכ"א עד זמן שיהיה יומדים חכמים שאם חללן ליכנס לבית
 הכסא ויפקעה חמה שוב אין מניחין. חניא ושמרת את המקדש הוא
 למעשה יומים יומים ולא כל יומים פקע
 הגלילי ר"ע אומר לא נאמר חוקה
 זאת אלא לענין פסח בלמד דקא סבר
 לילה זמן תפילין אבל שבתות וי"ט לאו
 זמן תפילין ויפקע ליה מוסיף לזאת
 על דך ילאו שבתות וי"ט שהן עממן
 אית. וכוון דחניא דנחאי דבריהא
 קמייחא בלבו ק"ל לילה לאו זמן
 תפילין הכי ק"ל דאין הלכה כר"ע מחבירי (נ"ט) מחותם פ"ד הלכות
 פ"ט ד"ט ע"ה (ה) מימי פלוגתייהו בהנחה לכתולה דל"י עקיב' מניחין
 לכתולה ולהך רבנן אין מניחין לכתולה כדמתיב בברייתא ומוזזים חכמים
 שאם חללן וכו' כלומר אפילו לא חללן אלא ליכנס לבית הכסא שהוא
 חולץ ע"מ לחזור ולהניח כיון שפקעה חמה א"כ שוב אין מניחין ח"ש
 רבני זמן הנחת תפילין כלומר זמן הנחתן כחלה ביום ולא בלילה.

ומייתי דבשני לכתולה יומים עינים מוסיף לזאת דהיא קרא
 דר' עקיבא משום דלע"ג דפסקין דלא כיומיה היו דוקא במאי דלומר
 לילה זמן תפילין הוא משום דכל הך רבנן פליגי ביה אבל בשבתות
 וי"ט כ"ע מודו ליה לענין דהיא אלא
 דר"י הגלילי מייתי לה מחד קרא
 ור"ע מייתי לה מחד קרא והל"י
 כר"ע מחבירי (פרוה"ק מ"ו מחותם פ"ד).
 יתחלקו הפוסקים בחולו של מועד שיש
 מהם אומרים דכלל ימים טובים
 הם ואין מניחין בהם תפילין וי"א
 שמניחין וכן י"א ר"א מדינאי רבני
 סתם כפי (י"ז) [ז] משכחת י"ט (ה"ט)
 כותב אדם תפילין לעצמו. ומנהג

העולם היה להניחן עד שבימי רבנן בתראי נספדו מלאו כספר
 הוזהר לשור השורים (נ"ט) ליה שמין הו"י ב"י (נ"א) שמי שנתן תפילין
 בחול המועד כמי שקולן בנטיעות ומנעו מלהניח' עוד בחול המועד:
 * כפי"י פ"י תקנה ונכס"מ הל' י"ט (נכס"מ) הוסיף מנ"י"י כי מן שרבו סוד
 שם שאין מניחין. ויחזק שאין חז"י מן מנ"ש שם. ועי' באחרונים שם"י המפסיק
 עליו וס"י.

פרק ראשון

א ששת ימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה שהן ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות וביום חג השבועות ובאחד לחדש השביעי הן הנקראין ימים טובים. ושבתות כולן שוה שהן אסורין בכל מלאכת עבודה חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש וגו' :

רמ"א
 ה' ע"ה י"א י"ג

ה' י"ג י"ד י"ה י"ו י"ז י"ח י"ט
 כ"א כ"ב כ"ג כ"ד כ"ה כ"ו כ"ז כ"ח כ"ט

סימן ט

ב"ה וירצבורג הקט"ח ה"פ"ק .

בפולגתא שבין הפוסקים אם מניחין תפילין בחוה"ב :

תשובה

ידוע שבש"ע (סי' ל"ה) אוסר להניח אבל הרמ"א
 ע"פ הרא"ש כתב שחוס"מ חייב בתפילין וכ"כ החו"ס
 מנחות (דף ל"ו) וסגרות הגר"י ספ"ק דבינה . ולכאורה י"ג
 להביא ראיה דגם שיטת רש"י כן דבסוכה (דף מ"ו) ד"ה היו
 לכתוב מלות הרבה כ' רש"י ליכנס בסוכה ולהניח תפילין . וזה
 ע"כ בחוס"מ א"י . אבל בחוה"ב כדמתיב שאין זה ראיה ד"ל
 דרש"י נקט כן למשל חי ס"ל חנה דברייתא כמ"ד שבת וי"ט
 זמן תפילין הוא . או ש"ל דשני חלוקות הן ברש"י נקט למשל
 מלות שרגילין לבוא יחד כגון ליטול לולב ולישב בסוכה או
 להניח תפילין ולהשתטף בלילה . אמנם יחד יש להביא קצת
 ראיה דמניחין תפילין בחוס"מ ע"פ מה דאמרינן בשבת (דף ל"ה)
 ע"כ) ר"י הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ובסוכה (דף ל"ג
 ע"כ) אמרינן דבע"כ שנתוך החג היה במקדש ארבעים ושמה
 חקיעות ובתוכם הו' להטיל את העם ממלכה וליינו ע"כ
 בחוס"מ דכ"ט לא שייך לומר כן . והשתא ממנ"פ שיהי להביא
 ראיה מסתם מחתינן שם שבתות"מ מניחין תפילין . דאי אמרת
 שאין מניחין ח"כ לר' צבי חזקיה ח"ה כיון דקא מ"א
 חקיעות ולמה לא אמרינן שם בגמ' לימא מחני' דלא כר' כמו
 דאמרינן שם לימא מחני' דלא כר' אלא ע"כ מוכח לכאורה
 דמניחין תפילין בחוס"מ : ואין להשיב ע"ז דע"פ מה דאמרינן
 עירובין (דף ל"ו) וקדושין (דף ל"ב) ר' יהודה ס"ל שבת וי"ט
 זמן תפילין ח"כ י"ל דר"י בסוכה ג"כ נזה לשיטתו אולי ושי"ת
 כיון לכו מ"ח חקיעות במקדש . זה אינו דגם נשנה ר' יהודה
 סתם שהוא ר"י כן אלעאי ובשבת שם הוא ר"י הנשיא . ולא
 מצינו שר' סובר שו"ט זמן תפילין . וכן אין להשיב אם
 לוקמינן מחתינן כמ"ד חוס"מ חייב בתפילין ח"כ שבת וי"ט
 ג"כ חייב בתפילין ולפ"ז באמת אין לריך חקיעה כלל כדי
 לתלוץ תפילין . גם זה אינו דמלמד שאין זה מוכרח דמ"ד
 חוס"מ זמן תפילין דס"ל ע"כ דשבת וי"ט ג"כ א"ת בלח"כ
 סא מוכח ממנ"פ החוס"מ במנחות (דף ל"ו) דגם למ"ד שבת
 זמן תפילין לריד לחלל למחא מססתו וחאי לאחיינוכו ארבע
 חמוז ב"כ וח"כ גם כן לריך חקיעה שלא לטלטל התפילין
 ב"כ ולכן ל"ט . הקטן יעקב :

6

סוכה נ"ח

נכנסה : יום ראשון מצות לולב .
 דלוריתא ועיקר ונעול ברכה :
 מכאן ואילך מצות זקנים . רבן יוחנן
 כן וכו' וסייעתו והרבנן לא נעיל
 ברכה : ואף רב סבר לה כל שבעה .
 בני ברכה למנות לולב ואף על גב
 דמדדנן הוא בני ברכה : דאמר
 רב . בגר מוטה דמדדנן היא ונע
 ברכה הכא נמי לא שאל : היראה
 גר חנוכה . קאי על שאל הדליק
 בבינו ועובר ברכות הרבים ורואה
 אותה בפתחי ישראל שנתנו להניח
 בפתח צדק לנכד על ויהאשונה :
 והיראה . שטשה נסיס לחדיה :
 חדינן צוני . הואיל וסוף מדנתיסה :
 מתני לה בהדיא . להא דרב בני
 לולב ולא שטשה לה מכלל דגר מוכה :
 מברך שמים . ליטול לולב ליטול
 מצות הרבה . ליטול לולב ליטול
 נסוכה להניח תפילין להשתטף
 בלילה . על המצות . ואלו די
 מן : כל יום ויום מעין ברכותיו .
 של שבת מעין של חול מעין של
 חול של יו"ט מעין של יו"ט האלויע
 מחוק

נכנסה : יום ראשון מצות לולב .
 דלוריתא ועיקר ונעול ברכה :
 מכאן ואילך מצות זקנים . רבן יוחנן
 כן וכו' וסייעתו והרבנן לא נעיל
 ברכה : ואף רב סבר לה כל שבעה .
 בני ברכה למנות לולב ואף על גב
 דמדדנן הוא בני ברכה : דאמר
 רב . בגר מוטה דמדדנן היא ונע
 ברכה הכא נמי לא שאל : היראה
 גר חנוכה . קאי על שאל הדליק
 בבינו ועובר ברכות הרבים ורואה
 אותה בפתחי ישראל שנתנו להניח
 בפתח צדק לנכד על ויהאשונה :
 והיראה . שטשה נסיס לחדיה :
 חדינן צוני . הואיל וסוף מדנתיסה :
 מתני לה בהדיא . להא דרב בני
 לולב ולא שטשה לה מכלל דגר מוכה :
 מברך שמים . ליטול לולב ליטול
 מצות הרבה . ליטול לולב ליטול
 נסוכה להניח תפילין להשתטף
 בלילה . על המצות . ואלו די
 מן : כל יום ויום מעין ברכותיו .
 של שבת מעין של חול מעין של
 חול של יו"ט מעין של יו"ט האלויע
 מחוק

מברך שמים וזאת אחרת ומאי מברך ברוך אשר קדשנו במצותיו
 וצונו להדליק נר (של) תנוכה והינן צוני מלא חסוד ורב נחמן בר יצחק
 אמר שאל אברך ויגדך (*מאי ממעט זמן אימא ממעט גם גם כל זמא
 איתיה) רב נחמן בר יצחק מתני לה בהדיא אמר רב כל שבעה מצות
 לולב תיר העושה סוכה לעצמו אמר ברוך שהחיינו כו' נכנס לישב
 בה אמר ברוך אשר קדשנו כו' היתה עשייה ועומדת אם יכול לחדש
 בה דבר מברך אב לאו לבישכנס לישב בה מברך שמים אמר רב איש
 *הונית ליה לרב כדנא דקאמר ליה לכוליה אכא דקדושתא ח"ד היו לפני
 מצות הרבה אמר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות רבי יהודה
 אמר מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה א"י וירא ואיתימא רבי תנינא בר
 פפא הלכתא כרבי יהודה ואמר רבי יורא ואיתימא רבי תנינא בר פפא מ"ס
 דרבי יהודה דכתיב ברוך ה' יום ויום *וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין
 מברכין אותו אלא בא לומר לך בכל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הוא נמי
 בכל דבר ודבר תן לו מעין ברכותיו *ואמר ר' יורא ואיתימא ר' תנינא בר
 פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם ר"ה ר"ה

הגהות
 דב"ח
 (ה) רש"י ד"ס
 ה"ה ע"ה ו' ו'
 לנכד על ויהא
 ש"ס
 הגהות
 דג"ח
 (א) רש"י ד"ס
 (ב) רש"י ד"ס
 סוכה נ"ח
 מחוק וי"ט
 ש"ס

מירדכי האבות קטנות
 סוף מנחה י"ג. (זרבי מירדכי)

סוף מנחה י"ג. (זרבי מירדכי)

חייבין למה שאמר כל זמן שאין פניו יסוד שחיס: פון [מנחה ט.] ר"ת ד' הפילין מאדמתי
 מברך פליין. (עב) [ז] משנה שהחיל להאיר עד שעה שהרקע ברוח ובראש. כ"ד שהחיל
 הברכה שבר לפליין (עב) [ח] היה חולל לאלה לדרך מניח וכשיגיע זמן ממשותף בין ומברך
 [ט] ועד מתי מניח. עד שהקטן החמה: [י] ר' יעקב אומר עד שהחלה רגל מן הארץ.
 וה"ל עד זמן שעה. [ב] ומדום חמשים לרבי יעקב שלם האין לכתוב למרחק או לכתוב הכסף
 ורקעו החמה שב אן מניח. א"ל אבא כ"י יעקב. ואכילת דמורי אמר ר"ל אין הלכה כרבי
 יעקב: [ג] ע"כ [תנא] ושמרה את החקק האלה למעשה מימים ימינה ימים ולא ללות.
 מימים ולא כל ימים [ד] פרט לבטחת וי"מ "דבני יוסף תלמי הא דלמר כשרק בלא סמן [דף
 זכא:] וכן' כולו מברכין [דף דה:] דבני מערבא מברכין כ מלוקי הפליה [למשך הקין].
 היה אר"י משברין כממלוקין איתן סתך לקעוה החמה (למסור חקין) מה"ס ד"ס מליה
 בסילוק מדרשי' הכא ושמרה את החקק ימים ולא ללות [ע] ואמר אמרית הפילין אר"י שקעית
 החמה שבר כנסה. ואמר מ"י בירושלמי פ' היה קורא על מלהא דבני מערבא דמברכין
 לשמך חקין מ"י בירוקת הפילין ככחוב מברך. אבל למ"ד בירוקת הכחוב הכחוב מברך לא
 הילך הירדמא און לברך לשמך חקין אשיל כממלוק סתך לקעוה החמה. [ב] ומסקין
 לילה זמן הפילין הוא (ג) אלא שאין מורין כן. ושמרה את החקק בירוקת הכחוב הכחוב מברך
 ואשיל כממלוק כע"ס סתך לקעוה החמה [ע] אין ר"ך לברך. והא דכתיב לא זמן הפילין
 זה לא מן הממרה את החקק [פסקא] [ע] אלא שיהיה לך ללות. "ר"ס אומר לא נאמר חקק
 זה אלא לענין פסח בלבד. קסבר ר"ס לילה זמן הפילין הוא אבל שבטות וי"מ לא זמן הפילין
 הוא וסקא ליה מהא קרא היה לך ללות. [א] ר"ס אומר יסוד יסוד אר"י חוס הפילין בשבטות
 וי"מ ה"ל והיה לך ללות [ב] י"ל שבטות וי"מ שר' עמנו את. לא מה"ס דמורי כעשיית
 מלאכה [ג] דלף בחול המועד דשרי מירדכי"א איכא ליה כנסה דלמור באכילה חקן. ובטחית
 חייב כנסה. ומירא כנסה בירוקת דמורי [דף טז.] משמע דבכול דב"ב כמפילין החיל
 טיהא הפילין לעלמא ולחרי"ס כנסה דב"ב ר"ס. רבי יהודה אומר מערים ושוכר את של
 וחוזר וטובה לעלמא. [ד] ולי מה"ס דלמור המועד מה לי לעלמא מה לי לחרי"ס. מירא לשמך
 דר"מ ור' יהודה לפעמייהו דלית להו שבט זמן הפילין הוא כשרק כמירא דעירובין [דף טז:].
 [ש] ועוד ר' ר' מירדכי [ח] ד"ס כמירא דמועד קטן דוד גברא אבד הפילין [א] אהא לקמיה
 דרבי חננאל שלח [ב] לקמיה דרביה בר בר חמא א"ל רב ל' הפילין וזיל כחוב לך. א"ל רב זיל
 כחוב ליה פ' בלא הערמה. מה"י פליגא על רב סיבד אר"י הפילין לעלמא הא נאמר לא.
 [ג] סתם לה הכחוב פ' להאיר עד לאחר המועד לעלמא כחוב כד שיהו ממומרים
 ל להאירין לאחר המועד מיד [ד] אבל להאירין לא. אבל להאירין כחוב חף לאחר שרי ואון
 לחמה ולומר דרב סבר דשבת זמן הפילין הוא. והא טו"ל אמוראי סברי דשבת לא [ח] זמן
 הפילין הוא. הילך מהמבר לפרש גמרא דין דלא פליג אירושלמי וגמרא י"ס דומיא דשבתות
 דלית שלום הוא שמירה שבת מעשיית מלאכה. ובספר העייתים של הרב הרצל'י ז"ל דלית
 כנסה [ו] ובפסקא לעלמא הלכה אומר להאיר הפילין בשבטות וי"מ דמירא ושמרה את החקק
 הוהא וחבר להאיר הפילין בחול המועד. והמחא סבור מן הפילין והאילתי [ז] דכתיב
 ודויהם איתו פרט לבטחת ע"כ. [ש] ואון ל"ל למשך על הא ספקא מה"ס דק"ל הלכה
 כ"ע מחבורו ואיהו מוקי ושמרה את החקק בירוקת הכחוב. ושבטות וי"מ נפקא ליה מן והיה
 לך ללות וכן ספק רב א"י תלמי הא. ולרבי יוסף תלמי דררס מימיה ולא
 כל ימים פרט לבטחת וי"מ לדידה דלית חול המועד בכלל וי"מ כון שקרוי מקרא קודם. אבל
 לר"ע דנפקא ליה שבטות וי"מ מוהיה לך ללות [ע] אין אן בכלל כדפרישית לעיל. [ז] וגם מה
 סכתה גאון סתמא סבור מהפילין הוא ליהא. דדויהם איתו ב"בית הא דכתיב ויש
 שמניחין הפילין בחו"מ בלא ברכה [ש] והמברך לא הפסיד: ז' ברס"בין כפ"ק ד"ס [דף
 סו.] (ש) היה ב"ב בדרך הפילין בראש וקודם עליו היום ממת דוד עליהן עד שנגיע לבית
 ואי איכא בית הסתך לחמה דמנערה ליה בגייה מנח ליה הכ"ס. [מנחה דף טז:] א"ל אלעזר

כ"ד א"ל ח"מ

סימן לא

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן
 [א] שבת יום טוב לאו זמן הפילין הן [ב] דין חול המועד:
 א (ה) שבת יום טוב לאו זמן הפילין הן:
 ב (ג) וחולו של מועד יש מסתמקין בו אם הוא
 זמן הפילין ומניחין אותו בלא ברכה. ואדוני אבי
 הרא"ש ז"ל היה מניחין ומברך עליהן:

ז' א"ל

לא א שבת יום טוב לאו זמן הפילין הן. פשוט סוף פרק הקומץ (ט:):
 ב וחולו של מועד יש מסתמקין בו וכו'. המוספות סוף פרק הקומץ (ט: ד"ה י"א) כתב אהא דאמרינן ילאו שבטות וימים
 טובים שהם עזמים קריים אות לאו משום דלמירי בעשיית מלאכה דאפילו חול המועד דשרי בעשיית מלאכה איכא אות נפקא דלמור
 באכילה חקן ובטחית דמירא כנסה ומירא כנסה דמועד קטן (ע). משמע דחולו של מועד חייב כמפילין ומירא ללא ר'יהא היא דהקן
 תנאי לטעמייהו דלית להו שבט זמן הפילין הוא ואח"כ הביאו ר'יהא
 מירושלמי (מו"ס פ"ג ס"ד) דחול המועד חייב כמפילין והרא"ש (ה"ל)
 הפילין פ' טו) כתב כל זה וכתב הילך מסתמקין לפרש גמרא דין
 ללא פליגא אירושלמי ונפרש ימים טובים דומיא דשבטות דאות שלהן
 שמירה שבת מעשיית מלאכה וכתב
 עוד שנספר העמים כחוב בשם גאון
 שאסור להניח מפילין בחול המועד
 והרא"ש דמה דבריו ואח"כ כתב יש
 שמניחין מפילין בלא ברכה והמברך
 לא הפסיד ע"כ והמרדכי (ה"ל) מפילין
 י.ג) כתב בשם ר"י דגראה ר'יהא
 גמורה מן הירושלמי דחול המועד
 חייב כמפילין וכתב עוד ובסמ"ק (פ')
 קג י.ד) וכן בספר התרומה פירשו
 דיש להניח בלא ברכה ומירא מהר"ס
 היה מברך עליהם מההיא דירושלמי
 שהנאחתי עכ"ל והראב"ה כתב בשבטות
 (ח"א פ' ס"ג) וכו' וכו' וכו' (לו) שאין
 מניחין מפילין בחול המועד וכן דעת
 המוספות והראב"ה ז"ל וכן אנו
 נוהגים עכ"ל:

